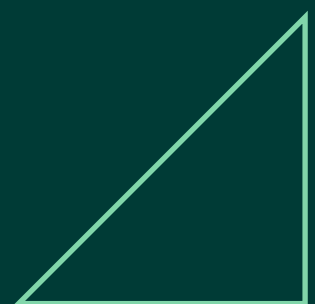

**Kristin Buvik, Beret Bråten, Markus Roos Breines, Gunhild Astrid
Frisell og Oda Heggedal Longvastøl**

Et sted for lek og alvor

Evaluering av det statlige tilskuddet til Stine Sofie Senteret

Et sted for lek og alvor. Evaluering av det statlige tilskuddet til Stine Sofie Senteret

Stine Sofie Senteret er et kurs- og mestringssenter for volds- og overgrepssutsatte barn og unge samt deres søsken og omsorgspersoner. Evalueringen bygger på et omfattende datamateriale og undersøker om tilbudet møter målgruppens behov, deltakernes erfaringer og om det statlige tilskuddet forvaltes effektivt. Senteret møter målgruppens behov for trygghet, emosjonell støtte, mestring og fellesskap. Deltakernes erfaringer med tilbudet er i all hovedsak positive. Driften av senteret er finansiert gjennom øremerkede statlige tilskudd, og midlene forvaltes i tråd med målsetningene. Våre analyser av data viser at innretningen av tilbudet ser ut til å treffe voldsutsatte barns og deres omsorgspersoners behov, og dermed oppfylles selve formålet med tilskuddet om å tilby et trygt samlingssted der de kan oppleve glede og mestring.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
1 Innledning	7
1.1 Programteoretisk evaluering	8
1.2 Problemstillinger	9
2 Forskningsmetoder og datamateriale	11
2.1 Forskningslitteratur	11
2.2 Dokumenter	12
2.3 Feltarbeid/hospitering.....	13
2.4 Fotostøttede samtaler med barn	14
2.5 Intervjuer med foresatte	15
2.6 Intervjuer med aktører fra senteret og forvaltningen	15
2.7 Spørreundersøkelse til kommunene	16
2.8 Etske betraktninger	17
3 Problemforståelser i forskningslitteraturen	19
4 Politiske problemforståelser og senterets tilblivelse	23
4.1 Problemforståelser i politikk	23
4.2 Tilblivelse av Stine Sofie Senteret	25
5 Tilbudet ved Stine Sofie Senteret	28
5.1 Deltakerne ved senteret.....	29
5.2 De ansatte ved senteret.....	30
5.3 Aktiviteter og undervisning.....	31
5.4 Senterets tilbud i rekken av andre tilbud til målgruppen.....	32
6 Det statlige økonomiske tilskuddet til Stine Sofie Senteret	35
6.1 Tilskudd til drift av Stine Sofie Senteret	35
6.2 Forvaltningen av statstilskuddet.....	36
6.3 Tilskudd fra andre givere	42
7 Norske kommuners kjennskap til Stine Sofie Senteret	44
7.1 Bydelene i Oslo.....	45
8 Barn og unges erfaringer med oppholdet	47
9 Omsorgspersoners erfaringer	58
9.1 Et håp om glede og mestring.....	58
10 Tilbake til hverdagen	66
10.1 Oppfølgingsteamet.....	66
10.2 Gode, men kortvarige relasjoner.....	68
10.3 Re-opphold.....	71
11 Resultater og vurdering av måloppnåelse	72
11.1 Møter senterets tilbud målgruppens behov?	72

11.2 Deltakernes erfaringer	75
11.3 Bidrar tilskuddsforvaltningen til måloppnåelse?	77
11.4 Hvordan kan senteret videreutvikles for å ivareta målgruppens behov?	79
11.5 Et sted for lek og alvor	80
Litteratur	81

Forord

I denne rapporten presenterer vi en evaluering av det statlige tilskuddet til Stine Sofie Senteret – et nasjonalt kurs- og mestringscenter for barn og unge som har vært utsatt for vold eller overgrep. Evalueringen er gjennomført av Fafo i samarbeid med Samfunnsøkonomisk analyse AS (SØA) på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Vi vil takke ledelsen og de ansatte ved Stine Sofie Senteret som åpnet dørene for oss og ga oss innblikk i senterets virksomhet. Takk for at vi fikk hospitere ved senteret og ha gode samtaler med de ansatte og deltakerne som var der på kursopphold. Tusen takk til barn og foresatte for at dere lot oss ta del i deres opplevelser den uka dere var på senteret. Dere har bidratt til viktig kunnskap som andre kan få nytte av.

Takk for gode diskusjoner og innspill til rapporten til Hanne Jordell og Emil Cappelen Bjørnu ved SØA. Takk til Bergljot Baklien for inspirerende og lærerike samtaler underveis i prosjektet, og ikke minst for viktige innspill til rapportutkastet. Takk også til Kristin Dalen ved Fafo for nyttige tilbakemeldinger i kvalitetssikringen av rapporten.

Oslo, januar 2025

Forfatterne

Sammendrag

I rapporten presenterer vi resultater fra en evaluering av det statlige tilskuddet til Stine Sofie Senteret. Bakgrunnen for etableringen av senteret i 2016 var at ildsjeler i Stine Sofies Stiftelse hadde et ønske om å tilby barn som hadde vært utsatt for vold eller overgrep et trygt samlingssted der de kunne oppleve glede og mestring. Driften av Stine Sofie Senteret er finansiert med tilskudd over statsbudsjettet.

Både barn som har vært utsatt for eller vært vitne til vold eller overgrep og omsorgspersonene deres kan søke opphold på senteret. Senteret er ikke et behandlingstilbud. Søknad sendes via senterets nettside eller analogt per post og trenger et følgeskriv fra en fagperson i det lokale hjelpeapparatet som bekrefter familiens behov for opphold. I underkant av 500 barn gjennomfører årlig et fem dagers kursopphold sammen med sine omsorgspersoner.

Problemstillinger og datamateriale

Evalueringen belyser svar på tre overordnede problemstillinger:

1. Treffer tilbudet målgruppens behov? Imøtekommer senteret behov som barn og omsorgspersoner kan forventes å ha som ikke ivaretas av andre tilbud rettet mot disse målgruppene?
2. Hva er erfaringene med senterets tilbud? Er erfaringene i tråd med tilbudets formål?
3. Forvaltes det statlige tilskuddet ressurseffektivt? Brukes tilskuddet på best mulig måte for å nå senterets mål?

Analysene i rapporten er basert på et mangfoldig datamateriale: dokumentanalyse av politiske beslutningsdokumenter og forskningslitteratur, feltarbeid ved senteret, kvalitative intervjuer med barn og foresatte samt med ledelsen, ansatte og aktører i forvaltningen. I tillegg er det gjennomført en spørreundersøkelse til norske kommuner og bydelene i Oslo.

Målgruppens behov

For å besvare problemstillingene, er det nødvendig å beskrive målgrupens behov. Det gjøre vi fra tre vinkler: fra forskningslitteraturen, stiftelsen og politiske beslutningsdokumenter.

Basert på forskningslitteraturen identifiserer vi følgende behovsforståelse i litteraturen: barn som er usatt for vold eller overgrep trenger trygghet/stabilitet, emosjonell støtte, mulighet for medvirkning, sosiale relasjoner og fellesskap samt mestringsstrategier for å håndtere erfaringer og følelser.

Behovsforståelsen i Stine Sofies Stiftelse tok utgangspunkt i at generalsekretæren Austegard, moren til en av jentene som ble drept i Baneheia, hadde et ønske om å skape et trygt sted som la vekt på livsglede og mestring, snarere enn behandling. Problemforståelsen i stiftelsen trekker inn «livsglede og rock'n roll» og utfordrer dermed problemforståelsen i litteraturen. Pionerentusiasmen i stiftelsen ble koblet sammen med et

samarbeid med RVT Sør¹, som utviklet et faglig fundament basert på menneskelige ressurser/relasjoner, aktiviteter og undervisning.

I politiske beslutningsdokumenter knyttes behovsforståelsen til at barn og unge skal ha rett til selv å formidle erfaringer, behov og ønsker. Samtidig understrekes det at vold mot barn kan få konsekvenser som varer livet ut, og at det derfor er viktig med forebygging og behandling.

Erfaringer med senterets tilbud

Senteret tilbyr et kursopphold som lener seg på menneskelige ressurser (de ansatte på senteret), aktiviteter (organisert lek og frilek) og undervisning. Trygghet og fellesskap er viktige rammebetingelser for måloppnåelse. Senteret er et trygt sted for familiene å oppholde seg, og dette er en forutsetning for å oppleve glede, mestring og for å bygge gode relasjoner.

Vi har studert deltakernes opplevelser og erfaringer med kursoppholdet for å vurdere om de er i tråd med senterets formål.

Tilhørighet og trygghet

Stine Sofie Senteret er et trygt sted for deltakerne. Senteret har gode rutiner for å ivareta deltakernes personvern og sikkerhet. Foresatte forteller at de opplever senteret som et sted der de kan senke skuldrene og puste med magen. Trygge og forutsigbare rutiner ved senteret danner grunnlag for gode opplevelser. Opplevelsen av tilhørighet og trygghet gjenspeiles i de kontekstuelle omgivelsene (bygningene, uteområdene, naturen), i de menneskelige relasjonene (trygge voksne med god tid) samt i aktiviteter og undervisning.

Glede og mestring

De menneskelige ressursene ved senteret, sammen med aktiviteter, lek og undervisning, legger gode rammebetingelser for at deltakerne skal oppleve glede, mestring og ny kunnskap. Gjennom uka får deltakerne delta i mange ulike aktiviteter, for eksempel hinderløype, lavvo med pølser, kanopadling, klatrevegg, frisør, tacofest, utflukter, musikkrom, kaniner og høner, sansehage og god mat. Familiene får tilpasset undervisning som vektlegger verktøy/mestringsstrategier for å snakke om / håndtere følelser (den tredelte hjernen, toleransevinduet, dragene, triggere, øvelser i oppmerksomt nærvær). Men det er ikke bare glede og mestring for alle. Noen av barna/ungdommene uttrykte misnøye og fortalte at de ikke hadde noe utbytte av oppholdet.

Emosjonell støtte og mulighet for medvirkning

På senteret får familiene emosjonell støtte og muligheten til å snakke om sine opplevelser. De inviteres til å dele om sine erfaringer, hvis de vil det. Ved å la deltakerne selv få styre samtalene, involveres barna som individer og de tvinges ikke til å snakke om noe de ikke vil. Dette kan styrke barnas følelse av kontroll.

¹ Regionalt Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, region Sør.

Sosiale relasjoner og fellesskap

Senteret tilrettelegger for at familiene kan møte andre familier i samme situasjon og dermed oppleve fellesskap. Gode relasjoner oppstår mellom deltakere og de ansatte. Mange deltakere forteller at de føler seg sett, hørt og forstått. Relasjonene er imidlertid kortvarige og dermed sårbare, fordi de brytes ved avreise.

Mestringsstrategier

Senteret ivaretar også målgruppens behov ved å tilby deltakerne verktøy eller mestringsstrategier. Disse tilbys gjennom tilrettelegging for trygge relasjoner (menneskelige ressurser, de ansatte og andre deltakere), aktiviteter (mestre nye ting, gode opplevelser, interaksjon med andre, øvelser i oppmerksomt nærvær) og gjennom undervisningen (et språk for å snakke om følelser, kunnskap om triggere, toleransevinduet, og den tredelte hjernen). Det er bevisste og ofte hurtige skifter mellom lek og alvor, og skillene mellom hva som er aktiviteter og hva som er undervisning er flytende.

Erfaringene med tilbudet er i all hovedsak i samsvar med målsetningene.

Forvaltning av det statlige tilskuddet

Driften av Stine Sofie Senteret er finansiert med tilskudd over statsbudsjettet. I perioden 2016–2024 har senteret totalt fått tildelt 285 millioner kroner i statlig driftstilskudd (løpende priser). I 2024 mottok senteret 39,2 millioner. I tillegg til statlige midler til drift, mottar senteret støtte fra privatpersoner, bedrifter og stiftelser til utvikling av eiendommen, bygningene og opplevelser. Totalt ble det donert cirka 23 millioner til senteret i perioden 2014–2023.

Midlene fra staten gis som et øremerket tilskudd, og de lyses ikke ut i konkurranse med andre aktører. Dette begrenser transparens og etterprøvnbarhet sammenlignet med tilskudd som gis gjennom konkurransebaserte ordninger. Både Bufdir og senteret arbeider imidlertid med å opprettholde god praksis rundt rapportering og bruk av midlene.

Revisjonsrapporter viser at midlene brukes i tråd med målsetningene og vilkårene for tilskuddet, og rapporteringen fra senteret anses som detaljert og transparent. Selv om øremerkede tilskudd vanligvis anses som mindre effektive, kan det i enkelte tilfeller være hensiktsmessig, spesielt når det er få eller ingen alternativer som kan tilby tilsvarende tjenester. Stine Sofie Senteret har gode rutiner for å fordele felleskostnader og sikre effektiv ressursbruk i driften. En utfordring er usikkerheten rundt årlig tildeling, noe som gjør det krevende å planlegge drift.

Det er usikkert om myndighetene er tjent med å åpne opp for konkurranse med flere tilbydere av et mestringscenter, eller om det er mer effektivt å utvide tilbudet til Stine Sofie Senteret – så fremst et utvidet tilbud er ønskelig. Det er vår forståelse at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne- og familiedepartementet (BFD) har gjort vurderinger knyttet til om de enkeltstående tilskuddene som direktoratet forvalter kan inngå i en bredere tilskuddsordning.

1 Innledning

Stine Sofie Senteret ble opprettet i 2016 og er en del av Stine Sofies Stiftelse, som ble etablert etter at Stine Sofie (8) og Lena (10) ble voldtatt og drept i Baneheia i Kristiansand 19. mai 2000. Moren til Stine Sofie, Ada Sofie Austegard, startet stiftelsen kort tid etter drapene (Austegard & Tobiassen, 2014, s. 6). Stiftelsen sin visjon er «en barndom uten vold og overgrep». For å realisere dette, jobber de med en rekke tiltak, som et opplæringsprogram for barnehageansatte, informasjonsprogram for nye foreldre og juridisk rådgivning. De jobber også med forskning og politisk utrednings- og påvirkningsarbeid.

Stine Sofie Senteret er et kurs- og mestringscenter for volds- og overgrepsutsatte barn og unge fra 0–18 år samt deres søsken og omsorgspersoner.² Senteret jobber med traumebevisst omsorg, men er ikke et behandlingstilbud, og det er ikke nødvendig med diagnose eller dom for å søke opphold. Senteret er ikke omfattet av helselovgivningen med tilhørende journalplikt (Stine Sofie Senteret, 2022). Søknadsskjemaet finnes på senterets nettside. En forutsetning for å få innvilget opphold, er at det legges ved et følgeskriv fra en aktør i det lokale hjelpeapparatet som har kjennskap til familien.³ Følgeskrivet kan komme fra ulike lokale offentlige og private instanser. Senteret opplyser at i perioden 2016–2023 kom 46 % av følgeskrivene fra barnevernstjenesten, 11 % fra BUP, 7 % fra barnehus, 6 % fra krisesenter eller behandler, mens de resterende ble henvist fra blant annet fastlege (3 %), advokat (2 %) og andre. De aller fleste av søknadene innvilges. Unntakene er for eksempel der det gjøres en vurdering av at barnet ikke er i målgruppen, at et opphold på senteret vurderes til å sette barnet eller familien i en mer krevende situasjon, eller at et opphold vil passe bedre på et annet tidspunkt på grunn av situasjonen i den aktuelle familien.

Senteret tilbyr et kursopphold som varer fra mandag til lørdag. Målet med tilbudet er at deltakerne skal oppleve glede og få ny kunnskap i et trygt miljø, at barna skal oppleve mestring, at relasjoner mellom barn og omsorgspersoner skal styrkes og at barna skal oppleve positive møter med andre barn som har liknende erfaringer (Prop. 1 S (2023–2024), s. 59). I tillegg kan familier søke om et re-opphold som varer i fire dager. Omtrent 30 % av familiene gjennomfører slike re-opphold.

Fra 2016 har senteret mottatt et øremerket tilskudd i statsbudsjettet, et beløp som totalt gjennom årene er på 245 326 000 kr. Tilskuddet går til driften av senteret og skal sikre måloppnåelse. Senteret er altså driftet av statlige midler, mens de øvrige tiltakene i Stine Sofies Stiftelse er basert på innsamlede midler og gaver. Senteret og stiftelsen er lokalisert på samme sted i Grimstad kommune.

I denne rapporten presenterer vi resultater fra en evaluering av det statlige tilskuddet til Stine Sofie Senteret. Oppdraget er utført for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

² I dokumentene til senteret brukes begrepet omsorgspersoner. Dette er voksne, både biologiske foreldre og fosterforeldre, altså foresatte som har opphold på senteret sammen med barnet. En omsorgsperson kan også være adoptivforeldre, beredskapsforeldre, besteforeldre eller en ansatt på f.eks. en barnevernsinstitusjon. I rapporten bruker vi både begrepet omsorgsperson og foresatt. Vi spesifiserer der det er snakk om biologiske foreldre eller fosterforeldre. Søsken er både biologiske søsken og fostersøsken.

³ Et følgeskriv er en tilråding til opphold som kan komme fra ulike aktører som kjenner familien, som barnevernet, barnehus, BUP, advokat, helsesykepleier eller fastlege

(Bufdir). Analyser og resultater er basert på et omfangsrikt datamateriale: offentlige dokumenter, forskningslitteratur og tilgjengelig tallmateriale, intervjuer med ledelse og ansatte, feltarbeid på senteret, kvalitative intervjuer og samtaler med enkelte barn og voksne som har vært deltakere samt en spørreundersøkelse til norske kommuner og bydelene i Oslo. De ulike metodene utfyller hverandre som et grunnlag for å besvare evalueringens problemstillinger.

Basert på analyser av datamaterialet diskuterer vi måloppnåelser med utgangspunkt i ulike problemforståelser som lå til grunn for etableringen av senteret.

1.1 Programteoretisk evaluering

Det finnes ulike måter å evaluere et tiltak på. Evalueringer kan gjennomføres ved å vurdere om resultater av tiltakets *effekter* er i tråd med tiltakets mål. Vi gjennomfører ikke en evaluering der vi måler effekter av senterets arbeid. Det er flere årsaker til dette. En slik evaluering krever at målene kan operasjonaliseres – det vil si defineres – på en måte som gjør det mulig å måle resultatoppnåelse. Dernest kan det være krevende å isolere effekten av tiltak, det kan være vanskelig å påvise med sikkerhet at resultater/effekter skyldes tiltaket, og ikke andre samtidige forhold som kan være mer eller mindre tilfeldige (Baklien, 2018). I denne evalueringen undersøker vi forvaltning og virkninger av tilskuddet til et tiltak der målene er at volds- og overgrepsutsatte barn skal oppleve glede, mestring, få ny kunnskap, bli kjent med andre som har lignende erfaringer og at forholdet til de foresatte skal styrkes. Dette er mål som er krevende å operasjonalisere nøyaktig, og dermed vanskelige å måle – og det er tilsvarende krevende å isolere virkningen av uka på senteret fra ting som har skjedd i barnas liv tidligere, samtidig eller rett i etterkant av oppholdet.

Vi anvender en programteoretisk tilnærming. Dette er et analytisk verktøy, der vi tar utgangspunkt i hvordan de som iverksatte tilbud og tilskuddsordning tenkte om problemet det skulle bidra til å løse, og i tillegg hvordan de tenkte og ønsket at tiltaket skulle virke. Ved hjelp av programteori tydeliggjør vi forbindelsene mellom de ulike elementene som inngår i tiltaket – og hvordan disse er tenkt å lede fram mot resultater (Fossestøl, 2023).

Vår evaluering er samtidig prosessorientert ved at vi har vært tett på aktørene (de ansatte ved senteret og deltakerne) for å få innblikk i deres erfaringer og opplevelser, altså en praksisnær evaluering (Hansen & Lefèvre, 2017). Vi har søkt å forske *sammen med* aktørene, ikke bare på dem (Nählinder, 2011). Dette bygger på et fenomenologisk perspektiv (Cohen et al., 2002) som innebærer å tolke aktørers subjektive opplevelser og hvordan de oppfatter og gir meninger til sine erfaringer. Dette gjenspeiles i valg av datainnsamlingsmetoder og i analyser av datamaterialet.

Vi har vektlagt å undersøke hva forskning sier om volds- og overgrepsutsatte barns behov – avgrenset til forskning der barn og unge selv inngår i datamaterialet. Dernest har vi undersøkt hva som var og er senterets og myndighetenes ambisjoner, hvilke problemforståelser som lå til grunn for disse ambisjonene, hva senteret tilbyr og hvordan dette erfarer av aktørene. Dette munner så ut i en drøfting av praksiser og erfaringer sett opp mot behov og ambisjoner for tiltaket.

Utgangspunktet er at de som tar initiativ til og fatter beslutninger om å etablere et senter for volds- og overgrepsutsatte barn – og de som vedtar å bevilge midler over

statsbudsjettet til å drive dette tilbudet – har en mer eller mindre eksplisitt antakelse om problemet som skal løses, hvordan det kan løses og hvordan deres beslutninger skal starte en prosess som fører til måloppnåelse (Karlsen & Jentoft, 2013). Spørsmålet er om de velger de rette eller beste tiltakene og praksisene for å nå målet (Dalkin et al., 2015).

Med en programteoretisk tilnærming tar vi utgangspunkt i spørsmål som: Hva er det identifiserte problemet som skal løses? Hva må til for å løse det? Hva består tiltaket av? Hva skal tiltaket påvirke/oppnå? Hvilke rammebetingelser / eksterne forhold er oppnåelsen av mål i virkekjeden avhengig av? Hvilke sluttmaal skal nås? (Fossestøl, 2023). Gjennom å spesifisere disse forholdene, kan vi undersøke hvert ledd i virkekjeden empirisk, og vi kan se på om de antakelsene som lå til grunn finner støtte i praksiser, resultater og erfaringer med det aktuelle tiltaket. Slik blir det også mulig å identifisere hvor det eventuelt svikter, om det er i forholdet mellom problemforståelser og faktiske tiltak eller i iverksettingen det eventuelt svikter (Dahler-Larsen, 2018; Karlsen & Jentoft, 2013; Nakrošis, 2014; Pawson & Sridharan, 2009).

Programteori bygger på en hvis-så-logikk, som innebærer at det er en sammenheng mellom problemforståelser, tiltak og de resultatene som ønskes oppnådd. Dette betyr at «hvis» et bestemt tiltak iverksettes (Stine Sofie Senteret), «så» forventes det at det vil gi bestemte resultater (for eksempel at barn skal oppleve glede og mestring). Denne logikken er ikke en påstand om at virkeligheten alltid vil fungere slik, men heller en måte å strukturere antakelsene på som ligger til grunn for utformingen av tiltakene. Basert på denne tilnærmingen retter vi oppmerksomheten mot hva som skal til for at tiltaket skal ha ønskede resultater. Antakelsen er altså at det ligger forståelser om hva problemet er, hva som skal til for å løse det og hva som ønskes oppnådd bak tiltak og praksiser. Dette kan være forankret både i erfaringer og mer teoretisk funderte tilnærminger til hvilke tiltak som er egnet til å løse hvilke utfordringer (Fossestøl, 2023).

1.2 Problemstillinger

Vi baserer evalueringen av tilskuddsordningen på et tredelt forskningsdesign der vi utforsker og søker svar på følgende problemstillinger:

1. Treffer tilbudet målgruppens behov? Imøtekommer senteret behov barn og omsorgspersoner kan forventes å ha som ikke ivaretas av andre tilbud rettet mot disse målgruppene?
2. Hva er erfaringene med senterets tilbud? Er erfaringene i tråd med tilbudets formål?
3. Forvaltes det statlige tilskuddet ressurseffektivt? Brukes tilskuddet på best mulig måte for å nå senterets mål?

Undersøkelser av målgruppens behov (problemforståelser) er viktig for å vurdere måloppnåelse. Vi har identifisert beskrivelser av målgruppens behov slik dette framgår av forskningslitteraturen, i utredninger fra Stine Sofies Stiftelse og i politiske beslutningsdokumenter.

Vi har kartlagt senterets virksomhet basert på dokumentasjon og intervjuer med ledelse og ansatte. Ved å intervjuer ledelsen ved senteret og de ansatte som jobber der har vi også fått kunnskap om arbeidsmetodikk og hvilket handlingsrom de har i møte med

deltakerne. Vi har også undersøkt deltakernes erfaringer og opplevelser med oppholdet. Datagrunnlaget her er et feltarbeid som gikk over to uker med observasjoner på senteret og kvalitative intervjuer med barn og deres omsorgspersoner under kursopphold. I tillegg har vi intervjuet enkelte omsorgspersoner og eldre barn via telefon noen måneder etter oppholdet.

Videre har vi gjennomført en kartlegging av norske kommuners kjennskap til og anvendelse av senteret.

Endelig har vi undersøkt tilskuddsforvaltningen for å finne ut hvordan den tilfredsstillere kravene om å være transparent, etterprøvbart og effektiv. Datagrunnlaget her er dokumenter – budsjettproposisjoner, søknader, tildelingsbrev, rapporteringer, regnskap o.l. – og intervjuer med sentrale aktører i forvaltningen og ved ledelsen av Stine Sofie Senteret.

Innholdet i rapporten

I kapittel 2 beskriver vi forskningsmetodene, datamateriale og etiske vurderinger. I kapittel 3 presenterer vi tidligere forskning om volds- og overgrepssutsatte barn og unges erfaringer og behov, altså problemforståelsene i forskningslitteraturen. I kapittel 4 gjør vi rede for problemforståelsen i de politiske beslutningsdokumentene samt hvordan og hvorfor senteret ble opprettet, inkludert problemforståelsen som eksisterte i Stine Sofies Stiftelse. Videre gir vi, i minoritet, en beskrivelse av senterets virksomhet i dag og hvordan senterets tilbud kan plasseres i relasjon til andre tilbud. Kapittel 6 er viet det statlige økonomiske tilskuddet til Stine Sofie Senteret og hvordan dette forvaltes. I kapittel 7 presenterer vi resultatene fra en spørreundersøkelse til norske kommuner der vi har kartlagt deres kjennskap til – og erfaringer med – Stine Sofie Senteret. Deretter retter vi søkelyset mot deltakernes opplevelser og erfaringer. I kapittel 8 beskriver vi barns egne erfaringer med oppholdet på senteret, mens i kapittel 9 viser vi hvordan omsorgspersonene vurderer tilbudet ved senteret, basert på sine erfaringer. I kapittel 10 diskuterer vi tiden etter oppholdet, og ser på hvordan oppfølgingen etter oppholdet foregikk sett fra deltakerperspektiver. I det ellefte og siste kapitlet diskuterer vi måloppnåelse i henhold til evalueringens problemstillinger.

2 Forskningsmetoder og datamateriale

Evalueringen bygger på et rikt og variert datamateriale. Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvilke temaer som er belyst med hvilke datakilder.

Tabell 1. Oversikt over temaer og datagrunnlag

Temaer	Datagrunnlag
Målgruppens behov	<ul style="list-style-type: none">• forskningslitteratur• politiske beslutningsdokumenter• grunnlagsdokumenter fra Stine Sofies Stiftelse• kvalitative intervjuer• kartlegging i norske kommuner
Erfaringer med senterets tilbud	<ul style="list-style-type: none">• feltarbeid• kvalitative intervjuer• dokumentgjennomgang
Tilskuddsforvaltningen	<ul style="list-style-type: none">• dokumenter• kvalitative intervjuer• regnskap, statistikk

Nedenfor gir vi en detaljert beskrivelse av de ulike datakildene som er benyttet i evalueringen.

2.1 Forskningslitteratur

Vi har gjennomført en begrenset litteraturstudie der vi har undersøkt hva norsk og internasjonal forskningslitteratur sier om behovene til barn og unge som har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Vi tok utgangspunkt i studier der barn var de primære informantene.

Basert på litteraturen vil vi oppsummere forskningsfunn som identifiserer behovene til volds- og traumeutsatte barn og unge, i tillegg til hva litteraturen sier om hvordan disse behovene kan eller bør dekkes. Vi har benyttet tre ulike søkemotorer: bibliotekbasen Oria, Google Scholar og Research Rabbit. Følgende søkeord ble benyttet:

- barns perspektiver og vold*eller overgrep* eller vitne*
- barns opplevelser og vold* eller overgrep*eller vitne*
- barns stemme og vold* eller overgrep*eller vitne*
- childrens perspective and abuse* or maltreatment* or neglect*
- childrens experiences and abuse* or maltreatment* or neglect*
- disclosure and children abuse* or children maltreatment*

Inkluderingskriterier for valg av studier som skulle inngå i vårt datamateriale var følgende:

Primære informanter: Barn og unge er primære informanter i studiene. Det innebærer at studiene bygget på intervjuer, spørreskjemaer eller andre metoder der barnas egne

stemmer og erfaringer stod sentralt. Vi har ikke inkludert studier der voksne snakker om sine erfaringer med vold eller overgrep fra barndommen, og ikke studier der voksne snakker på barns vegne.

Aldersgruppe: Barn og ungdom under 18 år.

Type vold: Ulike former for vold, som fysisk, emosjonell, psykologisk eller seksuelt misbruk, eller omsorgssvikt, med særlig vekt på barns direkte opplevelser og hvordan de forsto det de var del av.

Publikasjonstype: Fagfellevurderte tidsskriftartikler, bokkapitler og forskningsartikler ble inkludert. Norsk forskning ble av kontekstuelle hensyn prioritert.

Språk: Norsk, skandinavisk og engelsk forskningslitteratur ble inkludert.

Årstall: Vi har inkludert studier fra fortrinnsvis etter 2010, men vi har også inkludert noen eldre, betydningsfulle studier.

Vi vurderte studiens relevans med utgangspunkt i sammendrag/abstract, og vi har sett på totalt 56 forskningsbidrag for å identifisere behovsforståelsen i forskningslitteraturen.

Vi har i tillegg sett på publikasjoner fra den norske helsestudien Trippel-S. Stine Sofie Senteret samarbeider med Folkehelseinstituttet og bidrar til å tilrettelegge for rekruttering av deltakere til studien blant barn og foresatte som har opphold på senteret (Schønning et al., 2021; Schønning et al., 2022; Schønning et al., 2024).

2.2 Dokumenter

Hensikten med dokumentanalysen er å søke tilgang til hvordan politiske aktører (bevilgende og utøvende myndigheter) forstår vold mot barn, disse barnas behov og hva som ligger til grunn for implementeringen av tiltak for å bistå barn som har opplevd vold. Dette gjør vi for å forstå bakgrunnen for at Stine Sofie Senteret kunne bli etablert. Vi har gjennomgått dokumenter fra starten av 2000-tallet og fram til i dag, men lagt hovedvekt på handlingsplaner fra regjeringen der vold og overgrep mot barn og unge er et spesielt tema. Vi har også undersøkt når og hvordan Stine Sofie Senteret ble synlig i politiske beslutningsdokumenter.

Dokumentene som er gjennomgått omfatter Stortingsmeldinger, proposisjoner, handling- og tiltaksplaner fra regjeringen, NOU-er fra regjeringsoppnevnte utvalg, innstillingen fra stortingskomiteen som foreslår driftstilskuddet til senteret høsten 2015 samt rapporteringer og årsregnskap fra Stine Sofie Senteret. I regjeringens forslag til statsbudsjett foreslås bevilgning av midler over statsbudsjettet til Stine Sofie Senteret. Tilskuddet vedtas i Stortinget. Deretter er det regjeringens oppdrag å iverksette tiltaket. I tildelingsbrev fra Barne- og Familiedepartementet (BFD) til Bufdir tildeles direktoratet ansvaret med å forvalte det stortingsvedtatte tilskuddet til senteret. Senteret søker deretter på tilskuddsmidlene fra Bufdir, og midlene bevilges videre til senteret gjennom et tilskuddsbrev fra Bufdir til senteret. Senteret leverer årsregnskap og rapporterer til Bufdir for bruken av statstilskuddet. Dette er en årlig og gjentakende prosess, og vi har gjennomgått dokumentene for å forstå vedtaksprosessen og tilskuddsforvaltningen av

det øremerkede tilskuddet til Stine Sofie Senteret. Dokumentene belyser både hvordan tilskuddsgiver og tilskuddsmottaker forvalter rollene sine, og i tillegg hvordan tilskuddet benyttes. Vi har i hovedsak sett på ovennevnte dokumenter for perioden 2019–2023, men også på de første statsbudsjettene der senteret bevilges tilskudd (budsjettene for 2016, 2017).

I tillegg til politiske dokumenter har vi gjennomgått kapittel 6 *Utforming og forvaltning av tilskuddsordninger*, i regelverk for økonomistyring i staten (Økonomiregelverket). Formålet med dette kapittelet er å sikre effektiv og hensiktsmessig utforming og forvaltning av tilskuddsordninger og enkeltstående tilskudd. I tillegg til regelverket har vi gjennomgått veiledere⁴ fra Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) som forklarer regelverket og hva som spesifikt gjelder for enkeltstående tilskudd. Vi har også inkludert en rekke skriftlige og interne dokumenter som beskriver rutiner og systemer for direktoratet. Disse dokumentene beskriver hvordan Bufdir skal utføre rollen som tilskuddsgiver. Eksempler på slike dokumenter er *Retningslinjer for tilskuddsforvaltning i Bufdir* (Avdeling for tilskudd 2021) og *Rutine for oppfølging av varsler i tilskuddssaker*.

Vi legger til grunn statistikk utarbeidet av Stine Sofie Senteret, og i tillegg oversikter som viser hvordan senteret og stiftelsen fordeler fellesressurser seg imellom og oversikt over gaver som senteret har mottatt. Statistikken vi har gjennomgått, belyser antall deltakere og karakteristikker ved deltakerne på senteret. Dette gir innsikt i hvem som benytter seg av tilbudet, noe som er viktig for å besvare hva det statlige tilskuddet finansierer. Rutiner og fordelingsnøkler viser hvordan senteret og stiftelsen fordeler fellesressurser seg imellom. Dette er et system for internkontroll som har som formål å sikre at statstilskuddet går til senteret, og ikke øvrig arbeid i stiftelsen. For å undersøke om statstilskuddet fører til addisjonalitet, som vil si at statstilskuddet utløser annen finansiering av senteret, har vi gått gjennom gaver fra private givere til senteret.

2.3 Feltarbeid/hospitering

Ledelsen ved senteret inviterte oss til å hospitere ved senteret. Vi omtaler hospiteringen som feltarbeid eller deltakende observasjon. Deltakende observasjon går ut på at forskeren går ut i det feltet som skal studeres og deltar sammen med aktører i dere daglige liv (Silverman, 1993). Vi deltok i undervisningen og aktivitetene sammen med deltakerne og de ansatte, og vi gjennomførte feltsamtaler og kvalitative intervjuer med deltakerne (barn og deres foresatte). Vi presenterer først feltarbeidet, for deretter å gi mer informasjon om de kvalitative intervjuene.

Vi hospitererte ved senteret to ulike uker våren 2024. I den ene uka, som var for fosterfamilier, deltok ni familier, med totalt 15 barn (5 til 25 år) og 14 fosterforeldre. Senteret «teller» deltakere/søsken som barn selv om de er over 18 år, så lenge de er der med sine foresatte. Den største familien besto av 6 personer – to voksne, to biologiske barn og to fosterbarn. Den minste familien besto av to personer – en voksen og ett fosterbarn. En av ungdommene som var deltaker denne uken bodde på barnevernsinstitusjon og hadde med seg en ansatt derfra som foresatt.

⁴ DFØ har på sine hjemmesider flere tekster som forklarer hvordan kapittel 6 i økonomiregelverket skal forstås, og hva som gjelder for enkeltstående tilskudd og tilskuddsordninger.

Den andre uken var for barn i biologiske familier med mødre og to bestemødre som omsorgspersoner. 6 familier deltok, og disse inkluderte 8 voksne og 16 barn i alderen 11 måneder til 17 år. Den største familien besto av seks personer (mor, mormor og fire barn), og den minste familien besto av to personer (mor og ett barn).

Vi tok løpende feltnotater. Feltsamtaler var også en viktig del av feltarbeidet. Feltsamtaler er uformelle samtaler mellom forsker og informant som kommer i stand mer eller mindre spontant og naturlig. Samtalene er ikke avtalt på forhånd, men kan ta utgangspunkt i samhandling forskeren har observert og/eller deltar i (Wadel & Fuglestad, 2014). Vi hadde en rekke feltsamtaler med både ansatte og deltakere som vi kom i kontakt med i løpet av feltarbeidet. Samtalene kom i gang naturlig i forbindelse med måltider, undervisning og aktiviteter. Feltsamtaler med barna oppsto naturlig knyttet til lek og aktiviteter. Barna kunne også spontant fortelle om skole, venner eller annet som angikk hverdagen deres når de ikke var på senteret.

Vi kan kun beskrive og diskutere det vi så, hørte, opplevde og erfarte disse to ukene, og tar forbehold om at analysene kunne sett annerledes ut dersom vi hadde feltarbeid ved senteret andre uker.

2.4 Fotostøttede samtaler med barn

For å få innblikk i hvordan barn og ungdom opplevde kursoppholdet, har vi kombinert deltakende observasjon og intervjuer med barna. Vi intervjuet til sammen 20 barn og unge. I tillegg ble 3 ungdommer i alderen 16–22 år intervjuet igjen omtrent fire måneder etter oppholdet. Den yngste som ble intervjuet blant barna/ungdommene var 4 år og den eldste var 25 år. Erfaringer fra tidligere forskningsprosjekter har vist at det ikke alltid er så lett å få barn og ungdom i tale i formelle intervjuer. I denne evalueringen benyttet vi oss derfor av fotostøttede samtaler. Dette er en kvalitativ forskningsmetode som kombinerer fotografi og intervju for å gi deltakerne muligheten til å uttrykke sine synspunkter og erfaringer. Deltakerne får utdelt kameraer for å dokumentere, reflektere over og kommunisere noe de opplever sett fra deres eget perspektiv. Fotostøttede samtaler brukes i datainnsamling med barn i alle aldre, også barn i barnehagealder (Butschi & Hedderich, 2021; Koch, 2013).

Barn og ungdom som var deltakere på senteret de to ukene vi tilbrakte der, fikk ved starten av uka utdelt hvert sitt digitale kamera med instruksjon om å «ta bilder av noe du vil huske fra oppholdet», for eksempel noe som er morsomt, gøy, kjedelig, rart eller trist. Det var varierende hvor mye barna valgte å anvende kameraet. Forskerne valgte to til seks bilder som vi brukte som utgangspunkt for intervjuene. Bilder som kunne identifisere personer ble slettet. Vi brukte bildene som utgangspunkt for samtalene, og stilte spørsmål som: Hva ser vi her? Hvor er dette? Hva skjedde da du tok dette bildet? I tillegg snakket vi med barna om hva de hadde opplevd på senteret, hva de hadde likt eller ikke likt og hvordan de opplevde samhandlingen med de ansatte og andre deltakere.

Fotografiene bidro til å gjøre intervjuene informantstyrte, og barna fikk fritt dele sine opplevelser og erfaringer (Kvale & Brinkmann, 2009). Voksne og barn opplever relasjoner og aktiviteter på ulikt vis – i ulik øyenhøyde – med utgangspunkt i at de lever i ulike sosiale verdener (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 175). Det kan føre til at intervjuet blir gjennomført på forskerens premisser, og at barnets perspektiv forsvinner. Å la barna sine

bilder fungere som et referansepunkt i samtalene, kan være en måte å motvirke dette på. Koch (2013) beskriver for eksempel hvordan det å undersøke trivsel i danske barnehager ved å dele ut kamera til barnehagebarn ga henne innsikter hun ellers vanskelig ville fått tilgang til.

Intervjuene ble gjennomført mot slutten av oppholdet på et rom hvor det ikke var andre til stede, i et fredelig hjørne av spisesalen eller utendørs. Ett av barna hadde med seg en foresatt under intervjuet. Barna fikk beholde kameraet de hadde fått ved avreise, men alle bildene fra oppholdet ble slettet. Samtlige foresatte godkjente barnas deltakelse i prosjektet. Intervjuene ble tatt opp på diktafon, transkribert og anonymisert.

2.5 Intervjuer med foresatte

Det ble gjennomført totalt 15 formelle intervjuer med omsorgspersoner. I fosterfamilie- uken ble det gjennomført intervjuer med samtlige fosterforeldre, totalt åtte intervjuer med tolv informanter (i de fleste intervjuer deltok både fostermor og fosterfar). I uken med biologiske foreldre ble det gjennomført intervjuer med de seks mødrene og en av de to bestemødrene som deltok. Vi fulgte undervisningen de foresatte deltok i og tilbrakte tid sammen med de foresatte i løpet av uka. Feltsamtaler i pausene mellom undervisningsøktene var viktige for å få innblikk i deres inntrykk og opplevelser.

Intervjuene var basert på semistrukturerte intervjuguider tilpasset omsorgspersonene. Spørsmålene konsentrerte seg om deltakernes erfaringer og opplevelser ved senteret, ikke om årsakene til kursoppholdet. Enkelte av informantene kom likevel inn på bakgrunnen for at familiene hadde søkt opphold. Intervjuene varte mellom 20 og 60 minutter, mest typisk i 40 minutter.

I tillegg til disse intervjuene deltok en forsker på tre av samtalene med oppfølgings- teamet. To av samtalene var med fosterforeldre og en med biologisk mor. I disse samtale- ne var forskeren «flue på veggen» og tok notater.

Vi intervjuet åtte av de foresatte igjen omtrent fire måneder etter oppholdet. Tema i in- tervjuene var hvordan familiene opplevde tiden etter oppholdet, om det var noe de lærte under oppholdet som de har brukt i tiden etterpå, hvorvidt de hadde vært i kontakt med oppfølgingsteamet og om de ønsket å reise tilbake på re-opp hold. Intervjuene ble gjen- nomført som telefonsamtaler og varte mellom 15 og 30 minutter.

2.6 Intervjuer med aktører fra senteret og forvaltningen

Det ble gjennomført totalt 14 intervjuer med ledelse og ansatte på senteret et par måne- der før feltarbeidet. Vi intervjuet leder for senteret, fem familiekontakter, senterpsykolo- gen, avdelingsleder for drift, faglig leder og en fra oppfølgingsteamet. Siden senteret er del av Stine Sofies Stiftelse, intervjuet vi også generalsekretæren og den assisterende generalsekretæren i stiftelsen.

Intervjuene var basert på semistrukturerte intervjuguider som ble tilpasset den enkelte informant. Intervjuguidene inneholdt spørsmål om arbeidsoppgaver, rollefordeling, hva barn og unge utsatt for vold og overgrep har behov for, og hvordan Stine Sofie Senteret møter disse behovene. Intervjuene ble gjennomført i lokaler på senteret, inkludert an- sattes kontorer. Intervjuene varte mellom 45 og 90 minutter.

I tillegg til intervjuene med ansatte på senteret, har vi gjennomført tre intervjuer med tidligere ansatte. Hensikten med disse intervjuene var å få informasjon om oppstarten av senteret, hvordan de så tilbake på arbeidet ved senteret i retrospekt og om det var noen kritiske bemerkninger til arbeidsmetodene. Det viste seg imidlertid at deres synspunkter og perspektiver ikke skiller seg vesentlig fra dagens ansatte. Intervjuene ble gjennomført på Teams av praktiske årsaker. Intervjuene varte i 45–60 minutter.

Det ble i tillegg gjennomført et gruppeintervju med leder for Stine Sofie Senteret, assisterende generalsekretær og økonomiansvarlig for stiftelsen. Hensikten var da spesifikt å innhente informasjon om forvaltningen av statstilskuddet og økonomistyringen av senteret. Leder for senteret har økonomiansvar for senteret, mens assisterende generalsekretær har overordnet økonomiansvar for stiftelsen. Økonomiansvarlig jobber både for senteret og stiftelsen, og har kunnskap om den praktiske økonomistyringen ved senteret.

I Bufdir har vi intervjuet avdelingsdirektør i avdeling for tilskudd. Avdelingen har ansvar for forvaltningen av det øremerkede tilskuddet til Stine Sofie Senteret. Det betyr at det er avdeling for tilskudd som har dialogen med senteret og følger opp søknader og rapporteringer fra senteret. Ved å snakke med avdelingsdirektør i avdeling for tilskudd, fikk vi informasjon om hvordan Bufdir forvalter rollen sin som tilskuddsgiver.

Avdeling for tilskudd har i tillegg et overordnet ansvar for tilskuddsforvaltningen i direktoratet, som inkluderer at avdelingen er ansvarlig for at økonomireglementets krav til forvaltning av tilskuddsordninger blir etterlevd (bestemmelsene i kapittel 6), og for oppfølgingen av tilskuddsforvaltningen i Bufdir.

I direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) har vi snakket med seksjonssjef og saksbehandler i seksjon for tilskudd. DFØ har ansvar for forvaltningen av Regelverket for økonomistyring i staten (økonomiregelverket). DFØ og seksjonen gir råd, veiledning og kurs til statlig aktører om økonomiregelverket og tilskuddsforvaltning. Ved å snakke med seksjon for tilskudd i DFØ, fikk vi ytterligere innblikk i hva økonomiregelverkets bestemmelser om tilskudd betyr for Bufdir som tilskuddsforvalter.

Med BFD har vi gjennomført et felles intervju med fagrådgiver i Familie- og oppvekstavdelingen samt seniorrådgiver og avdelingsdirektør i Plan- og administrasjonsavdelingen. Barne- og familiedepartementet (BFD) er det ansvarlige departementet for det enkeltstående tilskuddet til Stines Sofies Stiftelse til drift av Stine Sofie Senteret. Tilskuddet ligger under Familie- og oppvekstavdelingen, mens Plan- og administrasjonsavdelingen har særlig ansvar for arbeidet med statsbudsjettet.

2.7 Spørreundersøkelse til kommunene

For å få informasjon om norske kommuner kjenner til senterets tilbud, sendte vi en spørreundersøkelse til alle landets kommuner (N= 357) i april 2024. Undersøkelsen ble sendt til postmottak i kommunene. I e-posten med lenke til spørreskjemaet ba vi om at den skulle besvares av en person i kommunen som var ansvarlig for tjenester rettet mot volds- og overgrep utsatte barn. Etter to purringer og en ringerunde til noen kommuner, fikk vi 156 svar (dette utgjør 43 %).

Totalt kom 40 % av svarene fra ansatte innenfor barnevernet, 16 % fra ansatte på helsestasjoner, 5 % fra henholdsvis skolehelsetjenesten eller lavterskeltilbud i kommunen, mens resten av spørreskjemaene ble besvart av «andre». Omtrent halvparten av svarene kom fra aktører med lederansvar.

I statistikk og intervjuer med ledelsen ved senteret framgikk det at de hadde få deltakere fra Oslo. Vi valgte derfor å sende spørreundersøkelsen til samtlige bydeler i Oslo for å få vite mer om deres kjennskap til senteret. Etter to purrerunder fikk vi respons fra alle bydelene (100 %). I Oslo er samtlige svar fra barnevernstjenesten.

Spørreskjemaene inneholdt spørsmål om kommunene hadde erfaringer med barn og unge som har vært utsatt for vold/overgrep og hva de tenker denne gruppen barn og unge har behov for. Det var også spørsmål om kommunen har kjennskap til tilbudet ved Stine Sofie Senteret, om de har skrevet følgeskriv til («henvist») noen familier, og hvilke erfaringer de eventuelt hadde med senteret. Spørreskjemaet inneholdt både lukkede og åpne svarkategorier. Respondentene kunne derfor bruke egne ord i beskrivelser av erfaringer og synspunkt.

Resultatene fra denne undersøkelsen må tolkes med forsiktighet av flere årsaker. 1) Vi har kun ett svar fra hver kommune, og det kan være tilfeldigheter knyttet til hvem som har svart. Kanskje er det slik at det er en person i kommunen som kjenner til Stine Sofie Senteret som har besvart spørreskjemaet, og kanskje svarene hadde vært annerledes hvis en annen person i kommunen hadde svart. 2) Svarene kommer hovedsakelig fra barnevernstjenesten i kommunene. Vi vet ikke om andre tjenester som er i kontakt med voldsutsatte barn i kommunene har kjennskap til Stine Sofie Senteret. 3) Svarprosenten er lav. Dette understreker betydningen av å tolke svarene med forsiktighet.

2.8 Etiske betraktninger

Prosjektet omfatter en sårbar gruppe i samfunnet, nemlig barn som har vært utsatt for vold og overgrep. I tillegg har personer rundt disse barna mye taushetsbelagt informasjon, både de foresatte og ansatte på Stine Sofie Senteret. Forskergruppen har derfor gjennom hele prosjektperioden hatt oppmerksomheten rettet mot forskningsetiske utfordringer og ivaretagelse av personvern hensyn. Forskingen er gjennomført i overensstemmelse med forskningsetiske retningslinjer fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Fafo har SIKT som sitt personvernombud for forskning, og det metodiske designet ble gjennomgått av SIKT for å sikre at opplegget var i tråd med gjeldende retningslinjer for ivaretagelse av personvern hensyn.

Vi har ikke samlet inn personopplysninger, og følgelig har vi ikke hatt behov for å lagre personopplysninger. Intervjuene er gjennomført etter frivillig, informert samtykke. Barn under 16 år måtte ha samtykke fra sin omsorgsperson, mens barn over 16 år kunne samtykke selv (NESH, punkt 12). Deltakerne fikk beskjed om at samtykket kunne trekkes tilbake. Det var viktig for forskerne at deltakerne forsto hensikten med evalueringen, og det ble lagt vekt på at verken forespørselen om å la seg intervjuer eller selve intervjuet skulle medføre ubehag eller utrygghet for deltakeren. Intervjuene ble tatt opp på diktafon og ble senere anonymisert og transkribert. Lydfilene ble slettet ved prosjekt-slutt. Data ble lagret på en trygg server som var beskyttet av brukernavn og passord.

Det var kun forskerne i prosjektet som hadde tilgang til dette området, og vi oppbevarte ikke navn knyttet til intervjuene. I denne rapporten bruker vi fiktive navn på deltakere. I tillegg har vi anonymisert alle andre kjennetegn som kan knyttes til deltakerne.

Vi presenterte evalueringen og hensikten med vår deltakelse på senteret på et informasjonsmøte den første kvelden av kursoppholdet. Vi forklarte at vi ville delta i aktiviteter og undervisning, observere og ta notater, men at vi ikke kom til å spørre om årsakene til at familiene hadde opphold på senteret. Dette fordi det var hva som foregikk gjennom oppholdet og hvordan deltakerne opplevde dette, som var vårt fokus. Samtlige foresatte godkjente vår tilstedeværelse.

Selv om vi informerte grundig om hvem vi var og hvorfor vi var på senteret, var det mange av barna som ikke skilte klart mellom oss og de ansatte på senteret. De relaterte til oss som deltakere i aktiviteter og undervisning, ikke som utenforstående observatører. Dette ga en tilgang til barnas opplevelser og erfaringer vi ikke ville fått utelukkende gjennom intervjuer, og vi har hatt det med oss når vi i denne rapporten formidler inntrykk og erfaringer fra deltakere.

Å dele ut digitale kamera til barna på senteret innebar at vi måtte ta spesielle hensyn med tanke på personvern. Dette ble diskutert og avklart med senterets ledelse og de øvrige ansatte. Barn og unge fikk grundige instruksjoner om ikke å ta bilde av andre deltakere. Dette ble likevel gjort, men vi brukte ikke disse bildene i intervjuene og slettet dem umiddelbart. Vi slettet også alle bilder på kameraene som barna hadde tatt under oppholdet før vi ga dem kameraene tilbake før avreise, slik at de kunne ta det med hjem. Samtlige ansatte og foresatte godkjente at barna/ungdommene tok bilder på senteret i løpet av kursuken.

3 Problemforståelser i forskningslitteraturen

I dette kapitlet presenterer vi resultater fra gjennomgangen av forskningslitteratur. Oppmerksomheten er rettet mot problemforståelser og mot behovene til målgruppen, slik dette framgår i forskning der barns opplevelser og erfaringer er datakilde. Barns perspektiver på og erfaringer med vold har fått begrenset oppmerksomhet i forskning, siden voksnes vurderinger og kliniske observasjoner fortsatt dominerer som kilde til barns erfaringer (Mullender et al., 2002; Øverlien, 2011; Eriksson & Näsman, 2012; Callaghan et al., 2017; Evang & Øverlien, 2015; Dimopoulos et al., 2024).

Barn – mer enn vitner til vold

Hydén (1994) problematiserte allerede for 30 år siden hvordan barn tradisjonelt har blitt beskrevet som vitner til vold, men at de ikke kan betraktes som utenforstående observatører – de er «deltakende vitner». I dag er det bred enighet om at barn som er vitne til vold, også erfarer vold (Arai et al., 2021; Myhre, 2016; Øverlien, 2012). Carroll-Lind et al. (2011) viser at det å være vitne til fysisk vold kan ha en større negativ innvirkning på barn enn selvopplevd vold.

Den amerikanske ACE-studien (The Adverse Childhood Experience Study) gir innsikt i sammenhengen mellom negative barndomsopplevelser (vold og overgrep) og dårligere helse senere i livet (Felitti et al., 1998). Den representerer et tidlig bidrag i forskning som retter oppmerksomheten ikke utelukkende mot opplevelser her og nå, men også hvordan opplevelser kan ha betydning over tid.

Barns reaksjoner på vold og overgrep

Barn som har erfaringer med vold og overgrep er mer utsatt for psykisk uhelse (Schønning et al., 2024). De kan oppleve et komplekst og noen ganger også motstridende spekter av følelser som skyld, frykt, sinne, maktesløshet, tristhet og depresjon. Dette kan komme til uttrykk i reaksjoner som søvnløshet, selvskading eller tilbaketrekking (Schønning et al., 2022; Houghton, 2015; Norman et al., 2012; Cicchetti & Toth, 2005; Øverlien, 2012; McGee, 2000; Mullender et al., 2002; Stafford et al., 2021; Stanley, 2011; Callaghan et al., 2017).

Barn kan skjule frykt eller tristhet for å unngå negative reaksjoner fra voksne. Dette emosjonelle arbeidet kan føre til en indre konflikt, fordi barna føler noe annet enn de viser utad (Hochschild, 1983). Barn uttrykker ikke alltid opplevelsene sine direkte gjennom språk, de formidles også gjennom ikke-verbal kommunikasjon (Callaghan et al., 2017). Cossar et al. (2019) viser hvordan barn, tidlig i barndommen kan tenke at det de opplevde var galt, men at de ikke klarer å artikulere det fordi de mangler språk. Barn kan også forstå at «noe er galt», men ta del i det som beskrives som en normaliseringsprosess (Lundgren, 1989). Dermed konstrueres vold som en iboende del av familiedynamikken, noe som «bare er sånn» (Callaghan et al., 2017; Øverlien, 2012). Dette kan også være en overlevelsesmekanisme (Callaghan et al., 2017).

Barn kan oppleve vold som en direkte trussel mot sin sikkerhet, og de ønsker å unngå umiddelbar skade. Barn kan tie eller trekke seg tilbake, og stillhet kan fungere som en beskyttelsesstrategi (Buckley et al., 2007; Cossar et al., 2019; Fusco & Fantuzzo, 2009). I tillegg kan eldre barn føle seg fanget mellom lojalitet til foreldrene og et ønske om å beskytte andre familiemedlemmer. Dette kan forsterke følelsen av ansvar og skyld, og dermed øke den psykiske påkjenningen (Eriksson & Näsman, 2012). De eldre barna forstår også mer av de underliggende årsakene til volden, noe som kan øke følelser av usikkerhet og bekymringer for fremtiden (Eriksson & Näsman, 2012).

Barn kan også være handlekraftige og prøve å påvirke utfallet av voldsepisoder (Hydén, 1994). Flere studier viser til at barn forsøker å dekke over vold, men også å beskytte den som blir utsatt for vold (Arai et al., 2021). Forskning viser at barn har kognitive og emosjonelle ressurser til å analysere og bearbeide voldserfaringer (Lansdown, 2020). De bygger opp kunnskap basert på erfaringer over tid (Eriksson & Näsman, 2012; Øverlien, 2012; Morris et al., 2015). Denne typen konstante årvåkenhet kan være emosjonelt svært krevende (Øverlien, 2012).

Forskning har vist at barn som er utsatt for flere typer vold i oppveksten også er mer utsatt for andre former for vold senere i livet. Opplevd vold kan øke sannsynligheten for å bli involvert i nye voldelige relasjoner, enten som offer eller utøver, ettersom deres erfaringer kan påvirke tillit, selvbilde og forståelsesrammen for gode relasjoner (Finkelhor et al., 2007; Hafstad & Augusti, 2019).

Hva trenger barn utsatt for vold og overgrep?

Studiene vi har inkludert i litteraturgjennomgangen identifiserer følgende behov hos voldsutsatte barn og unge: trygghet/stabilitet, emosjonell støtte, mulighet for medvirkning, sosiale relasjoner/felleskap og tilgang til mestringsstrategier.

Trygghet/stabilitet

Det mest konkrete og umiddelbare behovet voldsutsatte barn har, er at volden og overgrepene skal opphøre (Buckley et al., 2007; Øverlien, 2011; Lansdown, 2020). Barn ønsker trygghet og stabilitet, og tiltak for å stoppe vold og holde utøver unna er avgjørende (Morrison, 2009). Barn som har blitt utsatt for vold i nære relasjoner, fremhever at den som har forvoldt dem skade, ikke lenger skal utgjøre en trussel og at de ikke blir tvunget tilbake til farlige eller usikre situasjoner (Lansdown, 2020; Mullender et al., 2002; Buckley et al., 2007; Stanley, 2011; Howarth et al., 2016). For mange barn innebærer dette en lengsel etter en trygg og stabil hverdag, ofte knyttet til rutiner og miljøer som gir dem en følelse av normalitet – som skole, venner og fritidsaktiviteter (Lansdown, 2020; Howarth et al., 2016; Øverlien, 2010). Barn søker miljøer som kan gi dem både fysisk og emosjonell trygghet der de kan være sikre på at de ikke vil bli utsatt for ytterligere skade. Barn trekker særlig frem det å inngå i stabile relasjoner, ikke bare til omsorgspersoner, men også i hjelpeapparatet (Houghton, 2015; McGee, 2000; Mullender et al., 2002; Stafford et al., 2021).

Emosjonell støtte

Flere studier viser at barn som har opplevd vold i nære relasjoner legger stor vekt på behovet for følelsesmessig støtte og mulighet til å snakke om det de har opplevd. De

ønsker også å fortelle ut fra sitt perspektiv for å bearbeide og forstå egne erfaringer (Skjørten, 2016; Lansdown, 2020).

Øverlien (2010) viser at barn ønsker at voksne skal forstå hele spekteret av deres erfaringer. Likevel er mange barn tilbakeholdne med å kontakte hjelpeinstanser (Lansdown, 2020; Buckley et al., 2007). Dette kan skyldes flere forhold: barn er ofte ikke kjent med tilgjengelige tilbud, mens andre velger å forbli tause på grunn av frykt for konsekvensene eller fordi de tror det er best å løse problemene innad i familien. Når barn søker støtte, henvender de seg ofte til andre familiemedlemmer eller venner, spesielt når de blir eldre (Øverlien, 2012; Janson et al., 2011; Mullender et al., 2002). Ifølge McGee (2000) velger barn gjerne mødre eller venner som hovedstøtte, siden disse relasjonene allerede er etablert og basert på tillit (McGee, 2000; Mullender et al., 2002). Men enkelte studier viser at særlig eldre barn og ungdom kan være tilbakeholdne med å snakke om traumene sine, spesielt med fremmede (Buckley et al., 2007).

Mulighet for medvirkning

I løpet av de siste tiårene har håndteringen av barn i krisesituasjoner endret seg. Tidligere unngikk gjerne profesjonelle aktører å diskutere barns traumatiske erfaringer med barn, i et forsøk på å skjerme barna. Nå er det økende bevissthet om betydningen av å engasjere barn i samtaler om deres egne erfaringer (Øverlien & Holt, 2021). Dette skiftet er drevet av forskning som fremhever betydningen av å anerkjenne og forstå barns egne perspektiver (Skjørten, 2016; Øverlien & Holt, 2021). Det kan ha positive ringvirkninger, fordi det gir barnet større kontroll over egne erfaringer.

For å kunne fortelle om sine opplevelser og erfaringer, må barn befinne seg innenfor rammer hvor dette er mulig og hvor ord og begreper er tilgjengelige (Callaghan et al., 2017). Kulturelle normer og familieforhold kan påvirke barnas måte å snakke om vold, spesielt hvis det er en kultur for stillhet eller skam rundt slike emner (Chan, 2011; Crisma et al., 2004; Gilligan & Akhtar, 2006; Hochschild, 1983).

Studier viser at barn uttrykker et sterkt ønske om å være med på beslutninger som påvirker livene deres. Barn ønsker også å fortelle ut fra sitt perspektiv for å bearbeide og forstå egne erfaringer (Skjørten, 2016; Lansdown, 2020). Barn etterspør klar informasjon om hva som skjer og hvorfor, og de vil ha mulighet til å si hva de ønsker og mener i saker som involverer dem (Skjørten, 2016; Holt, 2018). I tillegg fremmer det barnas selvfølelse (Van Bijleveld et al., 2015) og kan bidra til bedre livskvalitet (Stanley, 2011). Barn etterlyser at voksne lytter mer til dem og gir forklaringer på avgjørelser på en måte som de forstår (Mullender et al., 2002; Janson et al., 2011). Barn forstår ofte mer enn voksne tror, og derfor bør de få muligheten til å delta aktivt i beslutningsprosesser som påvirker dem (Holt, 2018). For at denne prosessen skal være meningsfull for barn, må den tilrettelegges slik at barnet møtes der det er, på en måte som er tilpasset deres behov og forståelse (Holt, 2018).

Sosiale relasjoner og fellesskap

Barn etterspør også hjelp til å bearbeide sine opplevelser, spesielt når de føler seg overveldet av følelsene sine eller har vanskeligheter med å forstå eller uttrykke det de har opplevd (Buckley et al., 2007; Hébert et al., 2009; Broberg et al., 2011). Noen barn ønsker et trygt «rom» der de kan snakke åpent om sine opplevelser, ofte med noen utenfor

familien (McGee, 2000; Mullender et al., 2002; Houghton, 2015). For noen barn kan én-til-én-støtte gi en følelse av trygghet og mulighet til å uttrykke seg åpent (Broberg et al., 2011), spesielt når de får hjelp til å navigere vanskelige følelser som frykt, skyld og skam (Broberg et al., 2011). Noen barn opplever å bli sett og tatt på alvor i gruppebaserte tilnærminger, mens andre opplever at gruppetilbud ikke er nok, og trenger individuell støtte (Houghton, 2015).

Tillit er avgjørende for at barn skal åpne seg, og etableringen av en tillitsfull relasjon er ofte avhengig av tid og stabilitet (Houghton, 2015; Cossar et al., 2019; Stafford et al., 2021). Barn ønsker relasjoner med voksne som ser deres ressurser og som kan støtte dem over tid. Videre viser studier at barn ønsker fleksible samtaletenester som er tilgjengelige etter skoletid, på kvelder og i helger (Mullender et al., 2002; McGee, 2000). De foretrekker ofte å få tilgang til støtte på steder der de allerede oppholder seg, som skolen eller ungdomsklubber (Stafford et al., 2021). For yngre barn kan lek og kreative aktiviteter som tegning være en viktig måte å uttrykke følelser på, fordi dette gjør at det ikke nødvendigvis kreves ord (Landreth, 2012; Callaghan et al., 2017).

Mestringsstrategier

I 2002 kom boken *Childrens perspectives on domestic violence*, som markerte et paradigmeskifte fra å se barndommen til et barn utsatt for vold og overgrep som permanent ødelagt, til å forstå barndommen dynamisk. Forskerne argumenterte for at det er mulig å ha en god barndom, til tross for vold i familien (se Øverlien, 2012; Mullender et al., 2002). Perspektivet innebærer å ikke betrakte barnet som et passivt offer, men som et menneske som kan bli formet og være deltakende i å forme en god barndom selv etter opplevelser med vold og overgrep (Mullender et al., 2002; Øverlien, 2012). Selv om langvarig eksponering for vold kan ha alvorlige og vedvarende konsekvenser, viser mange barn motstandskraft og kan utvikle mestringsstrategier. Det er samtidig viktig å anerkjenne at mange barn også lever liv som på mange måter ligner andre barns liv, selv etter at de har opplevd vold (Øverlien, 2012).

Enkelte forskningsbidrag diskuterer hvordan barn utvikler strategier for å håndtere de komplekse og uforutsigbare miljøene de lever i. Barn forstås da som refleksive, meningsskapende og handlende individer (Callaghan et al., 2017; Mullender et al., 2002; Øverlien, 2012). Forskningen viser at barn som opplever vold i hjemmet kan utvikle forskjellige mestringsstrategier. De kan være aktive og delta i organiserte fritidsaktiviteter, men også trekke seg tilbake eller søke kreative uttrykksformer i lek og tegning. Dette er strategier som både kan fungere som beskyttelse, mestring og et «pusterom» fra den voldelige hverdagen (Callaghan et al., 2017).

Forskningsbidragene vi har gjennomgått identifiserer at barn og unges behov er trygghet/tilhørighet, emosjonell støtte, mulighet for medvirkning, sosiale relasjoner/fellesskap og mestringsstrategier. I neste kapittel vender vi oss til hvordan dette er forstått og behandlet i politiske beslutningsdokumenter og handlingsplaner, og i utredninger som dannet utgangspunktet for tilblivelsen av Stine Sofie Senteret.

4 Politiske problemforståelser og senterets tilblivelse

Stine Sofie Senteret tildeles et øremerket tilskudd til drift på statsbudsjettet, og det kan dermed betraktes som en del av den nasjonalt vedtatte politikken mot vold og overgrep mot barn. Driftsbudsjettet til senteret er avhengig av politiske vedtak i Stortinget fra år til år.

I dette kapitlet konsentrerer vi oss om politiske beslutningsdokumenter og handlingsplaner der vold i nære relasjoner generelt og vold mot barn spesielt behandles. Hvordan er vold og overgrep mot barn og unge forstått fra før senteret ble til og fram til i dag? Vi viser hvordan Stine Sofie Senteret kommer til syne i politiske beslutningsdokumenter. Men senterets tilblivelse må først og fremst forstås som et resultat av et initiativ fra ildsjeler i Stine Sofies Stiftelse, ikke som et resultat av myndighetsinitierte prosesser og diskusjoner om voldsutsatte barns behov.

4.1 Problemforståelser i politikk

Vold og overgrep mot barn gikk fra å være en sak som tilhørte «privatlivets fred» til den politiske dagsorden på 1970-tallet. Dette var dels drevet frem av økende offentlig oppmerksomhet om det som da ble kalt *kvinnemishandling* – nå *vold i nære relasjoner* (Jonassen, 2013) og dels av en debatt om offentlig intervensjon i barneoppdragelse (Bråten & Sønsterudbråten, 2016). I 1987 ble det definert i barneloven at det ikke var tillatt å bruke vold i oppdragelsen (Bråten & Sønsterudbråten, 2016, s. 62–65).

Grunnlaget for helhetlig og vedvarende tiltaksutvikling mot vold i nære relasjoner ble lagt med det regjeringsoppnevnte Kvinnevoldsutvalget som i 2003 la fram utredningen: *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner* (NOU 2003:31). Utvalget hadde også i sitt mandat å gjennomgå «*barns behov for hjelp*» (NOU 2003: 31, s. 23). Men siden hovedoppgavet var å utrede situasjonen for volds- og trusselutsatte kvinner, valgte de «å fokusere særlig på barnas rolle som eksponert for fars vold mot mor» (NOU 2003: 31, s. 23). Følgelig ble det gjort et skille mellom det som rammet barn som del av det å inngå i en relasjon, og vold og overgrep som rammet barn *direkte*. Denne tilnærmingen til barn som del av problematikken vold i nære relasjoner ble videreført i periodiske og regjeringsinitierte handlingsplaner om vold i nære relasjoner. Barn ble da inkludert først og fremst som vitner til vold.

Den første planen rettet spesifikt mot vold og overgrep som rammer barn, kom i 2005: *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn* (2005–2009) (Barne- og familiedepartementet, 2005). I planen vises det innledningsvis til FNs barnekonvensjon som slår fast at «staten har et ansvar for å beskytte barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner» (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 4). Her tydeliggjøres det altså at barn har en selvstendig rett til et liv uten vold enten volden er rettet direkte mot barn eller er en følge av relasjoner de inngår i. På tiltakssiden vektlegger planen forebygging, avdekking, bistand, behandling og forsknings- og kompetanseheving på feltet.

I denne handlingsplanen var det foreslått å opprette et barnehus. Dette ble gjort for å styrke barnas behov i krisesituasjoner, styrke deres omsorgssituasjon og bedre mulighetene til å framskaffe bevis i en eventuell straffesak. Barnas behov (både helse og omsorg) og deres rettssikkerhet skulle med dette ivaretas på en bedre måte (s. 27) Det første barnehuset ble opprettet i 2007 og skulle være en trygg og barnevennlig ramme for avhør, medisinske undersøkelser og samtaler. Her skulle ulike profesjoner som politi, barnevern, helsepersonell og psykologer samles for å sikre helhetlig oppfølging av barna. I dag er det tolv barnehus i Norge.

Den første krisesenterloven trådte i kraft 1. januar 2010. Loven markerte et viktig skritt i arbeidet med å styrke rettighetene til kvinner, menn og barn som hadde vært utsatt for vold i nære relasjoner, og dette var en tydelig ambisjon om å gi beskyttelse, støtte og hjelp. Loven påla kommunene et tydelig ansvar for å tilby krisesentertjenester. Her stilles det krav om ivaretagelse av barn «tilpassa deira særskilte behov» (§ 3) og å sikre at barns rettigheter i annet regelverk blir oppfylt (§ 3) (Krisesenterloven, 2010).

Den første handlingsplanen mot vold og overgrep som rammer barn fra 2005 ble senere fulgt av en ny særskilt plan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og unge: *En god barndom varer livet ut* for perioden 2014–2017 (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014). Her er utgangspunktet at barn og unge er «enkeltmennesker med ukrenkelig rettigheter» s. 9). Det påpekes at barn og unge kan preges livet ut av det de opplever i oppveksten, og at både foreldre og det offentlige må ta ansvar. Frivillige initiativer vektlegges også. En ny tilskuddsordning presenteres «der formålet er å gi støtte til etablering av tiltak som kan øke livskvaliteten til barn som har vært utsatt for vold» s. 27). Dermed åpnes det eksplisitt for tiltak som er noe annet enn behandling. Planen understreker også barns egen stemme og deres rett til å bli hørt som meningsbærere, også når politikk og tjenester utformes.

Handlingsplanene som særskilt behandler vold og overgrep mot barn skiller seg fra de som behandler vold i nære relasjoner; her behandles barn og unge som *selvstendige individer innenfor en familie/gruppe*, med individuelle rettigheter og med risiko for å bli utsatt for vold og overgrep selv – direkte, i tillegg til at de kan utsettes for det indirekte. I tillegg understrekes betydningen av å høre barnets egen stemme. Vold og overgrep forstås som en trussel mot barnets liv og hverdag her og nå, men altså også på sikt.

Perspektivene på problemet vold mot barn er også blitt tydeligere i nyere handlingsplaner der vold i nære relasjoner er overskriften (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021; Prop. 12 S (2016–2017); Prop. 36 S (2023–2024)). I opptrappingsplan mot vold og overgrep 2017–2021 slås det fast at «både voksne og barn rammes av vold i nære relasjoner.» (Prop. 12 S (2016–2017), s. 10). Det understrekes at vold kan ramme barn utenfor familien også, men at et særtrekk ved vold i nære relasjoner «er den tette sammenvevingen mellom vold og kjærlighet» (Prop. 12 S (2016–2017), s. 11). I denne planen er vold mot voksne og barn behandlet på lik linje når det gjelder forebygging, så vel som kunnskapsbygging, hjelpe- og behandlingstilbud og rettssikkerhet.

En viktig grunn til økt oppmerksomhet om barn som individer i familier, ikke bare som del av nære relasjoner, var antakelig også arbeidet til et regjeringsoppnevnt utvalg som gjennomgikk konkrete saker der barn og ungdom hadde vært utsatt for grov vold,

seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt. Hensikten var å avdekke om og i tilfelle på hvilken måte det hadde forekommet svikt i det offentlige tjenesteapparatets håndtering av sakene (NOU 2017: 12). Utredningen hadde tittelen *Svikt og svik*, og viste til en systemsvikt så grov at utvalget kalte det et svik mot barna. De pekte særlig på at ansatte i hjelpetjenester ofte unnlot å snakke med barna det gjaldt. Utvalget avdekket også brudd på melde- og avvergeplikt og manglende samarbeid og samordning. Konklusjonen var klar: Barna trengte bedre beskyttelse (NOU 2017: 12. s. 11–12).

Det særskilte perspektivet på barn og unge som utsatte for vold vektla betydningen av barns rett til selv å formidle erfaringer, behov og ønsker her og nå. Samtidig understrekes det at vold mot barn ikke utelukkende er her og nå, siden en barndom altså varer livet ut.

4.2 Tilblivelse av Stine Sofie Senteret

I *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012* nevnes for første gang det som ble Stine Sofie Senteret. Tiltak 10 i denne handlingsplanen har overskriften «Senter for voldsutsatte barn». Deretter heter det: «Målet med et slikt senter er å tilby barn og deres pårørende et opphold med fokus på mestring og livsglede. Tilbudet er tenkt som et supplement til de øvrige tilbudene, blant annet barnehusene. Forprosjektet gjennomføres av Stine Sofies Stiftelse» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2011, s. 10).

Tiltak 10 følges opp med et forslag til bevilgning i Justis- og beredskapsdepartementets budsjett for 2012. I budsjettforslaget står følgende: «Det skal gis et tilskudd på 300 000 kroner til et forprosjekt for å vurdere behovet for å etablere et senter for barn som har vært utsatt for vold og overgrep. Forprosjektet gjennomføres av Stine Sofies Stiftelse» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2011, s. 103). Stiftelsen nedsatte våren 2011 en faggruppe for å utrede behov, faglig forankring og forslag til aktiviteter ved et senter (Stine Sofies Stiftelse, 2013). Faggruppen gjennomgikk blant annet forskning på «barns mestring og motstandskraft (resiliens) når de utsettes for store påkjenninger» (Stine Sofies Stiftelse, 2013. s. 2). Faggruppen konkluderte forskningsgjennomgangen med at:

Forskningen som er gjennomgått antyder at både kompetanse, optimisme, positive emosjoner og familiefungering kan bedres gjennom læring og aktiviteter, selv om det ikke foreligger solid forskningsmessig dokumentasjon på dette så langt. Det er dette fundamentet ulike sommerleirtilbud for barn med spesielle behov bygger på. Selv om det ikke har lyktes å finne fram til empiriske evalueringer av slike tiltak, er de subjektive og kvalitative tilbakemeldingene fra deltagere i slike tiltak at de har god effekt i form av økt trivsel, større selvtillit og bedre opplevelse av tilhørighet (Stine Sofies Stiftelse, 2013, s. 28).

Faggruppen oppsummerte sin utredning med at de «langt på vei» (s. 28) ville konkludere med at det var behov for et senter. Samtidig tilrådte de at det burde gjennomføres en kartleggingsstudie i målgruppen for å finne ut hvilke tilbud det var størst behov for. Det ble også anbefalt å gjennomføre en pilotstudie basert på den tiltenkte driftsmodellen for Stine Sofie Senteret. Ni familier deltok i pilotstudien i 2015 (Bjørnebekk og Mørch, 2015). De som evaluerte oppholdet konkluderte blant annet med at kursoppholdet

hadde «skapt en langt bedre situasjon» for barna og at kunnskapen de voksne ervervet bidro til å «skape gode støtterammer rundt barnet» (s. 38).

Driftstilskudd til senteret ble ikke foreslått av daværende regjering som del av statsbudsjettet for 2016. I dette budsjettforslaget vektlegges det imidlertid at det satses på arbeid mot vold og overgrep mot barn.⁵ Under behandlingen av budsjettet for 2016 i Stortinget inngås det så et budsjettforlik mellom regjeringspartiene og partier i Stortinget. Dette følges opp i *Innstillingen fra familie- og kulturkomiteen* i Stortinget, der det står: «Komiteen vil også øremerke 15 mill. kroner til tilskudd til drift av senter for voldsutsatte barn i tråd med budsjettforliket. Komiteen ser det som hensiktsmessig at tilskuddet til et slikt tiltak skiller fra øvrige tiltak for voldsutsatte barn.» (Innst. 14S (2015–16), s. 27). Slik fikk Stine Sofie Senteret sin egen post på statsbudsjettet.

Initiativet og arbeidet med å utvikle ideen til et konkret senter forgikk imidlertid, som vi har sett av utredninger og pilotering, i stiftelsen. Ada Sofie Austegard hadde ideen til et senter for glede og mestring, og slik beskrev hun det i intervjuet med oss:

Det var i juli 2010. Jeg så på søndagsrevyen på NRK, da var det en reportasje fra en leir på Beitostølen for handicappede barn. To av barna ble intervjuet, og reporteren spurte: «Hva er det beste med å være her?» Det ene barnet svarte: «Det er så godt å være et sted der jeg ikke blir sett på som annerledes». Jeg hadde akkurat lest en rapport, jeg tror det var fra barneombudet, om følelsene som voldsutsatte barn hadde. Og de hadde sterke skamfølelser, de følte seg annerledes, de var ensomme. Så tenkte jeg: «Det er ingen steder for de barna». Så begynte jeg å undersøke litt rundt, det var senter for kreftsyke barn, for barn med allergi, for hjerte- og lungesyke, for svaksynte og blinde, det var for alle barn, men ikke for de barna som hadde opplevd vold og overgrep. Så på mandagen kommer jeg på jobb på stiftelsen og sier: «Nå har jeg bare en idé. Vi må bygge et senter for voldsutsatte barn».

Denne historien om forløpet til opprettelsen av senteret ble bekreftet av en av de andre som deltok i etableringen av senteret.

I ideer, utredninger og pilotering av det som blir Stine Sofie Senteret innføres det et perspektiv som går ut over forebygging, hjelpe- og behandlingsperspektivet som er dominerende i myndighetenes handlingsplaner. Senteret skal – slik Austegard også målbærer i forordet til rapporten fra den eksterne faggruppen i 2013 – gi «livsglede gjennom mestringsøvelser, opplevelser og 'rock'n roll'» (Stine Sofies Stiftelse, 2013, s. 4). Austegard understreker i intervjuet til denne evalueringen at det var viktig at det ikke skulle opprettes et behandlingssted, men et mestringssenter.

Senteret ble altså etablert med utgangspunkt i et ønske om å være et tilbud som skulle gi økt mestring og glede til barn og unge. Det faglige opplegget slik det var tenkt fra ekspertgruppen i utredningsfasen og slik det ble videreutviklet i samarbeid med RVTS Sør,

⁵ I budsjettproposisjonen for budsjettåret 2016 fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet høsten 2015

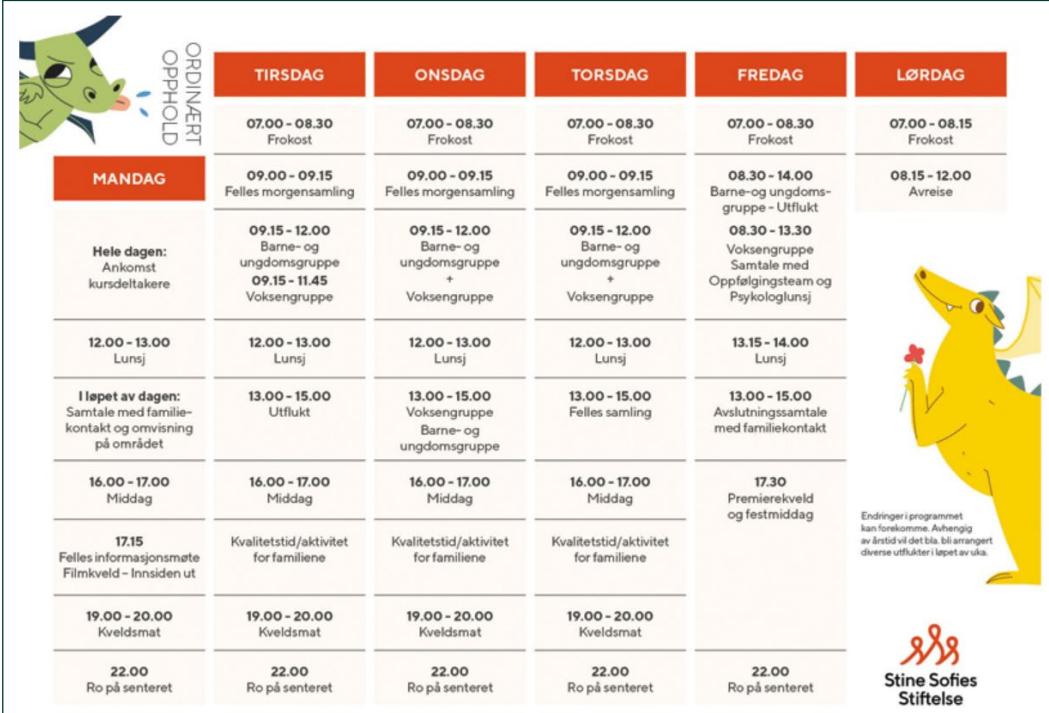
la grunnmuren for arbeidsmetodikken for senteret. Men opplegget har vært gjenstand for utvikling og endring siden oppstart. Årsrapportene fra senteret gjennom perioden det har virket synliggjør at den praksisbaserte og erfaringsorienterte kunnskapen stadig er i utvikling og at senteret hele tiden utvikler sin arbeidsmetodikk og opplegget som tilbys.

5 Tilbudet ved Stine Sofie Senteret

Dette kapitlet handler om tilbudet ved Stine Sofie Senteret i dag, slik dette framgår av dokumenter fra senteret og intervjumaterialet med ledelse og ansatte. Presentasjonen av tilbudet bidrar med kontekst til opplevelser og erfaringer fra barn, unge og deres foresatte i påfølgende kapitler. Samtidig danner det utgangspunkt når vi i det avsluttende kapitlet diskuterer det faktiske tilbudet opp mot problemforståelser og ambisjoner ved senterets oppstart samt volds- og overgrepssatte barns behov.

Et kursopphold på senteret innebærer et tilrettelagt program for barn og deres omsorgspersoner. Programmet består hovedsakelig av mestringsgivende aktiviteter og undervisning for barna, og fagseminar og aktivitets- og rekreasjonstilbud for de voksne (Stine Sofie Senteret, 2023). Målet med oppholdet, slik dette presenteres på senterets nettside, er at kursdeltakerne får oppleve glede og ny kunnskap. Dette skal skje gjennom en balanse mellom undervisning og aktiviteter. Nedenfor er timeplanen for et ordinært ukes-/grunnopphold.

Figur 5.1 Timeplan for opphold ved Stine Sofie Senteret

	TIRSDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LØRDAG
	07.00 - 08.30 Frokost	07.00 - 08.30 Frokost	07.00 - 08.30 Frokost	07.00 - 08.30 Frokost	07.00 - 08.15 Frokost
MANDAG	09.00 - 09.15 Felles morgensamling	09.00 - 09.15 Felles morgensamling	09.00 - 09.15 Felles morgensamling	08.30 - 14.00 Barne- og ungdomsgruppe - Utflukt	08.15 - 12.00 Avreise
Hele dagen: Ankomst kursdeltakere	09.15 - 12.00 Barne- og ungdomsgruppe 09.15 - 11.45 Voksengruppe	09.15 - 12.00 Barne- og ungdomsgruppe + Voksengruppe	09.15 - 12.00 Barne- og ungdomsgruppe + Voksengruppe	08.30 - 13.30 Voksengruppe Samtale med Oppfølgingsteam og Psykologlunsj	
12.00 - 13.00 Lunsj	12.00 - 13.00 Lunsj	12.00 - 13.00 Lunsj	12.00 - 13.00 Lunsj	13.15 - 14.00 Lunsj	
I løpet av dagen: Samtale med familiekontakt og omvisning på området	13.00 - 15.00 Utflukt	13.00 - 15.00 Voksengruppe Barne- og ungdomsgruppe	13.00 - 15.00 Felles samling	13.00 - 15.00 Avslutningsamtale med familiekontakt	
16.00 - 17.00 Middag	16.00 - 17.00 Middag	16.00 - 17.00 Middag	16.00 - 17.00 Middag	17.30 Premierekveld og festmiddag	
17.15 Felles informasjonsmøte Filmkveld - Innsiden ut	Kvalitetstid/aktivitet for familiene	Kvalitetstid/aktivitet for familiene	Kvalitetstid/aktivitet for familiene		
19.00 - 20.00 Kveldsmat	19.00 - 20.00 Kveldsmat	19.00 - 20.00 Kveldsmat	19.00 - 20.00 Kveldsmat		
22.00 Ro på senteret	22.00 Ro på senteret	22.00 Ro på senteret	22.00 Ro på senteret	22.00 Ro på senteret	

Kursopphold er av to typer: grunnopphold og re-opphold. Biologiske familier og fosterfamilier har hver sine uker på senteret, men kursprogrammet er det samme. Familiene kan søke om et re-opphold etter grunnopphold.

Opphold på senteret er kostnadsfritt for familiene som deltar, både selve oppholdet og reise til og fra dekkes av senteret. Det gis gyldig fravær fra skole/utdanning, men tapt arbeidsfortjeneste for foresatte dekkes ikke. Familiene bor på senteret i leiligheter under oppholdet. Det er 15 slike boenheter på senteret. Familiene blir tildelt hver sin familiekontakt for oppholdet blant de ansatte på senteret. Familiekontaktene har ulike bakgrunn,

utdannelse og yrkeserfaring – blant kontaktene finnes sosionomer, lærere, pedagoger, skuespillere, fengselsbetjenter, sykepleiere og politi. Avhengig av årstid er det tilgang til ulike aktiviteter som klatrevegg, hinderløyper, gymsal, ballspill, biljardbord, spill, tegning, bøker, leker, kanoturer, skiturer, skogturer, utesjakk, lekeplass, sansehage, fotballbane, utebowling, med mer. Senteret har også høner og kaniner som kan observeres og koses med dagen gjennom, og barn og omsorgspersoner kan delta i mating av dyrene hver morgen. Et nytt tilskudd er bikuber.

5.1 Deltakerne ved senteret

Familiene får innvilget opphold på senteret basert på at ett av barna i familien har vært utsatt for vold eller overgrep. Lederen av senteret opplyser at siden åpningen i august 2016 og til utgangen av 2023 har senteret hatt 5199 kursdeltakere. Av disse var 3009 barn (primærøkskere og søsken) og 2190 var omsorgspersoner fordelt på 1574 familier (2016–2023). Søsken kan både være biologiske søsken og fostersøsken.

I 2023 ble det gjennomført kursopphold i 39 uker, med totalt 487 barn og 357 omsorgspersoner. Dette omfattet 258 familier (Stine Sofie Senteret, 2023, s. 4). Deltakerne har kommet fra hele landet, men noen områder er overrepresentert – i 2023 hadde Viken, Vestland og Agder flest deltakere (Stine Sofie Senteret, 2023, s. 8). Kjønnfordelingen blant barna var rimelig jevn, og det var god spredning i alder blant deltakerne. Hovedvekten av barna var mellom 6 og 16 år, og mest vanlig var 12 år (Stine Sofie Senteret, 2023). Senteret har opplyst om at dette samsvarer med tidligere år.

De voksne deltakerne (foresatte) på senteret kan være biologiske foreldre, beste-foreldre, fosterforeldre, beredskapsforeldre, adoptivforeldre og institusjonspersonale. Årsrapporten fra 2023 viser at biologiske mødre utgjorde den største andelen av voksne deltakere. Fedrene som deltok på senteret var i hovedsak fosterforeldre eller stefedre. I fosterfamilieukene deltok ofte begge fosterforeldrene, mens i ukene med biologiske familier var kvinneandelen på rundt 85 % (Stine Sofie Senteret, 2023). Andre familiemedlemmer kan også være deltakere på senteret. I 2023 var det 31 voksne ledsagere ut over biologiske foreldre eller fosterforeldre: 10 besteforeldre, 15 steforeldre, 5 institusjonsansatte og én annen omsorgsperson (Stine Sofie Senteret, 2023).

Data fra intervjuer med ledelse og ansatte og fra feltarbeidet viser at det er stor variasjon mellom uker med biologiske familier og fosterfamilier. De ansatte fortalte at det jevnt over er mer ressurssterke voksne i fosterfamilieukene, og når vi ba dem utdype dette, ble det pekt på sosioøkonomisk status og på at fosterforeldre gjerne har gjennomgått former for relevant opplæring de kan bruke i relasjon til barna. Dette tematiseres også i årsrapporten fra 2023:

Ukene med biologiske familier byr på langt større utfordringer knyttet til uro, og at de voksne er mindre påkoblet sine barn på fritiden [...], men vi erfarer fra uke til uke hvordan de voksnes evne til å være reguleringsstøttende utgjør en stor forskjell i adferden hos barna (Stine Sofie Senteret, 2023, s. 17).

Leder for senteret fortalte at i ukene for biologiske familier er barna enten direkte eller indirekte utsatt for vold eller overgrep. En større andel av de biologiske foreldrene er

selv utsatt for vold sammenliknet med fosterfamiliene. Vi får videre opplyst at dersom primærsøker er utsatt for vold eller overgrep, så oppdages det ofte under oppholdet at også søsken har opplevd det samme.

I ukene for fosterfamilier var det annerledes. Intervjuene og feltarbeidet viste at fosterforeldrene ikke alltid hadde all informasjon om hvilke hendelser barna hadde vært utsatt for. Noen av fosterfamiliene hadde i tillegg med biologiske barn. Enkelte av fosterforeldrene fortalte at noe av motivasjonen for oppholdet var å bygge en bedre relasjon mellom fosterbarnet og deres biologiske barn.

Ifølge årsrapportene er Stine Sofie Senteret utformet med sikte på å møte barn med ulike utfordringer og behov. Dette gjelder også barn med funksjonsnedsettelse (Stine Sofie Senteret, 2023). Senteret er universelt utformet. Ledelsen ved senteret opplyste at det har vært noen kursdeltakere med synlige, fysiske funksjonsnedsettelser ved senteret, men at omfanget ikke er registrert. Dersom vi legger til grunn en bredere definering av funksjonsnedsettelse som også inkluderer psykiske lidelser, som tilknytnings- og reguleringsvansker og nevrouviklingsforstyrrelser (f.eks. ADHD), er det flere deltakere med funksjonsnedsettelse.

Siden 2019 har de foresatte hatt mulighet til å informere om barna trenger ekstra oppfølging i søknadsskjemaet. Det er stor variasjon i hva som legges i betegnelsen «ekstra oppfølging» – det kan både inkludere medisiner og/eller funksjonsnedsettelse. Lederen fortalte også at det i perioden 2022–24 var registrert i overkant av hundre barn årlig som trengte ekstra oppfølging.

I intervjuene med de ansatte fikk vi inntrykk av at det er få familier med innvandrerbakgrunn på senteret, og at de jobber med å rekruttere flere. Senteret registrerer ikke denne bakgrunnsinformasjonen om deltakerne. Vi fikk opplyst at det er utfordrende å ha familier på senteret som ikke behersker det norske språket, på grunn av måten tilbudet er organisert med glidende overganger mellom formell undervisning og lek/aktiviteter. Et viktig mål med oppholdet er at deltakerne skal bli kjent med hverandre. Mangel på felles språk kan forstyrre dynamikken deltakere imellom. Ledelsen sier at de jobber med å finne gode metoder for å inkludere familier som ikke behersker norsk. Løsninger kan være bruk av tolk, men det arbeides også med muligheter for å ha særskilte uker for grupper med et felles morsmål.

Våre data viser at ledelsen og de ansatte ved senteret opplever at det er noen språklige og kulturelle bremseklosser som hindrer inkludering av familier som ikke behersker norsk. Vi fikk opplyst at de kulturelle bremseklossene kan handle om ulik forståelse av hva som er god barneoppdragelse.

5.2 De ansatte ved senteret

Per november 2024 er det 39 ansatte ved senteret: daglig leder, psykolog/forsker, psykolog/fagansvarlig, psykolog, 12 ansatte i Team trivsel (kjøkken, nattevakt, renhold, stell av hage/dyr), 4 rådgivere i oppfølgingsteamet, 12 familiekontakter med ulik fagbakgrunn, 2 administrativt ansatte samt tilkallingsvakter som kan inngå i teamet med familiekontakter ved behov.

I intervjuene med ledelsen og de ansatte fikk vi vite at mange av de som ble ansatt ved oppstarten av senteret i 2016 jobber der fortsatt. Mange av de ansatte har vært med på å forme innholdet underveis, og de kan på den måten sies å ha eierskap til senteret og arbeidsmetodikken. Mange av de ansatte snakket varmt om det gode arbeidsmiljøet. Flere fortalte at de hadde erfaring fra å jobbe med barn, enten via barnehage, skole eller andre steder hvor de hadde opplevd ikke å få nok tid og ressurser til å jobbe godt nok med de barna som trengte noe ekstra. Dette var noe de som ansatte på senteret opplevde å få mulighet til i større grad.

Familiekontaktene har ulik bakgrunn, utdanning og yrkeserfaring, noe som er en bevisst strategi, ifølge ledelsen ved senteret. Det legges vekt på at det skal være bredde og mangfold i både faglig bakgrunn og personlighetstrekk. Ifølge årsrapporten for 2023 tilstreber senteret å ha etnisk mangfold blant de ansatte, men basert på våre intervjuer og feltarbeid – og en presentasjon av de ansatte på senterets nettside – ser det ikke ut til at de så langt har lykkes fullt ut med dette. De aller fleste ansatte har majoritetsnorsk bakgrunn.

Ledelsen og de ansatte fortalte at de er opptatt av at alle deltakerne skal kunne finne noen å knytte seg til. Derfor er det viktig at de ansatte er forskjellige, både i profesjonell bakgrunn og i personlighet. Selv om hver familie blir tildelt en familiekontakt, så er det åpent for at deltakerne kan snakke og være med alle de ansatte. Dette inkluderer også de som jobber i Team Trivsel. Vi observerte i løpet av ukene vi var der at barn som ikke fant seg til rette i undervisning og organisert lek kunne finne seg til rette på kjøkkenet med de som jobbet der. Det var også flere av barna som fikk god kontakt med ansatte som hadde ansvaret for dyrene og uteområdet.

Under feltarbeidet opplevde vi at det var god tone og samarbeidsånd mellom de ansatte.. Dette innebar imidlertid ikke at familiekontaktene alltid var enige. Vi opplevde å se ulike syn på hvordan ting skulle gjøres, og diskusjonene var mange når familiekontakter med ansvar for familier i løpet av arbeidsdagen var samlet som gruppe (noe de var 2–3 ganger hver dag). Her diskuterte de smått og stort som vedrørte aktiviteter som var gjennomført og skulle komme, i tillegg til utfordringer og muligheter i familiene. Det ble stilt kritiske spørsmål og diskutert hvordan de håndterte og fulgte opp enkeltbarn og deres foresatte, hvordan de skulle organisere seg, hvor mange det var behov for på jobb til enhver tid og hvordan de skulle håndtere små og store problemer som oppsto. Disse hyppige og systematiske møtene med de ansatte er et godt grep for å sikre god informasjonsflyt om de enkelte familiene.

5.3 Aktiviteter og undervisning

Stine Sofie Senteret tilbyr en rekke ulike aktiviteter, både ute og inne. Senteret ligger fint til ved sjøen, så det er mulig med padling, bading, krabbefiske, lek i fjæra og andre uteaktiviteter. Senteret har en egen gapahuk i skogen hvor det ble grillt pølser som del av aktivitetene den ene dagen. Rundt bygningene er det en rekke lekeapparater, hinderløype, sykler til utlån, sansehage, keramikkverksted, høns, kaniner og bikuber – for å nevne noe. Inne er det gymsal med klatrevegg, bibliotek med spill og hobbysaker, musikkrom, lekerom, kostymerom, frisør og mye annet. Bygningene er velholdte og trivelige både utvendig og innvendig.

Undervisningsopplegget ble, som tidligere beskrevet, opprinnelig utviklet sammen med RVTS Sør. Det som tilbys uka igjennom er basert på fem veivisere som skal vise retning i arbeidet:

- voldsbevisst omsorg – forstå alle kursdeltakere i lys av hva de har opplevd
- styrken i fellesskapet – ansatte skal være gode rollemodeller i et inkluderende miljø
- opplevelser, trygghet og mestring – legge til rette for gode menneskemøter
- skape nye fortellinger – tro på kraften i forandringsøyeblikk som gir håp
- lekens betydning – utvikler hele mennesket

I intervjuer med familiekontakter framkom det at den opprinnelige faglige modellen er videreutviklet, dels på grunnlag av praksis og erfaringer, men også i tett samarbeid med de faglige ansvarlige psykologene ved senteret. De gradvise endringene og tilpasningene basert på erfaringer med Stine Sofie Senterets brukere har gjort at noen av de ansatte har begynt å kalle undervisningsopplegget de tilbyr for «Stine Sofie-modellen».

Både undervisning og aktiviteter tilpasses deltakernes alder. Det legges opp til atskilt undervisning for foresatte og for barn. Barna deles inn i aldersbestemte grupper ved behov. Deler av undervisningen og aktivitetene er felles for foresatte og barn, mens andre deler er forbeholdt barn eller foresatte. Ved måltider og samlinger i festsalen sitter familiene samlet ved samme bord – de har et fast tildelt bord under oppholdet. Dette er en erfaringsbasert praksis som skal bidra til å skape trygge rammer og samle familiene.

Det er ikke alltid så lett (og heller ikke meningen) å skille mellom hva som er undervisning og hva som er aktivitet/lek. Ofte glir dette litt over i hverandre. Sentrale elementer i undervisningen (for både barn og omsorgspersoner) er «den tredelte hjernen», øvelser i oppmerksomt nærvær, drager som metaforer for følelser, identifisering av triggere, bevisstgjøring om toleransevinduet og kunnskap om egne og andres grenser.

Dette betraktes som verktøy og står sentralt i mestringsstrategier som skal gjøre det lettere for barn og voksne å snakke om erfaringer og følelser. En familiekontakt forklarte at ett av målene med undervisningen er «å hjelpe barna til å få en selvregulert hjerne, og gi de foresatte gode og trygge omsorgsvilkår for å støtte barna». Flere av de ansatte understreker at undervisning alene ikke er nok, men at det også var viktig med samvær og uformell prat mellom formelle undervisningsøkter.

5.4 Senterets tilbud i rekken av andre tilbud til målgruppen

Forebyggende tiltak kan deles inn i ulike nivåer: universelle tiltak, selektive tiltak og indikative tiltak (Gordon, 1983; Haggerty & Mrazek, 1994). Disse nivåene samsvarer med Verdens Helseorganisasjon (WHO) sin inndeling, primære (universelle), sekundære (selektive) og tertiære (indikative) tiltak (Fusar et al., 2021; Admon Livny & Katz, 2016; WHO, 2004).

Universelle tiltak rettes mot alle i forebyggende øyemed. Når det gjelder vold og overgrep og der barn er målgruppen, gjøres dette særlig gjennom ulike typer informasjons- og opplæringsmateriell (Prop. 36 S (2023–2024); Admon Livny & Katz, 2016; Moen et al., 2018). Informasjonstiltak handler om å skape bevissthet om hva vold og overgrep

innebærer. Universelle tiltak rettes da både mot omsorgspersoner og barn. *Foreldrepakken* til Stine Sofies Stiftelse er et slikt tiltak som handler om å styrke foreldrenes rolle i forebygging og bevisstgjøring. Opplæring i skoler og barnehager kan hjelpe barn med å forstå hva vold er, hvordan de kan identifisere slike situasjoner og hva de skal gjøre hvis de eller noen de kjenner blir utsatt for vold eller overgrep. Et eksempel på dette er *Barnehagepakken* til Stine Sofies Stiftelse, som inneholder informasjon og ressurser som kan brukes i barnehager for å lære barn om deres rett til en trygg oppvekst, samtidig som de ansatte får verktøy for å fange opp tegn på vold eller overgrep. I tillegg finnes det en rekke lærings- og opplysningsverktøy som nettressurser.⁶

Selektive tiltak handler om å identifisere og støtte grupper som har en forhøyet risiko for å oppleve vold eller overgrep (Prop. 36 S (2023–2024); Moen et al., 2018; Admon Livny & Katz, 2016; Hawkins et al., 2016). Forebyggende selektive tiltak retter seg spesielt mot personer og familier som antas å ha økt sårbarhet for vold, som psykiske helseproblemer, rusproblematikk eller økonomiske utfordringer. Målet er å gi målrettet informasjon for å forhindre at situasjoner eskalerer til vold eller overgrep. Gjennom selektive tiltak kan foreldre få veiledning og hjelp til å håndtere utfordringer i hverdagen, noe som kan redusere stress og konflikter i hjemmet. Ved å iverksette tiltak som demper belastninger som kan lede til vold, er det også mulig å forebygge at vold og overgrep oppstår. Eksempler på selektive tiltak er familiesenter, slik som CRUX, senter for mor og barn, eller familiesenter under barnevernet. Et annet viktig verktøy i selektiv forebygging er risikovurdering gjennom RISK-modellen (Prop. 36 S (2023–2024)). Modellen brukes av politiet og etater som kriesenter, Nav og helse- og omsorgstjenester for å identifisere familier i høy risiko for vold i nære relasjoner. Slik kan risikofaktorer identifiseres tidlig og forebyggende tiltak kan settes inn før situasjonen eskalerer.

Indikative tiltak retter seg mot barn som har vært eller er utsatt for vold eller overgrep (Moen et al., 2018; Prop. 36 S (2023–2024)). Målet er å hindre gjentakelse av vold og overgrep, i tillegg til å redusere negative konsekvenser for barn og familier (Geeraert et al., 2004; Nelson et al., 2001). Dette innebærer å begrense konsekvenser og tilleggsproblemer (Moen et al., 2018). Stine Sofie Senteret er et eksempel på et indikativt tiltak.

Kriesentre er et viktig indikativt tiltak, siden de tilbyr fysisk beskyttelse for barn og familier som står i fare for, eller som har opplevd vold. Barnehus gir volds- og overgrepssutsatte barn og unge et helhetlig tilbud på ett sted, hvor de kan gjennomgå avhør, få tilgang til medisinsk behandling og motta psykologisk støtte. Det finnes også ulike kompetanseteam, mangfoldsrådgivere og bo- og støttetilbud til personer som er utsatt for tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Andre indikative tiltak er

⁶ <https://dinutvei.no/>, <https://ung.no/>
<https://plik.no/>
<https://www.taushettarliv.no/>
<https://www.imdi.no/nora/>
<https://www.zanzu.no/no/>

senterer mot incest og seksuelle overgrep, Statens barnehus, støttesenteret for kriminalutsatte og barnevernet.⁷

Barn som har vært utsatt for vold og overgrep har ofte behov for spesialisert behandling for å bearbeide traumer i spesialisthelsetjenesten, som for eksempel barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) eller barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk (BUK). Sistnevnte er for de familiene og barna som trenger mer enn et poliklinisk tilbud. Barn under 16 år som er utsatt for seksuelle overgrep skal i hovedsak bli henvist dit (Prop. 36 S (2023–2024)). En viktig del av arbeidet er kognitiv atferdsterapi (TF-CBT), som er en kunnskapsbasert behandling utviklet for å hjelpe barn og unge som har opplevd traumatiske hendelser (Lewey et al., 2018).

Denne korte gjennomgangen av ulike typer tiltak på feltet synliggjør at Stine Sofie Senteret tilbyr en type glede- og mestringstilbud som andre aktører ikke tilbyr. Det er et nasjonalt tilbud og familier fra hele landet kan søke om opphold. Senteret representerer et unikt tilbud i skjæringspunktet mellom et overordnet nasjonalt ansvar og et lokalt tiltaksansvar, og i skjæringspunktet mellom diagnosebasert behandling og rene aktivitetstilbud.

⁷ Eksempler på indikative tiltak er hjelpetelefoner for utsatte, for eksempel Volds- og overgrepslinjen (VO-linjen), Alarmtelefonen for barn og unge, Røde Kors-telefonen og digital forebygging.

6 Det statlige økonomiske tilskuddet til Stine Sofie Senteret

I dette kapittelet beskriver vi forvaltningen av statstilskuddet. Vi har i hovedsak undersøkt perioden 2019–2023. Vurderingen av tilskudds- og økonomiforvaltningen gjøres i kapittel 11.

6.1 Tilskudd til drift av Stine Sofie Senteret

Stine Sofie Senteret har mottatt tilskudd over statsbudsjettet siden 2016. I 2016 mottok senteret 15 millioner kroner. Første året med helårsdrift var 2017, og stiftelsen mottok da omtrent det dobbelte. Tilskuddet har siden vokst noe årlig, til 39,2 millioner i 2024 (løpende priser).

Tabell 1 viser den årlige utviklingen i tilskuddet til Stine Sofie Senteret.

Tabell 6.1 Oversikt over statlig tilskudd til Stine-Sofie senteret. Løpende priser (tall i 1000 kroner) *

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
15 000	29 000	30 634	31 090	31 925	34 947	35 856	37 662	39 232

Kilde: Regnskapstall fra senteret og Prop. 1 S (2023–2024) Barne- og familiedepartementet.

* For årene 2016–2023 er det regnskapstall, og for 2024 er det vedtatt budsjett. I 2021 ble det gitt 2 millioner kroner til ettervern av barn som hadde vært på opphold på senteret.

I 2023 mottok Stine Sofie Senteret en tilleggsbevilgning til drift av senteret på 788 000 kroner i revidert nasjonalbudsjett (RNB). Dette var en lønns- og prisjustering, og Stine Sofie Senteret var én av flere tilskuddsmottakere som ble kompensert for høyere pris- og lønnsvekst enn først antatt i forslag til statsbudsjett. Dette var uforutsette midler som senteret mottok sent i driftsåret, og midlene ble søkt overført til neste driftsår (2024).

Mesteparten av økningen over tid kan tilskrives pris- og lønnsveksten i samfunnet (se tabell 2). Det betyr at senteret i hovedsak har fått omtrent like mye i driftsmidler hvert år siden oppstarten.

Tabell 6.2 Utvikling i statlig tilskudd til Stine Sofie Senteret justert for pris- og lønnsvekst (tall i 1000 kroner)

	Tilskudd justert med kommunal deflator*	Tilskudd justert med KPI
2017	36 243	35 621
2018	37 134	36 639
2019	36 518	36 384
2020	37 128	36 882
2021**	38 966	39 007
2022	37 470	37 828
2023	37 662	37 662

* Kommunal deflator er en indeks for den rene kostnadsutviklingen i kommunal sektor i form av pris- og lønnsvekst. Finansdepartementet er ansvarlig for indeksen.

** I 2021 ble det gitt 2 millioner kroner til ettervern av barn som hadde vært på opphold på senteret.

Kilder: KPI-tall er hentet fra SSB tabell 03014 og kommunal deflator er hentet fra Meld. St. 1 (2023–2024) Nasjonalbudsjettet 2024.

Tilskuddet til Stine Sofie Senteret er finansiert over Barne- og likestillingsdepartementets programkategori 11.10, kap. 840: Tiltak mot vold og overgrep og budsjettpost 73 *Tilskudd til senter for voldsutsatte barn*. Stine Sofie Senteret er eneste tilskuddsmottaker på denne budsjettposten. Det er forankret i Inst. 14 S (2017–2018) at Stine Sofie Senteret skal motta driftsmidler. At senteret fikk sin første bevilgning og egen budsjettpost, skjedde som vist i kapittel 4 som følge av et budsjettforlik i stortinget i november 2016. Da senteret ble etablert, framgikk det av budsjettproposisjonen Prop. 1 S (2016–2017) at Stine Sofie Senteret skal være et nasjonalt senter for voldsutsatte barn og deres trygge omsorgspersoner og søsken. Senteret skal tilby et fem dagers kursopphold med vekt på mestring og glede for hele familien.

Målet har blitt ytterligere presisert over tid. I Prop 1 S (2023–2024) står følgende:

Stine Sofie Senteret er eit nasjonalt kurs- og meistringssenter for valds- og overgrepsettsatte barn og unge mellom 0 og 18 år, deira trygge omsorgspersonar og søsken. Målet er at deltakarane i eit trygt miljø skal få oppleve glede og få ny kunnskap. Barna skal oppleve meistring, relasjonar mellom barn og omsorgspersonane deira skal styrkjast, og barn skal få oppleve positive møte med andre barn med like erfaringar. Målet er òg at omsorgspersonane skal bli ei meir aktiv støtte for barnet.

Kriterium for måloppnåelse er at tildelingen blir brukt i samsvar med formålet for tilskuddet.

6.2 Forvaltningen av statstilskuddet

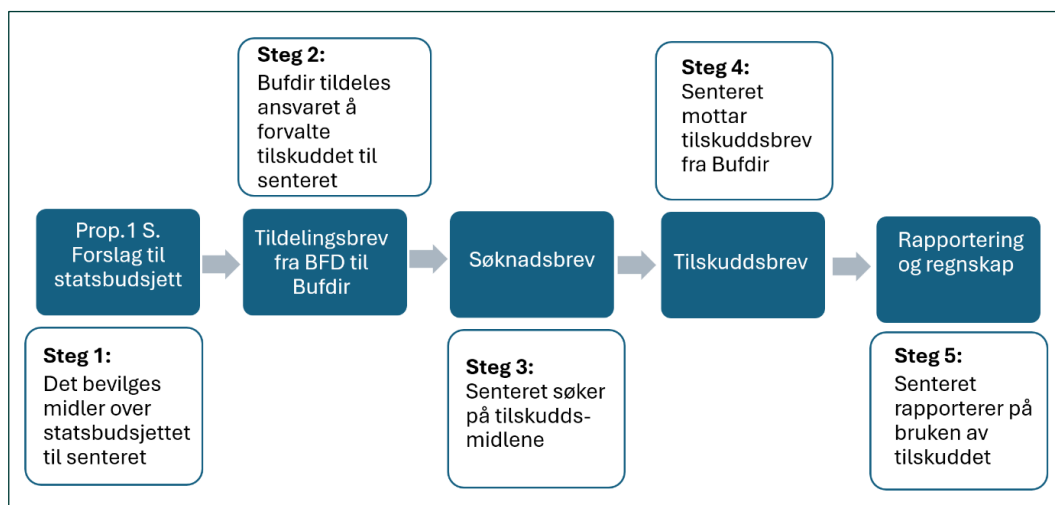
Forvaltningsprosessen av tilskuddet til Stine Sofie Senteret kan deles inn i fem steg (figur 6.2).

Når myndighetene bevilger enkeltstående tilskudd, slik som tilskuddet til Stine Sofie Senteret, blir tilskuddsmottaker navngitt i statsbudsjettet, med tilhørende tilskuddsbeløp (steg 1). Statsbudsjettet er ettårig. Stine Sofie Senteret vet ikke (med sikkerhet) verken om det foreslås at de skal motta driftsmidler, eller eventuelt hvor mye midler de får, før statsbudsjettet er lagt fram. Forslag til statsbudsjett for neste år legges frem av Regjeringen i oktober. Stortinget har muligheter til å foreslå endringer når de behandler budsjettet og vedtar det, senest i desember.

Basert på Prop. 1 S (2016–2017) og Stortingets behandling av budsjettproposisjonene, mottar Bufdir et tildelingsbrev fra Barne- og familiedepartementet (BFD), som er ansvarlig departement (steg 2). I tildelingsbrevet tildeles Bufdir ansvaret for å forvalte tilskuddet til Stine Sofie Senteret.

Selv om stiftelsen og senteret er navngitt i budsjettproposisjonen, ber departementet om at senteret sender søknad jf. Prop. 1 S (2023–2024). Det framgår av søknaden hva Stine Sofie Senteret foreslår at midlene skal brukes til for det enkelte år (steg 3).

Figur 6.2 Illustrasjon av forvaltningsprosessen av tilskuddet til Stine Sofie Senteret

Vedtaket om at Stine Sofie Senteret mottar midler til drift av senteret formidles formelt gjennom et tilskuddsbrev (steg 4). Ved behov kan Bufdir spesifisere hva midlene kan og ikke kan brukes til i dette tilskuddsbrevet. I tillegg informerer Bufdir om praktiske aspekter ved tildelingen, som beløp, konto, antall overføringer, hva rapporteringen fra senteret skal inneholde, at det kan gjennomføres kontroller av Bufdir og Riksrevisjonen samt hvilke plikter tilskuddsmottaker har ved uriktige opplysninger / endrede planer / avlyste tiltak med mer.

Siste del av forvaltningsprosessen (steg 5) er at Stine Sofie Senteret må rapportere på bruken av tilskuddsmidlene. Rapporteringsfristen til senteret har de siste tre årene vært 15. februar påfølgende år. Rapporteringene fra senteret inkluderer attesterte regnskap med revisors årsberetning. Rapporteringen gjør at Bufdir årlig kan følge med på at midler brukes i henhold til formålet.

Barne- og familiedepartementet er ansvarlig departement

Barne- og familiedepartementet (BFD) fremmer forslag om bevilgning til senteret i budsjettet som legges fram for Stortinget hver høst. Endelig budsjett vedtas av Stortinget. I de fleste av årene etter at senteret fikk driftstilskudd første gang, har departementet sitt forslag til bevilgning blitt vedtatt. Men i enkelte år⁸ har Stortinget gjort endringer i forslaget til BFD og foreslått mer midler til senteret enn det som var departementets forslag i Prop. 1 S (2016–2017). I budsjettforslaget omtales Stine Sofies Stiftelse som tilskuddsmottaker, i tillegg til at det fremgår at tilskuddet skal gå til drift av Stine Sofie Senter.

Departementet har, som tidligere fortalt, delegert forvaltningsansvaret for tilskuddet til Stine Sofies Stiftelse til drift av senteret til Bufdir. Det betyr at det er Bufdir som har ansvaret for at tilskuddet forvaltes i henhold til Økonomiregelverket. Departementet

⁸ Viser til følgende budsjettår 2016, 2017, 2021, der tilskuddsbeløp ble økt som følge av behandling/budsjettforhandlinger i Stortinget.

utarbeider årlig et tildelingsbrev til direktoratet, der det blant annet framgår hvor mye midler senteret skal motta, at direktoratet har forvaltningsansvar og hva slags rapportering departementet ber om. Departementet mottar årlig årsrapport fra Bufdir der direktoratet orienterer om mål og resultater, i tillegg til styring og kontroll for Bufdirs sine hovedområder.⁹ I vedlegg til årsrapporten orienterer Bufdir om tilskudd og tilskuddsordninger de har ansvar for, blant annet tilskuddet til drift av senteret. I henhold til intervju gjort som del av denne evalueringen, utgjør rapporteringen et sentralt informasjonsgrunnlag til departementet når de skal rapportere videre til Stortinget i budsjettomtalen. BFD og Bufdir har både formell og uformell dialog gjennom året, også når det gjelder senteret. Eksempelvis kan dette forekomme når departementer mottar henvendelser fra stiftelsen som gjelder driften av senteret. Det kan også gjelde tilfeller hvor senteret skal besøkes av politisk ledelse og det er behov for å innhente mer oppdatert informasjon om senterets drift.

DFØ utførte en områdegjennomgang av enkeltstående tilskudd i 2022 (DFØ, 2022). På bakgrunn av denne, iverksatte BFD og Bufdir en gjennomgang av alle enkeltstående tilskudd som de bevilger og forvalter. I henhold til intervju vurderte departementet og Bufdir at det var hensiktsmessig at tilskuddet til senteret fremdeles gis som et enkeltstående tilskudd. En viktig årsak var at senteret er det eneste i sitt slag. Det ble vurdert som lite hensiktsmessig og ineffektivt å opprette en egen tilskuddsordning og eventuelt etablere flere alternative sentre. Dette skyldes blant annet fordi feltet er lite og spesialisert.

I 2022 gjorde Finansdepartementet endringer i hovedbudsjettskrivet (R-4), for å sikre at departementene er spesifikke nok når det gjelder omtale av enkeltstående tilskudd. Av hovedbudsjettskrivet framgår det at følgende hovedelement også skal presenteres for enkeltstående tilskudd: mål og målgruppe, kriterium for måloppnåing, og opplegg for oppfølging, kontroll og evaluering. (Finansdepartementet, 2022)

I henhold til intervju med departementet er dette noe av årsaken til at det nå er en mer utfyllende beskrivelse av tilskuddet til senteret sammenliknet med de første årene. Samtidig peker departementet på at det vil være begrensninger i omfanget av slike tekster, fordi budsjettene inneholder svært mye informasjon. Departementet opplyser at de særlig er opptatt av å formidle grundig informasjon hver gang det kommer nytt Storting (hvert fjerde år), men henviser i øvrige år også til tidligere budsjettomtaler.

Bufdirs organisering av forvaltningsansvaret

Bufdir har utarbeidet egne retningslinjer for tilskuddsforvaltning i direktoratet. Internt i Bufdir er det avdeling for tilskudd som er ansvarlig for at økonomiregelverkets krav til forvaltning av tilskuddsordninger blir etterlevd, og avdelingen har også et overordnet ansvar for oppfølging av tilskuddsforvaltningen i direktoratet (Bufdir, 2021). Det er også denne avdelingen som forvalter tilskuddet til Stine Sofie Senteret. Saksbehandler i avdeling for tilskudd vurderer søknad og rapportering fra senteret og har dialog med senteret i løpet av året ved spørsmål eller behov for avklaringer. Avdeling for tilskudd

⁹ Hovedområdene er oppvekst, barnevern, familievern, adopsjon, likestilling, ikke-diskriminering og vold og overgrep i nære relasjoner.

samarbeider med avdelingen voldsforebygging (tidligere kompetanse og implementering) for å vurdere det faglige opplegget som fremkommer i søknader og rapporteringer.

Bufdir opplyser på samme måte som BFD at de har vurdert om navngitte tilskuddsmottakere (enkeltstående/øremerkede) kan inngå i en bredere tilskuddsordning. Men tilskudd til Stine Sofie Senteret har ikke vært blant de navngitte som har vært vurdert som aktuelle til å inngå i en bredere tilskuddsordning, siden Bufdir har ment at størrelsen på tilskuddet, formålet og målsettingen med senteret tilsier at øremerking har vært hensiktsmessig. Bufdir krever som tidligere nevnt søknad av tilskuddsmottakere som mottar enkeltstående tilskudd. Dette er en praksis Bufdir startet med i 2016–2017. Bufdir opplyser om at de anser det som god tilskuddsforvaltning, og at direktoratet ønsker å ha en prosess som er lik som for tilskuddsordninger med søknad, oppfølging og rapportering også for de øremerkede tilskuddene.

Vår gjennomgang viser også at rapporteringskravene til senteret, som Bufdir stiller i tilskuddsbrevene, har blitt mer omfattende. Basert på våre intervjuer med Bufdir og senteret forstår vi dette som en dynamisk prosess der senteret har gitt mer informasjon i sine søknader, som igjen har ført til at Bufdir har bedt om mer utdypende rapporteringer. Bufdir planlegger å kreve mer omfattende regnskapsrevisjon, altså økt kontroll av senterets kostnader, innværende eller neste år.

Informasjon fra intervju i Bufdir og interne dokumenter tyder også på at det generelt har skjedd en profesjonalisering av tilskuddsforvaltningen i Bufdir i perioden 2015–2023. Hovedendringene er følgende:

- Tilskuddsforvaltningen har blitt mer sentralisert. Alle tilskuddsordninger med konkurranse og flesteparten av de øremerkede ligger nå hos avdeling for tilskudd.
- Retningslinjer for tilskuddsforvaltning med utfyllende rutiner har blitt bedre og mer detaljerte.
- Det er økt digitalisering og effektivisering i tilskuddsforvaltningen.

Økonomistyringen ved senteret¹⁰

Stine Sofies Stiftelse er organisert med assisterende generalsekretær som er daglig leder for hele stiftelsen. Senteret er en enhet i stiftelsen med egen enhetsleder. Økonomiansvarlig for senteret er også økonomiansvarlig for resten av stiftelsen. Ansvar for økonomi og budsjett ved senteret er tillagt leder for senteret, med bistand fra de ellers nevnte stillingene.

Leder for senteret, økonomiansvarlig og assisterende generalsekretær utarbeider det årlige budsjettet for senteret basert på det øremerkede tilskuddet i statsbudsjettet. Men senteret starter budsjettarbeidet basert på indikasjonen som kommer med Regjeringens fremleggelse av forslag til statsbudsjett i oktober. Første utbetaling av tilskuddsmidler kommer først på konto i stiftelsen i april i driftsåret, og Stine Sofies Stiftelse forskutterer likviditet til senteret frem til første utbetaling.

¹⁰ Informasjonen som fremkommer i dette kapitlet er basert på innhentet dokumentasjon fra senteret og intervju med leder for senteret, økonomiansvarlig og assisterende generalsekretær for stiftelsen.

Driftsbudsjettet for senteret er utarbeidet på kontonivå (strøm, husleie, renovasjon etc.), og spesifikke ansatte er hovedansvarlige for ulike kontoer.¹¹ Senteret fordeler driftsmidlene på kontoer basert på historikk og prisøkninger. De største utgiftene til drift av senteret er lønn og personalutgifter («personalkostnader» i tabell 6.3), kostnader knyttet til leie og drift av lokaler (renhold, lys, varme etc.) og reiseutgifter til deltakerne (inngår i «andre utgifter» i tabell 6.3).¹²

Ved utgangen av året kan det gjenstå midler, og dette har for eksempel vært tilfelle under pandemien. Gjenstående midler kan overføres til neste år. Senteret må da sende en søknad om dette til saksbehandler i Bufdir med budsjett som viser hvordan senteret ønsker å overføre midler.

I 2020 oppsto et overskudd i driften på 3,5 millioner kroner, og dette var fordi pandemien begrenset mulighetene for aktivitet ved senteret. Overskuddet i 2020 ble overført til 2021. I 2021 økte overskuddet ytterligere (til 4,2 millioner kroner) som følge av pandemien, og overskuddet ble overført til 2022. Overskuddet fortsatte i 2022, da driftsresultatet økte igjen (til 4,5 millioner kroner), som igjen ble overført til 2023. I 2023 klarte senteret å øke aktiviteten som følge av pandemiens slutt, noe som dempet driftsresultatet til 2,7 millioner kroner. I perioden 2019–2023 fikk senteret om lag 178 millioner kroner i tilskudd (inkludert overført driftsresultat fra 2018) og hadde totalt om lag 176 millioner kroner i utgifter samt det allerede nevnte driftsresultatet på ca. 2,7 millioner kroner i 2023 som ble overført til 2024.

Tabell 6.3 Regnskapstall fra Stine Sofie Senteret. Tall i millioner kroner og prosent¹³

	Personal-kostnader	Personal-kostnader som andel av tilskudd ¹	Andre utgifter ²	Andre utgifter som andel av tilskudd ¹	Leie av lokaler ³	Leie av lokaler som andel av tilskudd ¹	Driftsresultat
2019 ⁴	20,4	53 %	17,7	47 %	4,1	11 %	0
2020 ⁵	20,1	70 %	8,4	30 %	4,2	15 %	3,5
2021 ⁵	22,5	59 %	11,7	31 %	4,2	11 %	4,2
2022 ⁵	24,2	60 %	11,3	29 %	4,5	11 %	4,5
2023	25,7	60 %	13,8	33 %	4,7	11 %	2,7
Gjennomsnitt	22,6	61 %	12,6	34 %	4,3	12 %	3

¹ Tilskudd inkludert overføring av tidligere ubrukte midler (fjorårets driftsresultat)

² Andre utgifter inkluderer reparasjon, vedlikehold, reisekostnader for deltakere ved senteret, mat m.m.

¹¹ Senteret har avdelingsleder for Drift, Familiekontakt og oppfølgingsteam. Men i økonomisk sammenheng er ansvaret plassert på leder for senteret, avdelingsleder drift, kjøkkensjef, vaktmester og kommunikasjonsrådgiver (markedsføring), der økonomiansvarlig og leder av senteret har overordnet ansvar.

¹² I 2023 utgjorde disse postene om lag 83 prosent av tilskuddsmidlene (inkl. driftsresultat overført fra 2022).

¹³ Utgiftsandelene i tabell 6.3 summerer seg ikke nødvendigvis til 100 prosent pga. driftsresultat overført fra foregående år som kan brukes til å øke utgiftene samt at noe av tilskuddet kan ende som driftsresultat dersom senteret ikke bruker opp midlene.

³ Leie av lokaler inngår også i kolonnen «Andre utgifter».

⁴ I 2019 var det ekstraordinært høye utgifter til reparasjon og vedlikehold av bygninger og utstyr samt «honorar innleide tjenester».

⁵ 2020–2022 er pandemiår med mindre aktivitet enn normalt. Lønnskostnadene utgjør dermed en større andel enn i 2023 fordi andre utgifter (som reisekostnader for deltakere ved senteret) var lavere, mens antall årsverk ikke endret seg i takt med aktivitet i samme grad.

Noen ansatte jobber både ved senteret og for øvrige deler av stiftelsen. Disse ansatte omtales som fellesressurser. Det at man deler på ressurser som både senteret og øvrige deler av stiftelsen trenger i sin drift, bidrar til at synergier utnyttes. Senteret blir belastet av følgende andel av fellesressurser: generalsekretær (20 % av totalt én stilling), HR-ressurs (70 % av totalt 2 stillinger), økonomiressurs (70 % av totalt 1,7 stilling) og marked og kommunikasjon (100 % av totalt 4 stillinger). I Markeds- og kommunikasjonsavdelingen finnes det ulike kompetanser, og senteret kjøper tilsvarende en 100 prosent stilling fordelt på fire ansatte. Motsatt er det også slik at stiftelsen «kjøper» ressurser fra senteret. Her inngår driftsansvarlig (20 % av totalt 1 stilling), kantineansvarlig (50 % av totalt én stilling på 60 %), renhold (20 % av totalt 3 stillinger) og vaktmester (20 % av totalt 1,5 stillinger).

Bygningene der senteret holder til er eid av eiendomsselskapet Stine Sofie Eiendom AS. Senteret leier fra eiendomsselskapet, og deler på leiekostnader og strøm med andre enheter i stiftelsen. Senteret sine leieutgifter beregnes ut fra antall kvadratmeter som senteret benytter av total bygningsmasse, mens utearealet ikke inngår i leien. Dette er et system for å sikre at senteret betaler en leie som reflekterer bruken av bygningene

Senteret dekker opphold og reiseutgifter for deltakerne og deres omsorgspersoner. Disse utgiftene kan variere en god del fra måned til måned, og avhenger av antall deltakere og hvor lang reisevei deltakerne har. Leder for Stine Sofie Senteret opplyste imidlertid at de ikke enda har kommet i en situasjon der de må selektere deltakere basert på bosted som følge av økonomi. Erfaringsmessig vil utgifter knyttet til reisevei jevne seg ut over året. Dersom tendensen blir at senteret får en høyere andel deltakere med lengre reisevei og reisekostnader, må senteret se dette i sammenheng med andre poster i budsjettet.

Når det gjelder kostnader til markedsføring, har Stine Sofie Senteret i tillegg til kostnader knyttet til ett årsverk i markeds- og kommunikasjonsavdelingen, egne driftsposter og kostnader til «markedsføring, reklameartikler, salgskostnader» og «annonser». I 2023 utgjorde disse to postene til sammen omkring 600 000 kroner av senterets driftsutgifter, som igjen utgjør 1,4 prosent av driftstilskuddet for 2023 og overførte midler for 2022.

For andre felleskostnader, som internett, kantine, renovasjon og felleslisenser, blir det brukt en fordelingsnøkkel hvor grunnlaget er antall ansatte. Fordelingsnøkler er en måte å sikre rimelig fordeling av felleskostnader som reflekterer bruken av ressursene. Senteret vurderer fordelingsnøkklene hvert kvartal for å sjekke at disse er riktige / i tråd med praksis. Dersom det er behov for endringer, endres fordelingsnøkklene.

For å følge opp økonomistyringen, har leder for Stine Sofie Senteret, økonomiansvarlig og avdelingslederne ved senteret månedlige økonomimøter. På møtene gjennomgås

foreløpig regnskap opp mot vedtatt budsjett, og eventuelle avvik drøftes. Den videre driften tilpasses deretter.

6.3 Tilskudd fra andre givere

I tillegg til statlige midler til drift, mottar senteret støtte fra privatpersoner, bedrifter og stiftelser til utvikling av eiendommen, bygningene og opplevelser. Det er for eksempel Ronald McDonald Barnefond som har finansiert leilighetene som familiene bor i når de oppholder seg på senteret, og barnefondet finansierer også vedlikehold av boenhetene. Et annet eksempel er at det er etablert en utendørs sansehage finansiert av Grieg Foundation.¹⁴

Senteret har siden etableringen mottatt nesten 23 millioner i donasjoner fra private givere, ref. tabell 6.4. Det ble gitt to store beløp i forbindelse med etableringen av senteret, herunder 12 millioner til familieleiligheter (med vedlikeholdsavtale i 20 år) og 10 millioner til kompetansesenter. Kompetansesenteret ble gitt i gave til senteret og stiftelsen, og det deles likt mellom de to, der hver del utgjør fem millioner. Halvparten av bygningen blir brukt av ansatte knyttet til drift av senteret, mens den andre halvparten blir brukt av stiftelsen. I perioden 2019–2023¹⁵ mottok senteret 1 216 927 kr i donasjoner.

Tabell 6.4 Donasjoner som Stine Sofie Senteret har mottatt i perioden 2014–2023. Løpende priser

År	Beløp (Nok)	Formål/resultat av donasjonen
2014	450 685	til etablering av senteret
2015	3 039 775	til etablering av senteret
2016	12 000 000	til etablering av boenheter
2016	5 000 000	til bygging av kompetansesenter
2017	1 000 000	til etablering av sansehage
2018	27 580	til senteret generelt
2020	279 984	til bl.a. lekerom og drivhus
2021	260 409	til bl.a. familiestøtte*
2022	596 534	til senteret generelt
2023	80 000	til bl.a. veggmaleri på senteret og familiestøtte

Kilde: Oversikt fra Stine Sofie Senteret

* Det ble gitt en privat gave til familier som trengte litt ekstra økonomisk støtte. Disse midlene kunne stiftelsen fordele fritt, og det var behov for ekstra støtte hos deltakere ved senteret.

Leder for Stine Sofie Senteret, økonomiansvarlig og assisterende generalsekretær i Stine Sofies Stiftelse opplyste at pengegavene nesten alltid gis med føringer om hva de skal brukes til. De som gir donasjoner ønsker ofte å gi midler til noe som er konkret, som for eksempel lekestativ, bygning, møbler o.a. Det er derfor ikke opp til stiftelsen eller

¹⁴ [Våre støttespillere - SSS \(stinesofiesenteret.no\)](https://www.stinesofiesenteret.no)

¹⁵ Tabell 6.4 viser fordelingen av donasjoner for den undersøkte perioden. I 2019 mottok ikke senteret donasjoner.

senteret å vurdere om donasjoner skal brukes på senteret eller til noe av det andre stiftelsen driver med.

Driftsmidlene som senteret mottar fra Bufdir holdes adskilt fra andre inntekter (som for eksempel gaver og donasjoner fra andre). Dette gjøres ved å ha et eget regnskap for drift og et eget for donasjoner.

7 Norske kommuners kjennskap til Stine Sofie Senteret

Stiftelsen og senteret arbeider med markedsføring og rekruttering, både gjennom reklame, i sosiale medier og ved å oppsøke tjenester, for å spre informasjon om senteret og dets tilbud. Kjennskap til Stine Sofie Senteret og tilbudet som gis er en forutsetning for at det brukes. Et opphold fordrer det nødvendige følgeskrivet fra en aktør i det lokale hjelpeapparatet som kjenner familien. Ulike aktører i kommunene kan skrive følgeskrivet, i tillegg til at dette også gjøres av BUP, fastlege, advokater, krisesentre og andre. Over halvparten av følgeskrivene kommer fra barnevernstjenesten (Stine Sofie Senteret, 2023).

For å danne et bilde av hvor utbredt kunnskapen om Stine Sofie Senteret er i norske kommuner, sendte vi en survey på e-post til norske kommuner. Surveyen ble også sendt til bydelene i Oslo, fordi ledelsen ved senteret påpekte at de hadde få deltakere fra Oslo. I 2023 var 18 barn fra Oslo på opphold på senteret, og året før var 8 barn fra Oslo der (Stine Sofie Senteret, 2023). I årsrapporten for 2023 kommenteres dette slik: «det er fortsatt et altfor lavt antall, og fortsetter markedsføringen mot hjelpetjenestene i Oslo» (s. 8). I intervjuer med ledelse og ansatte ved senteret ble det også vektlagt at de ønsket å rekruttere flere familier fra Oslo. Resultatene fra Oslo beskrives til slutt i dette kapitlet.

Surveyen ble innledet med spørsmål om hva aktørene i kommunene mente er viktige tiltak for denne målgruppen. Tiltakene som ble trukket frem var traumbasert omsorg, et trygt og stabilt hjemmemiljø samt emosjonell og psykologisk støtte. Respondentene understreket samtidig i de åpne svarfeltene betydningen av barns medvirkning, trygge voksne, kompetanse i barnets nærmiljø og et godt læringsmiljø. I mange av svarene ble det poengtert at barn og familier kan ha ulike behov, og at tiltak bør ta utgangspunkt i den enkeltes individuelle behov. En tredjedel av respondentene oppga at de hadde skrevet følgeskriv for søkere til senteret. Flere sa at de mente senteret ga omfattende støtte til familier som var rammet av vold eller overgrep, og at senteret hadde et godt søkelys på familiebaserte tilnærminger: «Dette er et familiebasert tilbud som kan jobbe med hele familien med tanke på mestring i en vanskelig situasjon» og «Helhetlig behandlingstilbud i trygge omgivelser, god fagkompetanse, hjelp til både barn og foreldre». Det ble også påpekt at senteret tilbyr en unik tjeneste som er vanskelig å finne andre steder. Som en respondent uttrykte det: «Vi har et godt samarbeid med senteret og tenker at de tilbyr et flott opplegg som kommer de utsatte barna til gode».

Noen respondenter trakk frem at senteret gir et særegent og fleksibelt tilbud som er et verdifullt supplement til lokale tjenester. Spesielt fremheves det at små kommuner trenger dette tilbudet i stor grad, fordi de ikke er i stand til å ha et tiltak som dette, etter som alle kjenner alle og det blir gjennomsluktig. Flere svarte at det ikke handler om at kommunen mangler tilbud, men at Stine Sofie Senteret tilbyr et positivt supplement.

Vi tolker svarene som at aktører i kommunene som kjenner til senteret og har henvist familier dit sitter igjen med et positivt inntrykk av senterets virksomhet. Senterets geografiske beliggenhet er imidlertid et gjennomgående tema blant aktører i kommunene. Flere respondenter uttrykker behov for hjelpetilbud som er mer tilgjengelige, spesielt gjelder dette de som oppgir at opphold ville medføre lang geografisk reisevei. Selv om senteret dekker utgifter til reise uansett hvor i landet familien reiser fra, ser det ut til at senterets geografiske beliggenhet oppleves som en barriere for aktører i en del kommuner.

Svarene fra kommunene indikerer også en viss bekymring knyttet til at kontakten mellom kommunale tjenester og senteret kan være utfordrende å opprettholde, særlig når det gjelder oppfølging etter oppholdet. Denne bekymringen er knyttet til at senterets tilbud kan oppleves som lite integrert i barnets hverdagsliv, og utfordringene forsterkes når oppfølging og samarbeid mellom senteret og kommunen er begrenset.

En tredjedel av respondentene som hadde kjennskap til senteret svarte at de ikke hadde skrevet følgeskriv. Flere begrunnet dette med at lokale tilbud, som krisesenter og barnevernstjenester, ble foretrukket fordi de er mer kjente og lett tilgjengelige.

Noen respondenter fra kommunene etterspurte at Stine Sofie Senteret på en bedre måte kan sikre at kommunen følger opp familien tett i etterkant og vil gjerne ha skriftlig rapport tilbake etter oppholdet for videre arbeid. Flere påpekte at det har vært behov for oppfølging fra kommunalt hjelpeapparat i ettertid. Enkelte svarte at det kunne vært mer oppfølging fra oppfølgingsteamet på senteret etter hjemkomsten for å sikre en bedre overgang tilbake til hverdagen, uten at det utdypes ytterligere.

Enkelte av svarene viser at det eksisterer litt forvirring knyttet til hva senteret faktisk tilbyr, noe som kan tyde på at kommunikasjonen rundt senterets målgruppe og tjenester kan være uklar eller oppfattes ulikt lokalt. Det synliggjøres ulike forventninger til senteret og at det ikke er helt tydelig for de som har svart hvem som er målgruppen for tilbudet og hva som foregår på senteret. Flere påpekte da også at de ikke hadde tilstrekkelig med kjennskap til senterets tilbud. Dette kan være en av årsakene til at majoriteten av respondentene ikke hadde skrevet følgeskriv.

7.1 Bydelene i Oslo

Alle bydelene i Oslo responderte på spørreundersøkelsen, og alle fra barnevernstjenesten. Alle respondentene svarte at de kjenner til Stine Sofie Senteret, og i 13 av 15 bydeler oppga respondenten at de har skrevet følgeskriv til senteret. Det er også i Oslos bydeler forskjellige oppfatninger om hva senteret faktisk tilbyr og hvem målgruppen er. Mens noen ser det som et oppfølgingstilbud, oppfatter andre det primært som et tilbud til fosterfamilier eller som en mulighet for familier til å få et avbrekk fra hverdagen.

Respondentene fra Oslo-bydelene som har henvist familier til senteret rapporterte om positive erfaringer. Tendensen er at de framhever samarbeidet med senteret som godt og at opphold der spilte en positiv rolle i de aktuelle barnas liv. Det ble nevnt at oppholdet gir barna en følelse av fellesskap og hjelper dem til å føle seg mindre annerledes. Enkelte skrev for eksempel: «Gode opphold – helhetlig tilbud. Barn som har følt seg annerledes opplever et fellesskap» og «Gode erfaringer med samarbeidet med senteret».

I Oslo svarte enkelte respondenter at Stine Sofie Senteret fungerer som et viktig supplement til andre hjelpetiltak. Samtidig poengterte andre at lokale tiltak bør styrkes og utvikles for å bedre dekke behovene til barn og unge i byen. I likhet med svarene fra aktører i andre kommuner, viste svarene fra respondentene fra Oslo at det er uklarhet i hva senteret tilbyr og hvem som er målgruppen. Begreper som feriekoloni, behandlingstilbud og oppfølgingstilbud illustrerer dette.

8 Barn og unges erfaringer med oppholdet

Et viktig ledd i den programteoretiske evalueringen er å undersøke hvordan målgruppen opplever tiltaket – det vil i dette tilfellet si hvordan deltakerne på Stine Sofie Senteret, barn og foresatte, erfarer oppholdet. Vi skal først konsentrere oss om barna, mens det påfølgende kapitlet handler om deres foresatte. Kapitlet bygger på data fra feltarbeidet på Stine Sofie Senteret og intervjuer gjort med barn. Vi starter med å beskrive hvordan barna opplevde kursoppholdet og hva de trakk frem som viktige elementer knyttet til senterets ambisjon om å skape trygghet, glede og mestring.

Trygghet – både inne og ute

Mange av barna hadde tatt bilder av leilighetene de bodde i. Noen kalte boligene for leiligheter, mens andre kalte dem hytter – og en av 7-åringene kalte det hotellhuset. Enkelte hadde tatt bilder der de zoomet inn på navnet på huset og/eller nummerskiltet. Under oppholdet var det ikke hemmelig hvor familiene bodde, i motsetning til hvordan enkelte av barna hadde det i hverdagen hjemme. Enkelte bodde «på kode» og hadde ikke lov til å fortelle hvor de bodde. Det kunne de på senteret. I dette lå det trygghet og kanskje også en følelse av normalitet, som i hvert fall varte gjennom uka.

Mange hadde også tatt bilder av bygningene og uteområdene på senteret: uteplassen mellom husene, blomster, hinderløypa, syklene på uteplassen og statuen av ei lita jente. Det var bilder fra gymsalen, musikkrommet, biblioteket og lekeborgen utafor spisesalen, fra hagen, hovedhuset og spisesalen, samlingsrommet, kostymerommet, og samlingsstedet utenfor spisesalen med sofagruppe og lekeborgen, og fra senterets toaletter. Barnas bilder og fortellinger synliggjør trygghet knyttet til fysiske steder.

Trygghet synliggjøres også i forholdet til aktivitetene som fylte dagene. De organiserte aktivitetene, undervisningen, utfluktene og å lage film, men også til den uorganiserte aktiviteten som ungene selv fant på ved å ta senterets fasiliteter i bruk. Det uorganiserte var minst like viktig som det organiserte. Når dagene var fylt av lek som gjorde dem slitne, og de fysiske forholdene i tillegg lå til rette for det, så preget det også nettene. Wilhelm (9) fortalte:

Intervjuer: Har du lyst til å komme tilbake hit?

Wilhelm: Ja. Det er mange gøy ting, og at det er deiligere å sove her. Hjemme pleier

jeg å våkne midt på natten hele tiden.

Intervjuer: Så her får du sove. Hva tror du det skyldes?

Wilhelm: Jeg vet ikke. Og at det er gøy å leke, og mat, og sånt.

Intervjuer: Får du litt mer ro når du er her?

Wilhelm: Ja.

Wilhelm snakker her om alt det gøye de har gjort gjennom uka, om å leke og spise god mat, men også det at han sover gjennom natta. Det pleier han ikke å gjøre hjemme. Slik knyttes det gøye og det trygge sammen. Dette gjør barna også når de snakker om de ansatte på senteret. De ansatte er på den ene siden morsomme å være med, en beskriver dem som litt «sprø», og på den andre siden skaper de også trygghet, noe Juni (16) snakker om her:

De har jobba med det ganske lenge, og man kan stole på dem. De jobber med det hver uke [...]. De sier ingenting videre. Her kan man føle seg trygg. Fordi at det er ikke alle som trenger å vite at du er her. Og det er ikke alle som trenger å vite hva du snakker om heller.

Juni beskriver hvordan det at de visste hva de gjorde – de hadde jobba med dette lenge – og at de var til å stole på gjorde henne trygg. Samtidig beskrev også hun tryggheten på selve stedet – et sted de ikke behøvde å fortelle andre at de hadde reist til. Flere av ungene snakket om dette, både i intervjuer og i feltsamtaler. De hadde ikke fortalt til *noen* hvor de var, eller så var det kun utvalgte venner eller andre som visste om det. Noen hadde sagt de var på ferie, og dette var kanskje fordi de hadde fått beskjed om det. Benjamin (7) var inne på det da han beskrev leiligheten de bodde i på senteret som feriehus, selv om mamma har sagt at dette ikke *bare* var ferie.

Glede

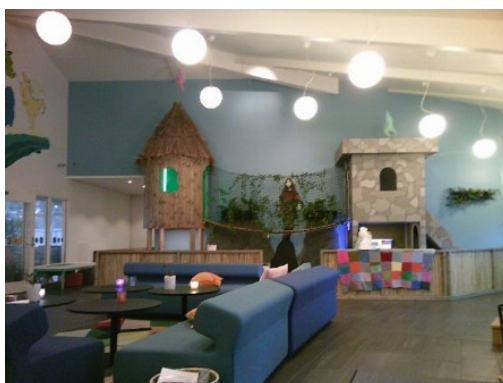
Det var lett å finne glede gjennom en uke med feltarbeid blant barn og unge på Stine Sofie Senteret. Den kunne både høres, sees og helt bokstavelig kjennes. Det er også spor av glede i bildene barna tok under oppholdet. Mange hadde tatt bilder fra uteområdet og da særlig plassen mellom boligene der familiene bodde. På områdene mellom husene var det husker og en del «utespill» – som sjakk og minigolf – i tillegg til sandkasser, blomsterbed og sittegrupper. Det var også sykler tilgjengelige på plassen, som var litt større utgaver av det som finnes i en del barnehager. På bildet under er syklene dokumentert av Olav (5). Han var en av dem som både sent og tidlig kunne observeres på sykkelen.

Mange hadde også tatt bilder av høner og kaniner som holdt til i egne hus nedenfor hovedhuset. Begrunnelsen for bildene var at de likte høner og/eller kaniner, og at de var søte. Ofte ble slike mer generelle betraktninger fulgt av fortellinger om egne kjæledyr – enten tidligere eller nåværende. Noen hadde vært med på å mate dyrene tidlig på morgenen. Da ble barn og voksne invitert inn for å finne egg, holde en høne eller klappe en kanin. Olav (5) tok dette bildet av hønene:

Fasilitetene for lek inne var også en kilde til glede. Det som kalles *borgen* er også noe flere av ungene fotograferte og tilbrakte masse tid i. Dette var to nokså høye hus som er satt opp innendørs utenfor spisesalen. Mellom husene som kan inntas ved hjelp av en slags stige, var det en hengebru. Rundt borgen fantes en rekke ulike leker å beskjeftige seg med. Her var det likevel opp til ungene å leke på egen hånd, noe de gjorde med stor entusiasme. Under er Herman (5) sitt bilde av borgen, eller lekehuset som han kalte det.

Det var ikke bare de yngste barna som satte pris på at det var tilrettelagt for lek og moro. Klara (18) trakk frem at det var fint å komme på senteret fordi hun fikk «tatt igjen» noe av det hun gikk glipp av da hun var yngre:

Det var veldig gøy å sette fokus på noe annet enn det som bare er trist, at det er forskjellige aktiviteter jeg aldri har vært med på, og sånt. Jeg har ikke hatt så mye ferie, hobby-fritidsgreier, fotball og trening og sånne ting, fordi vi hadde ikke penger til det. Så jeg føler at jeg gikk glipp av mye som andre barn fikk, for eksempel å begynne på fotball og sånt. Så det var litt gøy å komme seg litt ut og drive med andre ting enn å bare sitte hjemme.

Barna og ungdommene uttrykte også mye glede i forbindelse med måltidene. Noen hadde tatt bilde av mat i spisesalen – særlig lappene var populære.

Et opphold på Stine Sofie Senteret gir opplevelser og inntrykk tett i tett, fra mandag til lørdag morgen. Maja (4) svarte med stor entusiasme da hun ble spurt om hva som har vært gøyest gjennom uka: «Hele. Alt!». Da hun ble bedt om å utdype hva som var aller best, sa hun: «Å leke». I det som er gøyest inngår som regel noe som fra et voksent ståsted ville blitt betegnet som frilek. Da Benjamin (7) fikk spørsmål om hva som hadde vært gøy, svarte han utflukten, å være med mamma og å få ny kosebamse. Utflukten sto høyt på manges liste over best og gøyest. Men så nevner han også å være med mamma. Han var med mamma hver dag hjemme også, han og søsknene bor med mamma, men det å være med henne her på senteret var noe annet.

Adrian (18) sitt beste minne var fra da han var på kanotur og utforsket nærområdet med familien sin. Det skjedde under utflukten til stranda, og da «forsvant» han og deler av fosterfamilien og ble borte så lenge at det spredte seg en viss uro blant ansatte og øvrige deltakere. David (7) fikk også spørsmål om hva som var gøyest med oppholdet. Da hadde intervjuet allerede vart i ti minutter og David satt ikke lenger stille, han var langt av gårde – helt i den andre enden av rommet. David ropte at han syntes det var gøy at det var egen frisørsalong på senteret, iskiosken, å lage film og utflukten de var på. David og søsknene hans hadde forberedt seg grundig til oppholdet. De hadde flere ganger sett filmene senteret hadde lagt ut, og de hadde snakket om hvordan senteret var og hva som skulle skje. Men frisøren hadde han ikke registrert før, noe som altså ble en skikkelig wow-opplevelse. Den satt fortsatt i fredag kveld, etter at han hadde besøkt frisørsalongen og fått farget håret ved hjelp av en sprayboks. Han var også imponert over isdisken. Han fortalte også at han spiste «bare to» is, først en med to kuler og deretter en til med to kuler. Andre har også fotografert isdisken, som det altså var mulig å spise ubegrenset av på fredagskvelden:

Kim (15) svarte også «å få mulighet til å spise is» da han ble spurt om å fortelle om noe morsomt som har skjedd på senteret. Men da var det ikke isdisken det ble vist til. Kim elsket isbiter, og på senteret var det lov å gå inn på kjøkkenet, nær sagt når som helst, og hente isbiter i et glass, for så å spise dem. Kim hadde frihet til å spise og ble i tillegg vist tillit til å gå inn på kjøkkenet alene.

Noen av tingene barna trakk frem som det beste ved oppholdet kunne framstå som litt mer hverdagslige relasjonelle og sosiale gleder i ei uke fylt med en god del spektakulære og sjeldne aktiviteter. De fikk for eksempel også klatre i klatrevegg med kyndig assistanse, noe mange av barna ikke hadde forsøkt før. De var også på utflukt til stranda med fising, lek og kakao.

En 9-åring – som mestret klatreveggen til det fulle – fortalte at han hadde klatret mye før, men bare ute. Det kostet penger å klatre inne, og derfor gjorde han ikke det. På senteret var dette en mulighet, og der var det nok sykler, badmintonsett, fotballer, fiskes-tenger og minigolfkøller til alle. Det var ikke engang nødvendig å vente på tur. Opptatt-heten av de litt mer hverdagslige tingene kan også tolkes i lys av denne hakket mer spektakulære aktiviteten; hva som er hverdagslig og for hvem er ikke universelt. En annen måte å tolke kjærligheten til isdisker, borger, isbiter og utflukter på, er at det i disse fortellingene ikke bare handlet om fasiliteter. Det handlet også mye om glede og mest-ring. Og slike øyeblikk av glede kunne oppstå både ved oppdagelsen av en frisørsalong og i samvær med mamma på andre måter enn hjemme.

Det finnes glede det ikke er lett å sette ord på. Slik var det med Benjamin (7) som gledet seg veldig til utflukten de skulle på og om de «snaart» skulle dra. Under turen viste han stor iver og mye glede. Benjamin (7) var høyt og lavt og sang for seg selv. Til slutt gikk han motvillig med på å dra tilbake. Det oste «høydepunkt» av hele gutten. Men da han fredag kveld – i intervju – ble spurt om utflukten hadde vært gøy, var svaret fra en ellers svært verbal 7-åring: «mhmmmm».

Mestringsstrategier

Undervisningen på senteret handlet om følelsene våre, triggere, hvordan hjernen virker og grenser. En av sjuåringene fikk spørsmål om hva han hadde lært, og han svarte bil-grenser. Bilgrensene stammet fra spørsmål fra familiekontakten om hva forsamlingen forbandt med grenser. Da var det en som svarte bilgrenser, noe som etter noen oppkla-rende spørsmål viste seg å være fartsgrenser. Og fartsgrenser er definitivt en type grense. Dersom de brytes, venter bot eller fengsel. Da var det kanskje lettere å huske at mennesker også har grenser som det ikke er lov å trå over.

Mandag kveld var det filmfremvisning i storsalen på senteret. Filmen vi så var *Innsiden ut*, en animert amerikansk film fra 2015, som tematiserer barn og følelser. Vi ble med inn i Rileys hode/kropp og møtte de personifiserte følelsene: glede, frykt, sinne, avsky og sorg. Senteret har gjort følelsene til sine egne gjennom tegnede drager: en drage for glede (gul), en for frykt (lilla), en for sinne (rød), en for avsky (grønn) og en for sorg (blå). Et viktig budskap var – svært kort oppsummert – at hjernen med litt trening kan temme følelser. Det gjelder også vonde følelser som ikke er lette å håndtere. Dragene ble presentert i undervisningen: de var på veggene på senteret, på kaffe- og tekopper

og på flere av ungenes fotografier fra uka. Torstein (9) er blant de som tok bilde av dragene, nærmere bestemt av glede og av sinne.

Han forklarte at han tok bildet fordi han likte dragene, og da han skulle forklare hvorfor han likte dem, utspant følgende samtale seg:

Torstein: Jeg liker mest glede.

Intervjuer: Ja, du liker mest glede?

Torstein: Fordi den er gul og en drage. Jeg liker gul og drage. Og hun holder en blomst og jeg liker blomster. Derfor tok jeg bilde av dem. Jeg ville huske dem.

Intervjuer: Ja ... Men liker du glede òg, følelsen glede?

Torstein: Mest glede.

Intervjuer: Ikke så mye den der? (peker på sinne)

Torstein: Nei.

9-åringen fortalte videre at han ikke likte sinne, han likte ikke rød. Han likte heller ikke følelsen sinne, den strevde han med – dette gikk også frem i fortsettelsen av intervjuet og av observasjoner uka igjennom. Dragene ga en konkret måte å snakke om noe svært abstrakt. Birgit (9) hadde fotografert både drager og de røde syklene. Påskeliljene dominerte. Hun visste hva den blomsten het. Hun kunne navnet på mange blomster. Men en sykkel kan også skimtes litt i bakgrunnen.

Birgit (9) fortalte at hun ikke hadde hørt om dragene før hun kom til senteret, men at hun hadde sett filmen *Innsiden ut* fem ganger før og at hun derfor var godt kjent med disse følelsene. I intervjusamtalen tok intervjuer opp de utvalgte følelsene:

Birgit: Husker du slutten på den filmen, der de laget sånne kuler med to følelser sammen?

Intervjuer: Du tenker at de (følelsene) egentlig ikke er hver for seg, men at de er litt sammen?

Birgit: Ja, for det er ikke ofte jeg bare føler meg glad [...].

Intervjuer: Men når du sykler, da, sånn som på det bildet, er det noen andre følelser enn glede der da?

Birgit: Mmm ... noen ganger. Noen ganger er jeg sint fordi jeg ikke klarer et triks eller noe sånt. Man kan egentlig være ... Jeg pleier egentlig ikke å være redd når jeg sykler. Ofte så er jeg sånn ... litt redd, men masse glad. Redd for å kræsje inn i en bil eller noe sånt.

Intervjuer: Men når du har sykla på de røde syklene her ute ... Sånn fort, fort rundt der ...

Birgit: Da er jeg bare glad.

Intervjuer: Da er du bare glad.

Birgit: Men det er ikke så altfor ofte.

Utdraget fra intervjuet med Birgit synliggjør hvordan glede var knyttet til den uorganiserte leken. I tillegg synliggjøres det hvordan dragene (og filmen vi så sammen) ga henne tilgang til å gjøre nokså avanserte analyser av egne følelser. Dette hadde hun til felles med Torstein (9) og Nora (15). Nora hadde også diskutert følelsene med intervjuer:

For å få oppmerksomhet og for å få trøsten du trenger, så må du være trist. Så det kommer noe godt ut av å være trist. Og sinne, da uttrykker du veldig at du trenger hjelp. At du har noe som plager deg skikkelig, og du må få det ut. Avsky er ... 'Dette liker jeg ikke'. Jeg har ikke lyst til å være med på dette her. Og det er jo helt lov. Og frykt er også en ekte følelse som er der, og den er ofte der. Til og med når du ikke liksom vet at den er der innimellom. Så det er mye mer til dem enn bare akkurat de følelsene. Og du trenger dem for å komme videre til det glade. Så det er jo det som er viktig med dem, da. De andre følelsene. For du kan ikke bare være glad hele tiden. Det går ikke. Og da er det viktig å se at det kan være noe bra med de andre også.

Sitatet synliggjør hvordan undervisningen bidro til at barna fikk et språk til å snakke om følelser, og at dette også var noe om kunne engasjere tenåringer. Dragene som metaforer ble dermed et av de viktige verktøyene som ble tilbudt i undervisning og aktiviteter ved senteret. Nedenfor ser vi hvordan de gode følelsene også knyttes til relasjoner og fellesskap.

Sosiale relasjoner og fellesskap

Benjamin (7) sa – som vi så – at å være med mamma var noe av det beste ved å være på Stine Sofie Senteret. Det kan være knyttet til at relasjonen til de som er nærmest i

hverdagen oppleves annerledes på senteret enn ellers. Da Herman (5) fikk spørsmål om det var noe rart som skjedde på senteret, fortalte han om relasjonen til fostermoren, Selma:

Intervjuer: Er det noe rart som har skjedd på senteret?

Herman: Ja, det er sånn at hver dag leker Selma med meg på senteret. Det er litt rart.

Intervjuer: Syns du det er rart, ja?

Herman: Ja. Og hun leker aldri med meg hjemme.

Intervjuer: Å? Men syns du det har vært fint å leke med Selma her på senteret?

Herman: Ja.

Leken er en viktig del av hverdagen på senteret. Det preger de voksne som deltar også. Men familierelasjoner kan ha blitt opplevd annerledes også fordi man gjennom uka opplevde ting og ervervet nye innsikter i fellesskap. Betydningen av å være sammen om noe var viktig. Nils (17) hadde gjennom uka lært en god del. Han hadde blant annet fått innsikt i søsteren sine triggere, som han ikke visste noe om fra før. Nils fortalte at det var fint at både han, mamma og søsteren hadde lært om de samme tingene.

Flere av barna snakket varmt om de ansatte og at de hadde kjent seg sett og ivaretatt. Samtidig snakket de om samvær med folk i de andre familiene, både voksne og barn. David (7) kalte det *nybegynnervenner*. Han forklarte at han egentlig var blitt nybegynnervenn med alle han hadde møtt på senteret. Andre brukte begrepet *bestevenn*. Det var et begrep som ble brukt for å beskrive det vedkommende opplevde som en tett relasjon som hadde oppstått, slik Maja (4) gjorde da hun skulle forklare forholdet mellom broren og en jevnaldrende gutt fra en av de andre familiene. Det var også et begrep som ble brukt med et snev av glimt i øyet – slik Nora (15) gjorde – da hun beskrev hvordan hun syntes det var mye lettere å være med småbarn enn med folk på egen alder. Med jevnaldrende var det så mye «greier»: «Du må være kul, og så må du oppføre deg sånn og sånn». Med barna er det mer umiddelbart rett på uten filter, og da holder det med en god grimase og «da får jeg meg så fort bestevenner. Bestevenn for livet, lik-som».

Dette med «for livet» ble sagt med glimt i øyet av en 15-åring i møte med et mye yngre barn. Samtidig var det en beskrivelse av en god relasjon der hun følte seg sett. Likevel er en relasjon som oppsto i løpet av en uke kanskje mer i kategorien nybegynnervenner. Og så tar uka slutt, noe som både er dumt, men samtidig bare sånn det er, slik Wilhelm (9) nøkternt konstaterte. Han ble spurt om han hadde møtt mange uka gjennom, noe han bekreftet: «Ja, men de jeg har møtt, de bor på et helt annet sted, da. Det er bare jeg som bor der jeg bor».

Noen av de eldste barna som var der med fosterfamiliene forklarte at de var vant med at relasjoner tok slutt, ettersom de hadde tidligere erfaringer med dette i hjelpeapparatet. Noen sa derfor at de ikke ville knytte seg så mye til de ansatte på senteret. Dette framstår som en mestringsstrategi. Det gjaldt å nyte det mens det pågikk, men også å ta litt avstand til de relasjonene de gikk inn i. De fremhevet likevel positive sider ved de korte relasjonene, som for eksempel at de ansatte var lekne og skilte seg ut fra andre ansatte i hjelpeapparatet, slik som Adrian (18) her forklarte:

Adrian: Man møter masse folk hele tiden. Hvert fall når man har vært i barnevernet, da møter man psykologer og hjelpefolk som man aldri møter igjen. Det er jo på en måte litt trist. Men man får ikke knyttet seg så mye på én uke. Men jeg synes det er morsomt at de ansatte ikke er redde for å tulle og drite seg ut. Sånn som typisk i barnevern så skal alle være så profesjonelle og sånt. Så det merker man stor forskjell på, jeg får ikke så god kontakt med barnevernfolk, for eksempel. Eller tilsynsfører, eller sånt, sånn som man får med de her, fordi de er litt mer uprofesjonelle på en profesjonell måte. De er kan drite seg ut og være litt som barn, det synes jeg er kult.

Intervjuer: Men du synes det er litt trist at du er vant med at relasjoner brytes?

Adrian: Man blir litt likegyldig etter hvert.

Intervjuer: Men da er det en god opplevelse her?

Adrian: Ja. Det er en kortvarig, men fin relasjon, kan man si.

Adrian beskrev de ansatte på senteret som uprofesjonelle på en profesjonell måte. Med uprofesjonell synes det som han mente at de han knyttet seg til var fulle av tull, tøys og moro. Flere av de eldste barna var inne på det samme, men Adrian hadde opparbeidet erfaringer gjennom flere år i hjelpeapparat som gjorde at han holdt litt avstand.

Noen strevde med å finne seg til rette

De fleste barna var med på det meste av undervisningen og aktivitetene, selv om noen strevde med å sitte stille under organiserte og strukturerte undervisningsseanser – og i stedet søkte tilflukt andre steder. Dette medførte noen ganger at det ble mobilisert flere familiekontakter som kunne være sammen med de barna som ikke deltok på fellesopp- legget. Enkelte var mye på kjøkkenet sammen med kokkene. Andre var mer krevende å engasjere. Torstein (9) var en av de som i intervjuet sa at han kjedet seg i undervisningen, fordi han visste alt vi snakket om, for eksempel om hjernen og om følelser, fra før. Ett av bildene han tok, synliggjør kjedsomheten. Han tok en rekke nærbilder av stoffet i putene i sofaen hvor han satt under et par undervisningssekvenser.

Han fortalte at han tok bildene fordi han kjedet seg. En lignende tilnærming fant vi hos Andrine (11) da spørsmålet var om noe hadde vært kjedelig på senteret. «Litt» svarer Andrine «For vi har litt sånn undervisning som jeg allerede vet. Men det går fint, for det er sikkert de andre – de andre vet det sikkert ikke heller». Noen av de minste som deltok

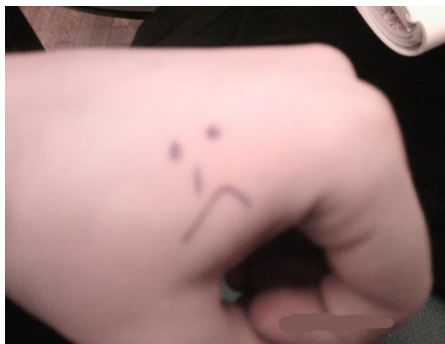
i undervisningen sa også at de kjedet seg, særlig med filmene. De var ikke så gøy som Sabeltann.

Undervisningen foregikk i avslappede former, i rom som kanskje ikke automatisk så ut som undervisningsrom. Nils (17) framhevet saccosekkene som noe som løftet disse undervisningssekkene ut over de han ellers var vant til. Alternativet var sofa eller et annet mykt sittemøbel, eller slik de med betydelige mengder uro innvending gjorde: satt litt i sofaen, litt på gulvet, litt på sofaryggen eller litt inne i et skap. Familiekontakten ledet undervisningen, men dette var langt fra noen enetale, og det var stor takhøyde for innspill fra barna.

Det er ikke tvil om at tilbudet på senteret ble tatt godt imot av de alle fleste ungene som var der de ukene vi observerte. Men dette gjaldt ikke for alle. Tor (14) deltok lite i felles aktiviteter. Han var mest i leiligheten. Dette innebar imidlertid ikke at han ble totalt overlatt til seg selv. Hva som burde og kunne gjøres for å trekke ham med og oppnå kontakt, ble flere ganger diskutert på samlingene med familiekontaktene. I intervjuet som gjøres med mor i denne familien noen måneder etter oppholdet framgikk det at de ønsket reopphold på senteret. Hun fortalte imidlertid at Tor (14) ikke kommer til å bli med, «for han trives best hjemme».

I uka med fosterfamilier var det flere av barna som framsto lite forberedt på oppholdet, og også enkelte som slet med å forstå alt som foregikk og som var usikre på om de ble sett. Den som tilsynelatende var minst forberedt, var Thea (15) som bodde på barnevernsinstitusjon. Thea kom til senteret sammen med en omsorgsperson som jobbet ved institusjonen. Det framgikk forholdsvis tidlig under oppholdet at hun ikke ville være på senteret, først og fremst fordi hun ikke opplevde å ha samtykket til oppholdet. Dette beskrev hun slik: «Barnevernet søkte meg inn uten å snakke med meg. Det var jævlig teit gjort». Thea dro tilbake til institusjonen etter to dager på senteret. I ettertid snakket hun imidlertid om det korte oppholdet som bra. Hun likte at de padlet og badet, og at hun slo en av de andre ungdommene i sjakk. Hun ble kjent med andre ungdommer og hun fant seg vel til rette blant de ansatte, særlig med noen.

Kim (15) som var på senteret med fosterfamilien sin ville heller ikke dra til senteret, eller som 15-åringen sa i intervjuet: «jeg ville ikke, men jeg måtte». «Vet ikke» var svaret på spørsmål om årsaken til oppholdet. Gjennom intervjuet framsto Kim som delt i beskrivelsene av hvordan han hadde hatt det. På den ene siden var det krevende, både i undervisningen og fordi det var for mange folk der for en som liker å være alene. På den andre siden var det bra ting, som enkelte av de andre ungdommene, maten, å spise is, å ha badet selv om det var iskaldt, høner og kaniner. Da 15-åringen ble spurt om forholdet til de som jobbet på senteret, sa han at han ikke var sikker på om han hadde følt seg sett. Kim tok bildet nedenfor:

Sandra var på senteret som del av fosterfamilien til broren. Sandra sa at hun syntes det var stress å måtte stå opp tidlig, hun syntes det var for mange aktiviteter og hun sa at hun syntes undervisningen var vanskelig å henge med på. Hun fortalte at hun ikke hadde fått så mye kontakt med de ansatte på senteret, bortsett fra familiekontakten som hadde ansvaret for familien, som hun beskrev som en «hyggelig dame» som «virka profesjonell». Men ut over det, sa Sandra:

Jeg har egentlig ikke opplevd at noen har snakket mye med meg, bortsett fra (navn på familiekontakt). Men når vi ble avbrutt, fortsatte vi ikke samtalen senere. Det var vanskelig. Spesielt når man først har fått god kontakt med noen, og så neste dag er det ikke noe prat. [...] Jeg tror (navn på familiekontakten) skulle dra hjem for dagen.

Det var også noen som fortalte at de hadde strevd i undervisningstimene, fordi de reaktualiserte ting de hadde forsøkt å glemme eller fortrenge. Klara (18) fortalte om «veldig mye svingninger»:

Klara: Jeg syns aktivitetene var gøy, men jeg syns ikke undervisningen var så gøy, for det var vanskelig å gå gjennom.

Intervjuer: Hva er det verste med å komme hit?

Klara: At man ... man blir jo trigget av det man snakker om i undervisningen, og det syns jeg er veldig slitsomt. For jeg er en person som prøver å ignorere sånne type ting, og når vi begynner å snakke om det, så syns jeg det er veldig slitsomt og vanskelig.

Klara (18) beskrev hvordan opplevelser hun forsøkte å ignorere kom opp igjen i undervisningstimer. En 15-åring sa at han rett og slett lot være å høre på og stirret på en flekk i taket. Flere av ungdommene snakket om det samme.

Det var en voldsom bredde blant barn og unge vi møtte på senteret. Det gjaldt både i alder, hva de hadde erfart og opplevd i livet, familieforhold og sosial bakgrunn. Mange hadde gledet seg til komme, mange var spente, og så er det noen få som helst ikke ville til senteret. Barna og ungdommene hadde også ulike personligheter. Noen var utadvendte, stadig på og høyt og lavt i alle aktiviteter. Andre strevde mer med det sosiale samspillet, var mer tilbakeholdne og ikke så frampå. Noen lekte alltid i grupper, mens andre var oftere alene. I neste kapittel skal det handle om hvordan oppholdet på senteret ble erfart av de voksne omsorgspersonene.

9 Omsorgspersoners erfaringer

Tilbudet som gis ved Stine Sofie Senteret er ikke bare for barn og unge, men også for omsorgspersonene. Et fokus for oppholdet er, i tillegg til å påvirke indre resiliensprosesser i barna, at «familiene og omsorgsgiverne øker sin evne til å inngå i støttende samspill med barna». Slik sett er oppholdet noe både barn og voksne – hele familien – skal finne glede i, vokse på og lære av. Samtidig skal oppholdet for omsorgspersonen være «et pustehull» for de voksne, der «det gis anledning til rekreasjon og sosialt samvær med andre i samme situasjon» (Stine Sofies Stiftelse, 2013, s. 13).

Nedenfor vil vi diskutere hvordan de foresatte opplevde at tilbudet ved senteret traff dem. Dette gjør vi ved å beskrive og diskutere de foresattes erfaringer og opplevelser på senteret, men et viktig utgangspunkt er da hvordan dette forholder seg til senterets ambisjoner og mål med tilbudet. Vi innleder imidlertid kapitlet med hvordan omsorgspersoner har fått vite at tilbudet på senteret eksisterer, hvordan de har forberedt seg, og hva de har visst, tenkt og håpet på før de kom. Det er barn som er primærsøkere til et opphold på senteret, men i praksis er søknaden som regel initiert av deres omsorgspersoner.

9.1 Et håp om glede og mestring

Det framstår litt tilfeldig hvordan deltakerne hadde fått informasjon om senteret. Det er mulig at fosterforeldrene lettere hadde tilgang til informasjon om kurstilbudet gjennom sine nettverk. Omsorgspersonene vi har snakket med fortalte at de fikk informasjon om tilbudet på flere ulike måter. En av fostermødrene sa:

Jeg har visst om det i en del år, og har hatt lyst til å reise hit tidligere. Jeg har en venninne som har vært her to ganger med hele familien, og hun har snakket veldig varmt om stedet, og at det kanskje ikke var så vanskelig å få plass som jeg kanskje innbilte meg.

Noen hadde tilfeldigvis sett informasjon om senteret på offentlige steder, som en foresatt som hadde sett en brosjyre på et legekontor. En annen foresatt fortalte at ingen av instansene rundt familien hadde nevnt senteret, men at hun ble tipset av svigerinnen. Det kan med andre ord være tilfeldigheter som har spilt inn for flere av familiene. Flere av deltakerne opplevde at det var lite kunnskap om senteret i offentlige instanser:

Jeg har vært innom BUP, barnevern, PPT, HABU, politiet, ambulansetjenesten har vært innom flere ganger ... ingen har nevnt noe om senteret. Ingen har snakket noe om noe, så jeg skulle ønske det var mer opplyst om det der.

Dette sammenfaller med resultatene fra spørreundersøkelsen til kommunene – det var varierende kjennskap til senteret i tjenester som jobber med vold- og overgrepssatte barn og unge lokalt. Det ble også synliggjort usikkerhet om hvem som var i målgruppen og hva tilbudet faktisk besto av. Ifølge Anne bidro mangelen på kunnskap om senteret til at hun brukte nesten et halvt år på å bestemme seg for å søke etter at hun hadde fått

høre om det. Hun tenkte at det var andre som trengte det mer enn dem, før hun fant ut at: «nei, nå må jeg være egoistisk og gjøre noe faktisk for meg selv». Andre deltakere fortalte det samme, at de hadde vurdert sin situasjon til å ikke være alvorlig nok til at de kunne søke om opphold. Dårlig eller tilfeldig kunnskap i aktuelle tjenester lokalt kan se ut til å være en barriere for kursopphold. Det kom også frem at flere ikke betraktet sin egen familiesituasjon som «ille nok».

Når deltakerne først hadde fått kunnskap om senteret og bestemt seg for å delta, ble selve søkeprosessen beskrevet som ukomplisert. Noen søkte selv, mens andre fikk bistand fra støtteapparatet rundt familiene. De som søkte selv fikk følgeskriv skrevet av instanser som kunne bekrefte deres situasjon og behov. Da familien fikk innvilget opphold, ble det opprettet dialog med senteret der kursoppholdet og transport ble avtalt.

En annen faktor som kan påvirke deltakelse, er opplevde praktiske utfordringer. Sunniva, en kvinne fra nord i landet, ville gjerne reise til senteret og hadde søkt, men var fortsatt usikker da de ringte fra senteret: «Når de ringte og sa jeg hadde fått plass, så spurte jeg om det var mulig å ha med ledsager fordi barna var så små. Hadde jeg ikke fått det, så hadde jeg nok ikke reist heller». For Sunniva var det avgjørende at hun kunne ta med sin egen mor, slik at hun kunne bistå på den lange reisen. Samtidig var det hun som spurte senteret om muligheten for dette, og hvis hun ikke hadde gjort det, så hadde hun kanskje heller ikke visst at det var mulig, og da antakelig heller ikke deltatt. Therese bodde på Østlandet og hadde kjørt til senteret med sine tre barn, men hadde ikke fått vite at det var mulig å ta med sin mor, og som hun sa: «Hæ, går det an? Det skulle jeg ønske at noen hadde sagt». Selv om Therese kom seg til senteret uten støtte fra sin mor, opplevde hun at det ville vært nyttig å ha den støtten under oppholdet. Kanskje er det flere familier som kunne deltatt dersom det ble opplyst om at de kunne ta med seg en bestemor eller tante.

Etter at deltakerne hadde fått innvilget opphold, fikk de informasjon fra senteret både via telefon, på e-post og på nettsiden «Mitt opphold». Sistnevnte er en lukket informasjonskanal som de fikk tilgang til fra senteret. Informasjonen bidro til å skape et inntrykk av hva de gikk til, både for foresatte og barn. En av de biologiske mødrene sa at dette var viktig for hennes barn, fordi det hjalp sønnen å forstå hva slags sted han skulle til, og at det fremsto som et sted hvor han ikke skulle bli satt i situasjoner han opplevde som truende eller ubehagelige.

Noen av de foresatte fortalte om forventningene til oppholdet, som Alva:

Jeg ville at barna mine skulle ha en hyggelig opplevelse hvor de ble sett og ikke fikk de negative erfaringene som de får veldig mye ellers. Jeg ville det kunne være en pause for dem, en tid hvor vi kunne være sammen, hvor de kunne møte barn som også har det vanskelig, men se at det går bra og få de positive erfaringene. Og jeg ville også at de skulle lære om vold, hvordan de kunne bearbeide de tingene som har skjedd, og få mer kunnskap i seg selv som de kunne bygge på videre. Og også at jeg får kunnskap og kan bli en bedre forelder, kan imøtekomme dem bedre. Og rett og slett bare lære om det, ta litt inn alt.

Alva hadde mange forventninger og håp, inkludert mestring både for henne og for barna. Hun så på dette som en mulighet til å skape en bedre hverdag. Thale hadde også en tydelig målsetning for hva hun ville få ut av oppholdet:

Jeg håpa jo egentlig på å få (datteren) til å snakke. Og at jeg også kunne snakke med andre om de tingene som jeg synes er vanskelig. Det var vel egentlig det jeg håpet på, men også at det skulle være mye lek og hyggelig stunder sammen for oss.

Det var flere som konsentrerte seg om å få gode opplevelser som kunne bidra til få frem mer glede i hverdagen. Therese fortalte:

Det er at jeg håpet litt av vi skulle finne litt tilbake til en litt mer lystbetont hverdag. At det kunne være en restart [...]. Og at vi skulle bare kunne le sammen, og få litt roen. Også var det jo det at jeg hadde et håp om at kanskje barna ville åpne seg litt opp om hvordan de har kjent ting på kroppen.

Det var samtidig enkelte som ikke hadde et like tydelig bilde av hva de gikk til. Selv om videoene og den andre informasjonen bidro til å gi et inntrykk av senteret, var det likevel litt uklart for noen hva som faktisk skulle skje i løpet av uken. Sunniva delte sine tanker om dette: «Jeg tenkte mer at det var krisesenter, sånn som der, jeg måtte sjekke noen ganger at det var mat og sånt».

Tross usikkerhet knyttet til senterets målgruppe og tilbudet der, hadde flere av omsorgspersonene håp og ønske om at et opphold på senteret skulle tilføre noe positivt for familien.

Trygghet og tilhørighet

Ledelsen og de ansatte ved senteret understreker at det er viktig at deltakerne opplever trygghet under oppholdet. Filosofien er at hvis deltakerne føler seg trygge, så er det mulig å snakke om vanskelige tema. Flere av de foresatte snakket om at de opplevde å bli tatt trygt imot da de kom til senteret. En foresatt sa: «Jeg tenkte det var utrolig mange smil som møtte oss. Og gode ansikter. Og: «oi!» du kjente med én gang at dette er et bra sted. Det er fantastisk». En annen mor sa hun følte seg ivaretatt av de ansatte med én gang: «Jeg fikk inntrykk av at det er ansatte som har satt seg veldig inn i hvordan personer med vold har det, og hva de trenger».

Omgivelsene bidro til å skape trygghet. Flere nevnte at det å ha fast bord i spisesalen og en fast sofa i møtesalen ga forutsigbarhet for barna, og at det var fint at leilighetene kun var for familiene og at det ikke skulle være besøk der. Senteret var i seg selv attraktivt og betryggende for mange. For Anne, en biologisk mor som levde i en vanskelig situasjon, var samtalene med ansatte og støtten til barna viktig. Hun omtalte dem som varme, omgjengelige og omsorgsfulle. Hun påpekte at det å omgås trygge, voksne menn på senteret hadde påvirket henne og sønnen hennes:

Adrian og meg har alltid vært redd for mannfolk, skeptisk til mannfolk, og gått buer rundt mannfolk, for han vil ikke være i nærheten [...]. Nå ser jeg plutselig at han henger fast i dem og vil bare være med dem. Så jeg har fått en helt ny unge.

Flere foresatte sa at de ansatte bidro til å gi deltakerne trygghet. Alva synes de var gode til «å trygge», noe som gjorde senteret til et godt, vennlig sted hvor de kunne senke skuldrene. For Line fremsto de ansattes entusiasme ikke som påtvunget, men genuin og ekte. I tillegg til en god følelse, var det også fint for de foresatte at de ansatte lekte med barna og ga dem litt avlastning.

Opplevelsene av støtten fra de ansatte og å være på et sted hvor det var god mat, mange ulike aktiviteter og trygghet bidro til at de foresatte fortalte om et fint opphold. Noen kunne godt tenkt seg å bli der lengre, som Alva:

Jeg har nesten ikke lyst til å dra. Jeg er så vant til å leve i beredskap og frykt. Jeg tror også fordi jeg bor på sperra adresse, så jeg er så vant til å alltid være på vakt, alltid passe på. Det tar veldig mye energi. Sånn er det ikke her. Og det tok meg noen dager å ikke være i den beredskapen. Men jeg føler faktisk at jeg slapper av, og det er noe jeg ikke kan ellers, da. Jeg kan være mye mer med barna på en helt annen måte.

Flere av de voksne sa at de slappet godt av på senteret og at det føltes som å bo på hotell og «bli tatt vare på». Mange foresatte nevnte at det var en lettelse å slippe å handle og lage mat. For noen var det også fint å slippe å tenke på matbudsjettet. Begrepet «husmorferie» ble nevnt, flere trakk på smilebåndet og sa at det «var nesten som å være på ferie». Men så er det altså også noen som – slik Alva gjør – trekker fram at det er trygt her. Det er noe enkelte mangler i hverdagen sin.

Opplevelsen av trygghet og tilhørighet kunne også handle om å møte andre i samme situasjon. Marie ville i utgangspunktet ikke bli kjent med så mange, fordi hun synes det er fint å være litt anonym og ikke dele for mye, men hadde likevel fått god kontakt og blitt kjent med flere. For Alva hadde det vært fint å møte andre i lignende situasjoner som henne selv og som hadde like opplevelser, og i tillegg at de kunne dele erfaringer om barna.

Følelsen av å bli tatt imot på en god måte påvirket også mulighetene for læring. En representant fra ledelsen på senteret mente at rammene rundt undervisningen på senteret gjorde at de foresatte følte seg trygge på at barna ble ivaretatt, og dermed hadde de skuldrene nede og kunne ta inn undervisningen på en annen måte. Å vite at andre tar seg av barna og at de er i gode hender ble også opplevd som trygghetsskapende. Dette ble bekreftet av en foresatt som hadde levd lenge med mye usikkerhet: «Her kan jeg senke skuldrene. Det er ikke så ofte jeg kan det».

Trygghet var også et tema i undervisningen. Trygghetssirkelen ble trukket frem som et program for å forstå hva barn trenger, hvordan barna må få utforske, men også oppleve trygghet i en omsorgsperson som støtter og har det gøy. En av de foresatte sa at det ikke er alt som er under deres kontroll, og viste til omstendigheter der det er en voldsutøver som skaper utrygghet. Flere delte opplevelser av utrygghet, både til partnere, når det gjaldt økonomi og manglende støtte fra «systemet». På senteret opplevde de å få en pause fra det som for noen var en hverdag med ulike elementer av utrygghet.

Glede og mestring for barn – bra for de voksne

For foresatte var oppholdet og tryggheten på senteret en mulighet til å se barna i et nytt miljø hvor de kunne leke ubekymret. For Anne var det positivt at hun kunne slippe ungene ut og vite at de hadde det gøy med andre barn som hadde opplevd noenlunde det samme. Alva fortalte at «det var gøy å se ungene klatre og pushe seg selv litt, for de er egentlig litt redde». En bestemor hadde fulgt med på barna som lekte og sa: «Jeg synes det var så herlig å se Henrik blande seg med andre unger og lekt sånn, jeg har bare sittet og nytt synet». Marie fikk også mye glede av å se at barna hadde det fint:

Også er det en klatrevegg, de elsker å klatre, å mestre det, de greide det fire ganger i går. Helt i skyene. Og de har vært med å mate dyrene, hønene. Kost med høner, jeg visste ikke at de var så kosete. Så sånn totalt, det virker som alt er kjekt, de er veldig gira.

Et annet viktig aspekt er mobilforbudet på senteret. Det er ikke lov å ha med eller bruke mobiltelefoner eller skjerm, bortsett fra i leilighetene. Forbudet mot telefoner medførte at familiene kunne samtale, sosialisere og interagere på andre måter enn i hverdagen. Flere ungdommer klaget selvsagt på dette, men vi fikk bekreftet, både gjennom intervjuer og i feltarbeidet, at det førte til gode samtaler ved middagsbordet og andre aktiviteter som brettspill. De foresatte var nok unisont enige om at det var et godt grep og at de satt stor pris på «mer øyekontakt med ungene» og «mer fokusert på lek og hverandre».

Disse omstendighetene og alle mulighetene for aktiviteter, kombinert med de ansattes vennlige og trygge tilnærming, fremsto for flere av de foresatte som svært virkningsfulle. Som en bestemor fortalte om barnebarnet:

Nå er han åpen, han ser at det ikke er farlig å gå til noen andre. Og han prater i vei, og sitter og synger ved bordet. Helt ekstremt. Det er et eller annet som har skjedd [...]. Han sitter og synger ved bordet og er så glad, han som normalt er mutt.

Hun forklarte videre om datteren:

Datteren min har faktisk senket skuldrene, hun har faktisk følt at hun har mer kosetid til ungene. Mer sosialt med ungene, ikke bare stress. Det er litt viktig. Det har vært tid til å gjøre andre ting med dem enn bare å springe og holde på og styre med andre ting.

Flere av de foresatte sa at de opplevde endringer i barna som de ikke hadde forutsett, og mente at de uttrykte mer glede enn ellers. Marie fortalte at det å komme på senteret og ikke måtte snakke med psykolog eller gå til behandling, og bare være der, hadde påvirket barnet: «Jeg synes han har smilt litt ekstra, han er i godt humør. Det er som det er en letthet over han».

Familiekontaktene understreket at mestring kan være forskjellig for ulike personer: å klare å sitte rolig gjennom en undervisningstime, spise i spisesalen hvor det er mange andre, eller å nå toppen av klatreveggen. I intervjuene med foresatte fikk vi gjentatte fortellinger om barn som hadde opplevd mestring gjennom ulike aktiviteter eller

gjennom verktøy de hadde fått i undervisningen. En mamma fortalte at hun så en endring i hvordan datteren snakket om følelser.

En viktig del av undervisningen både for barn og voksne handlet om å identifisere triggerer, altså kjenne igjen lyder, lukter eller annet som kunne utløse følelser av uro og engstelse. Bevisstgjøringen av egne og barns triggerer kan forstås som et virkemiddel for å oppnå bedre mestring. Som en familiekontakt forklarte:

Her lærer de også å forstå seg selv bedre, og hvorfor de sier som de sier og gjør som de gjør. [...] Vi snakker litt om hvordan hjernen fungerer, og da er det noen som sier: «Ah! Det er sånn jeg har det».

Flere foresatte sa at barna hadde begynt å snakke mer etter undervisningen og at dette hadde hjulpet dem å forstå barnas opplevelser og hvilke grep som kunne tas. En mamma sa: «Nå er det mye tydeligere for meg hva denne familien trenger – hva jeg trenger, og hva barna trenger.» Også andre foresatte opplevde at undervisningen og oppholdet bidro til å tydeliggjøre behov og mulige veier videre.

I undervisningen var det gjennomgående at barn og voksne, ved hjelp av ulike pedagogiske innganger og metoder, skulle lære de samme begrepene og utvikle et felles språk, altså få et felles verktøy for å snakke om hendelser og følelser. Det var en tendens til at de foresatte beskrev undervisningen som nyttig og at dette ga dem et grunnlag for å kunne snakke bedre med barna om følelser, triggerer og reaksjoner.

Annes mor var med som støtte på reisen og under oppholdet. Hun var også tydelig på at de ansatte hadde fått til mye med familien. Hun forklarte at Henrik som helst lekte med seg selv plutselig hadde begynt å leke med de andre ungene, og at Tor som oftest ikke vil gå ut av rommet i det hele tatt, hadde respondert bra på at de ansatte hadde jobbet med ham. De ansatte hadde fått ham med på aktiviteter, noe hun ikke trodde var mulig: «Det hadde jeg aldri trodd. Ja, jeg var helt imponert. Jeg måtte bare trekke meg tilbake, for jeg fikk tårer i øynene. Jeg følte at det var helt rørende». Hun mente også at å se disse små stegene var viktig for datteren hennes: «Nå ser jeg at hun faktisk får mer energi av å være her, til å starte kampen igjen».

Det gode inntrykket av de ansatte og hvordan deres arbeid med barna påvirket de voksne på en positiv måte, ble nevnt av flere av deltakerne. Det kommer altså frem at det ikke bare er barna som opplever mestring, men også de foresatte, både indirekte ved å se at barna trives og mestrer, og direkte ved selv å få tilgang til perspektiver og konkrete verktøy for mestring.

Lek som strategi

Ledelsen og de ansatte ved senteret forteller at de bevisst veksler mellom aktivitet (lek) og undervisning (alvor). Flere av de foresatte trakk også frem at de satt pris på at det gikk an å snakke om alvorlige ting, men at det ble åpnet opp for lek rett etterpå.

Tilnærmingen med lek var også for de voksne. Ett av temaene het «Ta lek på alvor». De foresatte ble satt i gang med en lek med erteposer. Leken fikk en av mødrene til å reflektere rundt lekens betydning for ungdom. Dette viser at oppgavene kunne ha

betydning ut over at de bidro til avbrekk fra tavleundervisning og som et positivt bidrag til en mer løssluppen gruppedynamikk. Vi fikk se en kort film om lek, hvor poenget var «lek så ofte og så mye som mulig». Dette ble fulgt opp med en samtale om lek på barnas premisser. Senere fortalte en av de foresatte følgende:

De verktøyene for å fokusere på andre ting, fokusere på nåtid, leke med ungene. Det prøvde jeg på i går, at jeg fokuserte på ungene og lekte med dem. Og da blir humøret endret med én gang til det positive.

Moren tok altså i bruk lekeverktøyet allerede samme dag. Leken fremstår som et virkemiddel for å skape samhold mellom de voksne deltakerne, men også for å skape et bedre læringsmiljø. Innslag av lek i undervisningen kan også forstås som en øvelse på plutselige overganger mellom alvorlige temaer og lek, altså at deltakerne ble trent opp til å ikke glemme lek i en hverdag med mange alvorlige situasjoner. En av fostermødrene reflekterte rundt dette: «Jeg synes det er fint at man kan snakke om alvorlige ting samtidig som du rett etter kan gå og leke. Det å ufarliggjøre en del ting som vi som fosterfamilier har stått i». Partneren hennes la til at det var fint å få lært seg et språk for å snakke om følelser: «Både voksne og barn snakker om de samme dragene. Det tror jeg er et kjempegodt redskap å få med seg». Det fremsto som at leken bidro til å skape trygghet og at dette også styrket læringsutbyttet.

En av de foresatte opplevde at de og barna hadde utviklet et felles språk for å mestre følelser i løpet av kursuken. En foresatt sa: «Særlig det med triggere var jo veldig tankevekkende, jeg trodde at jeg visste alt fra før». Hun forklarte at både hun og barna hadde blitt mer bevisste på følelsene og at de hadde fått et felles referansepunkt som gjorde at de kunne snakke om vanskelige ting på en enklere måte.

Flere av de foresatte nevnte følelsen av å få håp. Adele syntes at deler av undervisningen var krevende. Hun syntes det kunne være tungt å høre på andres historier som hun på mange måter kunne relatere seg til, men samtidig bidro det positivt:

Jeg kjenner at jeg har fått mer motivasjon for å gjøre ting litt annerledes i livet mitt når jeg kommer tilbake. Jeg gleder meg til å komme tilbake, til å dra hjem. Ikke fordi jeg ikke har det bra her, men bare for å begynne å endre på noen ting som ikke har vært bra, rett og slett. Så jeg har fått litt motivasjon til å tenke på ting annerledes.

Oppholdet på senteret vekter i stor grad lek, men også alvor. Språket som ble brukt i undervisningen var tydelig og rett frem. En viktig del av undervisningen er et foredrag om vold som gis til barn og voksne sammen. Familiekontaktene som ledet denne undervisningssesjonen nevnte fire voldsformer (fysisk, psykisk, seksuell og vitne til vold) og omsorgssvikt. Sitatet nedenfor illustrerer det tydelige språket som ble brukt i undervisningen. I dette tilfellet var dette noe både omsorgspersoner og barn hørte samtidig:

Fysisk vold er når volden er på utsiden av kroppen, det er slag, spark, klype osv [...]. Når voksne gjør det, er det aldri lov uansett hvor rampete et barn er [...]. Psykisk vold kan være å forskjellsbehandle, å overse, låse inne, tvinge noen til å spise / ikke spise,

over nett, mobbing, trakassering, henge noen ut. Jo mer man lever i det, desto mer slitsomt er det for kroppen vår [...]. Seksuelle overgrep er når voksne eller ungdommer gjør sex-ting med andre barn eller voksne foran barn. Det kan være ta på, slikke, suge på puppene, munnen, tissen og rumpa. 16 år er seksuell lavalder i Norge [...]. Sex skal være en fin ting, men noen som blir utsatt, kan tenke at det også er godt og spørre om mer, mens andre føler et ubehag. Begge deler er normalt.

En av årsakene til at dette ble forklart såpass eksplisitt, var ifølge en av familiekontaktene at: «vi vil bryte tabuer. For å forebygge må vi tørre å snakke om det og bruke de riktige ordene». I samtaler med de foresatte framgikk det at de satte pris på den tydelige språkbruken og at det påvirket dem og barna positivt. Line, en av foreldrene, fortalte hvordan øvelsen og bruken av drager til å snakke om følelser hadde påvirket barnet:

Hun har gått til BUP ganske lenge, uten å klare å snakke med noen, også kommer hun her, også snakker hun. Da tenker jeg at det er spesielt, altså. Det er spesielle folk som jobber her. Veldig spesielle folk som får barn som er så lukket til å klare å åpne seg. Da har de litt unike evner de som jobber her, tenker jeg.

Anne fortalte om hvordan hun merket at de ansatte snakket til henne på en annen måte enn det de gjorde ved andre instanser: «De spør litt direkte om ting, jeg er vant til at folk går rundt grøten. Men her er de mer direkte. Og det er ganske deilig.»

Det ser ut til at de fleste voksne deltakerne fikk mye ut av oppholdet, både med tanke på bevissthet rundt verdien av lek og aktivitet, men også å se at de ansatte får frem gode sider i barna som de ikke alltid får med seg i hverdagen. Det ser ut til at de ulike verktøyene, som dragemetaforene, toleransevinduet og bevisstgjøring av triggere, ble godt mottatt blant omsorgspersonene. Verktøyene og mestringsstrategiene er også viktige å ha med seg i bagasjen når familiene skal hjem etter oppholdet.

10 Tilbake til hverdagen

I løpet av oppholdet skjer det mye. Samtidig går dagene fort, før familiene så skal hjem. Enkelte gleder seg fordi de gjerne vil gjøre endringer de har blitt bevisst at er nødvendige. Samtidig er det flere som gruer seg, fordi senteret opplevdes trygt, avlastende og omsluttende, som var ulikt hverdagen hjemme. Å komme hjem kan både bli fint og tøft. Stine Sofie Senteret har et opplegg som skal bidra til oppfølging av familier etter at de kommer hjem. Sentralt i dette er det som kalles oppfølgingsteamet.

Dette kapitlet innledes med en beskrivelse av oppfølgingsteamet sin rolle i forhold til deltakere på Stine Sofie Senteret. Deretter ser vi på hvordan deltakere opplever tiden etterpå – det siste er basert på intervjuer vi gjorde med et utvalg deltakere noen måneder etter oppholdet. Vår ambisjon har ikke vært å si noe om virkningene av oppholdet, men vi kan si noe om hvilke inntrykk noen foresatte og barn satt igjen med etter at de dro fra senteret og kom tilbake til hverdagen.

10.1 Oppfølgingsteamet

Oppfølgingsteamet skal kartlegge hvilke behov familiene på senteret har og om familien får den hjelpen de trenger i hjemkommunen. De samarbeider med familiekontaktene, psykolog og leder i denne jobben. De har også ansvaret for å følge opp familiene i etterkant av oppholdet. Ifølge senteret vil oppfølgingsteamet bistå familiene slik at lokale aktører i kommunen får mulighet til å gi familiene det de har behov for og rett på (Stine Sofie Senteret, 2022). Oppfølgingsteamet er tverrfaglig og består av fire ansatte: en barnevernspedagog, en sosionom, en jurist og en med politifaglig bakgrunn. På nettsidene til senteret står det:

Da vi er et kurs- og mestringssenter, og ikke driver med terapi og behandling, er det ingen terapeutisk oppfølging av deltagere etter oppholdet. Men vårt oppfølgingsteam er behjelpelige med å formidle kontakt med ulike instanser, samt svare på juridiske spørsmål.

Ifølge årsrapporten til senteret hadde oppfølgingsteamet 273 samtaler i 2023, hvorav 90 % av disse var med omsorgspersoner og resten var med ungdommer. Totalt var 55 % av samtalerne i 2023 med biologiske foreldre på ordinært opphold, 18 % av samtalerne var med fosterforeldre og 27 % av samtalerne var med familier på re-opphold (Stine Sofie Senteret, 2023).

Oppfølgingsteamet følger ikke deltakerne gjennom kursoppholdet på samme måte som for eksempel familiekontaktene gjør, men de presenterer seg for deltakerne og deltar på samlinger for familiekontaktene både fra dag til dag, og under en midtveisevaluering der familiekontaktene gjør en vurdering av de enkelte familiene. Mot slutten av oppholdet gjennomfører oppfølgingsteamet samtaler med foresatte og med de eldre ungdommene.

Selv om en fra oppfølgingsteamet introduserte seg for deltakerne i undervisningen, var det ikke helt klart for alle deltakerne hva oppfølgingen besto av. Da vi spurte en av ungdommene om hva slags oppfølging hun ønsket seg og hva hun trodde senteret kunne bistå med, svarte hun: «Jeg vet ikke, de sa de skal følge opp ... når vi drar herfra? Jeg har ikke noe peiling. Jeg vet ikke». Etter at deltakerne hadde hatt individuelle samtaler med oppfølgingsteamet ble det for noen klarere hva de kunne få hjelp til. Alva, en av de biologiske mødrene, hadde hatt en god samtale med oppfølgingsteamet. I dette møtet ble det lagt opp til at teamet skulle ta kontakt med lokale hjelpetjenester, politiet, leger og andre, og i tillegg hjelpe barna videre i forholdet til BUP og skolen. Alva hadde slitt med å få den hjelpen hun trengte, og oppfølgingsteamet ga henne håp om at hun skulle få bedre hjelp fremover. I samtalen med oppfølgingsteamet hadde hun snakket med ansatte som hadde jobbet i ulike instanser, og de hadde gitt henne svar på flere ting hun lurte på i forhold til avhør om barn og i barnehuset.

For Therese (biologisk mor) hjalp samtalen henne med å sortere og tydeliggjøre hva hun skulle gjøre videre, og sammen laget de en plan for hva oppfølgingsteamet kunne bidra med. Hun nevnte at oppfølgingsteamet skulle ta kontakt med noen instanser og trygget henne med at «vi slipper deg ikke. Vi er med videre. Så vi følger dette opp». Dette var viktig støtte for henne: «Jeg kjenner meg ikke rusta for veien videre, det gjør jeg ikke. Men kanskje litt mer nå enn i går, for nå har jeg snakket med oppfølgingsteamet og ser at jeg ikke står alene i det». Det var flere av de biologiske mødrene som opplevde samtalen med oppfølgingsteamet som konstruktiv og målrettet.

Karen var søsken til et av fosterbarna, og hun hadde ifølge henne selv ingenting å gå til i hverdagen – verken skole eller jobb. Hun sa hun hadde store forventninger til at hun skulle få hjelp og råd. Hun gruet seg til å komme hjem. Etter samtalen hun hadde med oppfølgingsteamet på senteret, beskrev hun det som vanskelig å snakke med dem, fordi hun ikke hadde en relasjon til dem fra før, slik hun hadde opparbeidet med familiekontakten. Samtidig forklarte hun at hun opplevde at de hadde dårlig tid og stadig tittet på klokken: «Hun begynte å gjøre seg klar til å gå, reiste seg opp og sånt». Adrian, en annen av ungdommene som hadde samtale med oppfølgingsteamet, sa også at han ikke hadde fått så mye ut av det.

Som vi har vist tidligere i rapporten, var det forskjeller mellom familiene som deltok på senteret. I fosterfamiliene er det barna som har vært utsatt for vold, mens i de biologiske familiene kunne både mødrene og barna ha vært utsatt for vold. Dette skaper ulike familiedynamikker. En annen forskjell var at de ansatte ofte refererte til fosterforeldre som mer ressurssterke i sosioøkonomisk forstand. Samtidig hadde fosterfamiliene oftere tettere oppfølging fra ulike tjenester og hadde gjennomført mye kursing allerede før oppholdet på senteret. Flere av fosterforeldrene vi møtte jobbet selv i barnevern, BUP, i skoleverket eller tilsvarende.

Det var stor variasjon i hvordan deltakerne opplevde oppfølgingen etter oppholdet. Therese (biologisk mor) fortalte at hun og oppfølgingsteamet hadde avklart en tydelig ansvarsfordeling for tiden etter kursoppholdet, men at hun ikke hørt fra dem når vi snakket med henne noen måneder etter oppholdet. Hun hadde fått en telefon fra senteret som hun ikke hadde fått svart på, og hun hadde heller ikke ringt dem tilbake. Bortsett fra den

ene telefonen hadde det ikke vært noe forsøkt på å oppnå kontakt fra senteret sin side. Dette stod i kontrast til det hun opplevde å ha blitt forespeilet fra oppfølgingsteamet. Det var også andre deltakere som hadde hatt oppfølgingssamtaler og forventet å høre fra senteret, men som ikke hadde blitt kontaktet noen måneder etter oppholdet.

Det var samtidig andre som fortalte at de opplevde å få veldig god oppfølging. Anne (biologisk mor) og hennes familie var i en vanskelig situasjon, noe som fikk mye oppmerksomhet blant de ansatte under oppholdet. Noen måneder etter oppholdet fortalte hun at hun fikk regelmessige telefoner fra oppfølgingsteamet som ga henne oppdateringer om hvor de hadde sendt dokumentasjon og lignende. For henne var denne støtten veldig viktig: «Jeg har aldri møtt personer som tar tak i ting så fort som det de har gjort. Så det har hjulpet for å få veldig fortgang på ting her».

10.2 Gode, men kortvarige relasjoner

Vår ambisjon har ikke vært å si noe om virkningene av oppholdet. Likevel har vi snakket med en del av deltakerne noen måneder etter oppholdet for å få innsikt i hva de satt igjen med etter at de dro fra senteret og kom tilbake til hverdagen. Det er særlig to forhold som står sentralt her. Det ene handler om at de gode og trygge relasjonene som ble bygget opp i løpet av kursoppholdet, ble avsluttet da familiene dro hjem. Ifølge noen av barna var det synd at disse relasjonene var forbigående. Samtidig kan det sies at en positiv erfaring med relasjonsbygging i løpet av oppholdet kan ha betydningsfulle ringvirkninger også etter oppholdet. Hvis du får en ny venn på senteret, kan du kanskje få en ny venn hjemme også. Det andre forholdet handler om at oppholdet på senteret kan utløse ulike reaksjoner blant deltakerne. Enkelte vil oppleve å gå styrket ut fra senteret med nye verktøy i verktøykassa, mens for andre kan oppholdet resultere i re-traumatisering eller andre reaksjoner som er vanskelige å håndtere.

Både i intervjuene på senteret og i oppfølgingsintervjuene noen måneder senere forteller noen av fosterbarna om opplevelsene ved at relasjonene brått tar slutt når barna reiser hjem. Juni, Klara og Karen ble intervjuet fem måneder etter oppholdet. Ungdommene fremhevet at det hadde vært vanskelig å knytte seg til familiekontaktene. De sa at de visste på forhånd at relasjoner som oppsto kom til å ta slutt med én gang de kom hjem. De fortalte altså om en skepsis til å involvere seg emosjonelt i dem de møtte på senteret. Likevel sa de at de hadde opplevd å få gode relasjoner til noen av de ansatte ved senteret. Derfor ble det også for dem en stor overgang å komme hjem. På spørsmål om det hadde vært noen endringer i familien etter oppholdet, svarte disse ungdommene at de ikke tenkte det, og at hverdagen hadde gått tilbake til sin vante gang. Ett av barna forklarte at fosterbroren fikk en reaksjon etter å ha hatt opphold på senteret, og at det dermed ble utfordrende for familien. Vi har ikke belegg for å si at det er en årsakssammenheng mellom oppholdet på senteret og utfordringene i etterkant, men det var slik informanten selv forklarte dette.

Andre unge beskrev overgangen til å komme hjem etter oppholdet på lignende måte, fra å bli sett og tatt vare på i en uke, til å komme hjem hvor de gode relasjonene fra uka på senteret ble brutt. En sa at hun opplevde at oppholdet på senteret var en etterlengtet pause fra hverdagen, og at hun følte at de hørte til der. Karen forklarte at hun fikk god kontakt med de ansatte og gjerne skulle beholdt denne kontakten. For henne var det en

stor overgang å komme hjem, og hun beskrev at det var umulig å ikke kjenne på vanskelige følelser. Klara opplevde det samme – hun følte seg hjemme på senteret, men opplevde en følelse av å være annerledes da hun kom hjem. Hun sa:

Jeg savner på en måte å være i ... en gruppe som jeg føler jeg tilhører. Selv om jeg ikke visste deres (de andre barnas) historie, på en måte. Jeg passa litt mer inn der. Når jeg kommer hjem, så tenkte jeg at jeg føler meg alene igjen.

Noen av ungdommene sa at det var vanskelig å komme hjem. Juni (16) sa at da hun kom hjem etter oppholdet, tok det ikke lang tid før hun følte at hun var «tilbake der hun var». Med dette mente hun at hun kunne være seg selv på senteret, men at denne følelsen forsvant da hun kom hjem. Hun sa at det tok tre dager før hun igjen fant balansen. Overgangen fra senteret til hjemmet var utfordrende, og hun opplevde at det var vanskelig at den gode relasjonen til de ansatte på senteret var så kortvarig. Likevel satt hun igjen med gode minner og opprettholdt kontakt med noen av de andre ungdommene hun møtte på senteret.

Juni fortalte at oppholdet ga henne et helt nytt perspektiv på flere ting. Hun sa at hun opplevde å ikke være så alene med sine erfaringer etter oppholdet etter at hun hadde møtt andre ungdommer med liknende erfaringer som henne selv. Hun fortalte også at hun hadde blitt bedre til å kjenne igjen følelser. Klara sa også at hun lærte noe på senteret, blant annet var det fint å lære konkrete strategier for å kunne håndtere utfordringer. Hun sa det var nyttig å ha dette med seg i bakhodet, selv om hun ikke alltid klarte å bruke dem i praksis. Karen, derimot, opplevde at oppholdet ikke førte til noen forskjell i hverdagen: «Altså, det var jo en fin opplevelse å være der. Men det har ikke skjedd noe annet da jeg kom hjem som ikke ville skjedd hvis jeg ikke var der».

Da Juni ble spurt om noe hadde endret seg i fosterfamilien etter oppholdet, forklarte hun at hjemmesituasjonen hadde forandret seg etter at hun og fostermoren kom hjem. Hun fortalte at noen av samtalene om følelser under kursoppholdet hadde ført til at fostermoren i etterkant hadde større forståelse for Juni sitt følelsesregister.

For Sunniva – en av omsorgspersonene som var på senteret med to biologiske barn – levde med mye usikkerhet når det gjaldt eks-partneren. Hun beskrev i intervju noen måneder etter oppholdet at det hadde det kjentes trygt på senteret, men at hun hadde blitt mer anspent og nervøs da hun kom hjem igjen. Overgangen mellom oppholdet og de utfordringene mange av deltakerne levde med i hverdagen var krevende for noen, og illustrerer hvordan oppholdet på senteret var et trygt avbrekk som det kunne være krevende å returnere fra.

Flere av omsorgspersonene tenkte tilbake på oppholdet som noe positivt for dem og familiene deres. En bestemor fortalte at ungene hadde blitt mye roligere etter oppholdet, og hun lurte på om det skyldtes at de hadde fått tenkt og «fått utløp for noe» på senteret. Moren i denne familien merket også at barna snakket mer om ulike ting etter oppholdet. Den ene sønnen hadde blitt flinkere til å fortelle henne hva som var galt og hva han følte, mens et annet barn, fortalte hun, hadde funnet ut at det ikke er så galt å snakke med folk og hadde begynt å snakke med helsesøster på skolen. Hun sa også at

hun selv hadde blitt flinkere til å snakke om utfordringene i deres situasjon og så dette i sammenheng med opplevelsen av å bli møtt med forståelse istedenfor dømmende blikk.

Andre fortalte også at oppholdet hadde bidratt til å gjøre det lettere å forstå barna. Sunniva mente at hun var nå i bedre stand til å se følelsene til barna knyttet opp mot ting, og nevnte at når det eldste barnet hadde hatt kontakt med faren, så kunne han være glad for å se faren og prate om ham, men så gråt han mer om natta etter å ha hatt kontakt. Hun hadde blitt mer bevisst på dette mønsteret i hvordan barnet uttrykte følelser, men også på sine egne reaksjoner. Ved å forsøke å finne ut hva det faktisk var som utløste ulike følelser gjennom å bruke det hun hadde lært om triggere og følelser, merket hun at hun klarte å roe litt ned og ikke bli så irritert.

Selv om Therese hadde opplevd en del positive endringer i hvordan barna forholdt seg til tidligere opplevelser og hvordan de styrte følelsene sine, hadde det også kommet frem ting som følge av dette som skapte nye utfordringer. Det hadde blitt tydeligere i løpet av uka på senteret hva barna faktisk hadde opplevd. Barna hadde fortalt både til ansatte og til henne om hendelser som ikke hadde kommet frem tidligere og som de var enige om at burde politianmeldes. Dette bidro til at Therese mistet litt håp for fremtiden ettersom «det så mørkere ut enn før vi dro inn». Hun mente hun nå forsto bedre hva som er det beste for barna, men samtidig var hun usikker på hvordan hun skulle klare å hjelpe dem.

I en av fosterfamiliene hadde barnet hatt sterke reaksjoner på oppholdet i etterkant. Fostermoren forteller:

For det første var det jo et fantastisk fint opphold. Men det gjorde noe med (gutt 9). Jeg tror det oppholdet medførte at det ble stukket hull på en byll. Det eksploderte når vi kom hjem. Det var så ekstremt. Han ville dø, han ville skade seg selv, han rømte. Vi endte på legevakten to ganger fordi han ville skade seg selv. Vi måtte koble på både politi og AMK. Vi endte med å bli innlagt på barnepsykiatrisk. Det var vel noen uker etterpå at vi kom hjem. Men første dagen vi endte på legevakten var bare to-tre dager etter vi kom hjem [...]. Jeg tror det var veldig bra for ham at han klarte å åpne seg litt. Men det var ikke noe støtteapparat her for oss når vi kom tilbake. Det ble faktisk så voldsomt etter hvert. Det bare ballet på seg, og det ble mye rømming, og han truet med å rømme når vi hadde lagt oss om kvelden, så han skulle rømme med én gang vi sov. Det var litt sånn 24-7 for oss, og så nektet han å dra på avlastning, han ville ikke det. Så vi fikk ikke fri i det hele tatt. Så vi måtte faktisk si at det går ikke lenger. Det gikk på helsen løs, for alle oss som bor her. Han flyttet i juni, til en barnevernsinstitusjon (stedsnavn). Jeg har faktisk sagt opp jobben min i (som fostermor), for dette orker jeg ikke flere ganger.

Fostermoren forteller om store endringer etter at «det ble stukket hull på en byll» under oppholdet. Selv om oppholdet ikke var den direkte årsaken til problemene som oppsto etterpå, bidro muligens opplevelsene på senteret til at denne fosterfamilien endte opp i en utfordrende situasjon i ettertid. Det er vanskelig å forutse og motvirke slike

ettervirkninger, men økt bevisst blant de ansatte og deltakerne om at det kan oppstå situasjoner i ettertid kan være nyttig. Vi kan ikke si noe om hvor ofte dette skjer, men vi registrerer at det skjedde med en av familiene vi intervjuet i etterkant. Denne alvorlige typen reaksjoner i etterkant var ikke et tema som kom frem i våre intervjuer med de ansatte, og var heller ikke et tema vi fanget opp under feltarbeidet.

10.3 Re-opphold

Alle deltakere som har deltatt på ordinært opphold ved Stine Sofie Senteret har anledning til å søke re-opphold. Søknadskriteriene er like som ved første opphold, der både ny søknad og nytt følgeskriv er nødvendig. Ifølge lederen for senteret, bygger re-oppholdet på samme lest som grunnoppholdet, hvor suksesskriteriene fra første opphold tas med videre. Re-oppholdet er en dag kortere. Under re-opphold er det særlig «Styrken i fellesskapet» og «Lekens betydning» som får størst fokus. Lederen for senteret forteller at det er mer fellesaktivitet og undervisningsrepetisjon i en leken innpakning.

Samvær er altså sentralt på re-oppholdet; familiene er samlet om aktiviteter og undervisning. De fleste deltakerne vi snakket med ønsket seg et re-opphold da de ble intervjuet på senteret, både omsorgspersoner og barn. En fostermor, Sigrid, fortalte at: «Guttene vil mer enn hundre prosent komme tilbake. Og det er bra for oss som familie, så hvorfor ikke. Så vi er veldig takknemlig for det tilbudet, at det finnes en sånn mulighet». For en biologisk mor var re-opphold et viktig lyspunkt å se frem mot:

Ja, jeg har så lyst, jeg skulle ønske jeg kunne flere ganger. Og for ungene også. De er så glade. Og du vet sønnen min har uhell flere ganger i uka, han har ikke hatt et eneste uhell siden vi kom hit, det er helt fantastisk. Han er en helt annen gutt, og det var nesten sånn med én gang vi kom inn døra.

Ungdommene vi snakket med under oppholdet hadde litt ulike tilnærminger til et re-opphold. En av ungdommene som bodde med en fosterfamilie, Adrian, forklarte at hans interesse for undervisningsinnholdet var begrenset da han i utgangspunktet ikke følte et behov for det. Han sa at dersom oppholdet hadde inkludert flere aktiviteter som involverte venner og familie, og fasiliteter som et treningsstudio, ville han vært mer motivert til re-opphold. En av de andre ungdommene som var der sammen med sin fosterfamilie, Anders, sa at han ikke ønsket å komme tilbake til senteret med den fosterfamilien han for tiden bodde sammen med. Sandra fortalte at hun ikke følte hun var i målgruppen og at tilbudet på senteret ikke passer for henne.

Klara sa at hun kan gjerne kunne dra på re-opphold på grunn av den gode maten og det å få være med familien, men at hun skulle gjerne ønsket at det var færre barn og aktiviteter. Juni, derimot, ønsket seg gjerne re-opphold: «Ja, selvfølgelig. Jeg syns det er sykt koselig å være der».

Omtrent 30 % av deltakerne som har vært på grunnopphold kommer tilbake på re-opphold (Stine Sofie Senteret, 2023). Ut fra de positive opplevelsene til de deltakerne vi har observert og intervjuet, er det kanskje interessant å spørre seg om hvorfor hele 70 % av kursdeltakerne ikke kommer tilbake på re-opphold.

11 Resultater og vurdering av måloppnåelse

Denne evalueringen bygger på programteori. Utgangspunktet har vært problemforståelsen i forskningslitteraturen, hvordan politiske myndigheter har forstått problemet og hva som var ambisjonene da Stine Sofie Senteret ble opprettet. Dernest har vi undersøkt hva Stine Sofie Senteret tilbyr i dag og hvem som bruker tilbudet, hva aktører som jobber med voldsutsatte barn og unge i norske kommuner vet om senteret, hvordan senterets øremerkede driftstilskudd på statsbudsjettet forvaltes og hva som er erfaringene til deltakere på senteret.

I dette avsluttende kapitlet vurderer og diskuterer vi måloppnåelse. Vi diskuterer dette med utgangspunkt i tre typer måloppnåelse:

- *Den første typen måloppnåelse* er en vurdering og diskusjon av om senteret treffer målgruppens behov, det vil si om senterets tilbud imøtekommer behov voldsutsatte barn og unge kan forventes å ha. Her bygger vi på problemforståelsen i forskningslitteraturen og vurderer det opp mot senterets tilbud.
- *Den andre typen måloppnåelse* er basert på deltakeres erfaringer sett opp mot senterets ambisjoner for tilbudet. Her handler det om senterets faktiske ambisjoner for tilbudet og hvordan deltakere erfarer tilbudet som gis.
- *Den tredje typen måloppnåelse* handler om hvorvidt det økonomiske tilskuddet til Stine Sofie Senteret forvaltes på best mulig måte for å nå senterets mål.

11.1 Møter senterets tilbud målgruppens behov?

Barns egne perspektiver på og erfaringer med vold har begrenset oppmerksomhet i forskning. Voksnes vurderinger og fagfolks kliniske observasjoner dominerer. Vi tok imidlertid utgangspunkt i forskningsbidrag hvor barns egne perspektiver og tilnærminger var i fokus. Dette gjorde vi fordi Stine Sofie Senteret er opptatt av å bygge sin virksomhet på barns erfaringer og synspunkter.

Vår gjennomgang av aktuell forskningslitteratur viser at barn kan ha ulike forståelser av, og reaksjoner på, voldshendelser de utsettes for. Det går derfor ikke an å snakke om ett barneperspektiv. Lenge ble det, både i politikk og i forskning, skilt mellom barn som er utsatt for vold og barn som er vitner til vold. Dette ble imidlertid utfordret av tilnærminger der barn som lever i familier der en omsorgsperson er utsatt for vold, ikke er utenforstående observatører eller vitner, men «deltakende vitner» (Hydén, 1994, s. 123). Basert på analyse av våre data vurderer vi at tilbudet på senteret i all hovedsak imøtekommer behovene til målgruppen som identifiseres i forskningslitteraturen. Gjennomgangen synliggjør at barn har kognitive og emosjonelle ressurser til å analysere og bearbeide voldserfaringer, og at barn må forstås som meningsskapende og handlende individer (Lansdown, 2020; Callaghan et al., 2017; Mullender et al., 2002; Øverlien, 2012). Innenfor dette perspektivet betraktes ikke barnet bare som et passivt offer, men som et deltakende menneske (Mullender et al., 2002; Øverlien, 2012). Barn har derfor behov for å medvirke og ha tilgang til mestringsstrategier – til kunnskap og verktøy som gjør dem i stand til å håndtere det de har vært utsatt for. Analysene av vårt

datamateriale viser at ledelsen og de ansatte ved Stine Sofie Senteret likestiller det å være vitne til vold i familien med å selv være utsatt for psykisk eller fysisk vold. Grensene mellom indirekte og direkte vold tematiseres lite.

Barn deler erfaringer. De vektlegger å inngå i stabile relasjoner, ikke bare til omsorgspersoner, men også i hjelpeapparatet (Houghton, 2015; McGee, 2000; Mullender et al., 2002; Stafford et al., 2021). De har behov for trygghet og tilhørighet, for emosjonell støtte, sosiale relasjoner og fellesskap. Samtidig viser forskningslitteraturen at det finnes få eksempler på gruppetilbud for voldsutsatte barn. Mens noen barn opplever å bli sett og tatt på alvor i gruppebaserte tilnærminger, opplever andre at gruppetilbud ikke er nok og ønsker individuell støtte (Houghton, 2015). Det er behov for mer forskning på virkningene av gruppebaserte tilbud til målgruppen. Stine Sofie Senteret deltar i en studie ledet av Folkehelseinstituttet der de bidrar til at deltakerne på senteret besvarer et spørreskjema som kartlegger hva deltakerne har vært utsatt for samt konsekvensene av vold og overgrep. Studien har et longitudinelt design der målet er å følge deltakerne over flere år (Schønning et al., 2021; Stine Sofie Senteret, 2022).

Samtidig er senterets insistering og vektlegging av lek og moro som veier til resiliens noe som går ut over problemforståelsen i den forskningslitteraturen vi har tatt utgangspunkt i. Ada Sofie Austegard, initiativtaker til Stine Sofie Senteret, var opptatt av at senteret skulle være fullt av det barn liker fordi «barn liker å være barn». Det skulle være lek og moro og rock'n roll. Våre data viser at senteret tilbyr noe annet enn behandling. Dette gjøres ut fra en faglig fundert argumentasjon om sammenhengen mellom trygghet, glede og mestring – og at mestring bygger motstandskraft. Understrekingen av glede kan forstås i forlengelsen av kunnskapsperspektiver som vektlegger barns evne til å forme en god barndom, på tross av vonde opplevelser.

Omsorgspersonene inngår i tilbudet fordi de er viktige personer i relasjonene barna inngår i til daglig – derfor er det nødvendig at de har kunnskap, overskudd og kan støtte barnet – de skal være en del av barnets støttesystem (Stine Sofie Senteret, 2019, s. 15). Analyse av våre data viser at oppholdet fungerer som et «pustehull» for omsorgspersoner som kan ha egne tunge erfaringer. Undervisning og aktiviteter er tilrettelagt for de ulike aldersgruppene. Programmet for barn og omsorgspersoner er i hovedsak delt, men de har langt på vei samme «pensum». Hensikten er å gi noen felles begreper og verktøy. Dragene, for eksempel, gjør abstrakte følelser til noe konkret det er mulig å snakke om, mens begrepet toleransevinduet kan bidra til oppmerksomhet om hvilke omstendigheter som gjør at følelser tar overhånd. Overgangen mellom lek og alvor er glidende. Vi vurderer at senteret i all hovedsak lykkes med å tilby en uke med glede og mestring for deltakerne.

Gruppetilhørighet er et annet kjerneelement for Stine Sofie Senteret. Ideen til senteret kom da Austegard så et program på TV der barn med felles utfordringer var samlet på en leirskole. Austegard ønsket å skape et sted der barn med felles erfaringer med vold og overgrep kunne samles for å møte likesinnede. Hun så behov for et tilbud der barna kunne være åpne og sanne om hva de hadde vært gjennom og sto i. Våre analyser viser at senteret tilrettelegger godt for at barna og deres omsorgspersoner kan møte andre i samme situasjon.

Senteret er opptatt av å ivareta trygghet: trygghet som sikkerhet, trygghet som å bo, spise og sove godt, men også trygghet som tilhørighet skapt av å bli inkludert i relasjoner. Ledelsen ved senteret framhever den mangfoldig sammensatte ansattgruppen som en primær kilde til dette. De beskrives som senterets kjerneressurs. Alle deltakere skal kunne finne «sin» person å relatere til. De ansatte er en mangfoldig sammensatt gruppe individer, både faglig og i personlighetstyper. Samtidig er det, som vi påpeker i kapittel 5, i hovedsak en majoritetsnorsk gruppe. Leder ved senteret opplyser at de aktivt etter spør ulike bakgrunner når de lyser ut ledige stillinger ved senteret.

Vi har sett at senteret ble til som en direkte følge av pionerentusiasmen i Stine Sofies Stiftelse. Det var samtidig et initiativ som vant gehør blant politiske beslutningstakere. Dette kan forstås som et resultat av stiftelsens – og generalsekretærens – symbolsk sterke posisjon i offentligheten, men det kan også forstås i forlengelsen av et økende fokus i politikken på barnets selvstendige rett til frihet fra vold og på å høre barn og unges stemme og perspektiver. Slik ble det skapt en problemforståelse der barn ikke utelukkende var offer og/eller vitner til ting som utspant seg innenfor rammen «vold i nære relasjoner», men individer med egen agens.

Stine Sofie Senteret er et nasjonalt tilbud gitt av en ideell aktør, og slik sett en satellitt i landskapet av ulike tjenester som finnes for å hjelpe voldsutsatte barn i Norge. Det finnes ikke andre tilbud i Norge for denne målgruppen som ligner Stine Sofie Senteret. Målgruppen er stor og variert og har ulike behov som altså søkes møtt gjennom først og fremst alderstilpassede tilbud innenfor en felles aktivitets- og undervisningsramme.

Stine Sofie Senteret skal være et tilbud til alle barn i målgruppen, uavhengig av hvor de bor i landet. Statistikken fra senteret viser imidlertid at det er flest deltakere fra Viken, Agder og Vestland. Det er færrest deltakere fra Innlandet, Trøndelag, Rogaland og Oslo (Stine Sofie Senteret, 2023). Fordelingen er imidlertid jevnere enn den har vært tidligere år, da det har vært flest deltakere fra nærliggende kommuner i Agder. Vår survey til kommunene viste at flere aktører i kommunene opplever senterets geografiske beliggenhet som en barriere for å henvise familier dit. Selv om senteret dekker reiseutgiftene, ser det ut til at den geografiske avstanden gjør at aktører i kommunene opplever senteret som noen som «ligger utenfor» det ordinære hjelpetilbudet. I tillegg viser surveyen at det eksisterer en del forvirring knyttet til hvem som er i målgruppen for tilbudet og hva tilbudet faktisk består av. Denne usikkerheten gjenspeiles blant enkelte av de foresatte vi intervjuet ved senteret.

Stine Sofie Senteret er utformet med sikte på å møte barn med ulike utfordringer og behov. Det er imidlertid få familier med ulike typer minoritetsnorsk bakgrunn. Ledelsen og de ansatte ved senteret peker på mangel på et felles språk med andre deltakere (norsk) som en hovedutfordring. Ifølge de ansatte klarer barna seg i leken, men det er mer krevende for voksne med begrensede norskkunnskaper å inngå i fellesskap med andre deltakere – og dette beskrives som en utfordring for tilliten i hele deltakergruppen. Slik aktiviteter og undervisning ved senteret er lagt opp i dag, er det åpenbare utfordringer med å inkludere deltakere som ikke behersker norsk. En representant fra ledelsen forteller at det er problematisk å bruke tolk, fordi det er gruppeundervisning og aktiviteter om hverandre, og det er vanskelig å følge både uformelle og formelle deler av

kursoppholdet med en tolk til stede. Alternativet er å ha tolker på senteret hele døgnet, noe som er svært ressurskrevende. Ledelsen sier at de har planer om å gjennomføre et forsøk i samarbeid med et kriesenter der det skal med deltakere som snakker samme morsmål i en uke, noe som da vil være et annet språk enn det de fleste av de ansatte snakker. Dette vil skape nye utfordringer for de ansatte, og kanskje må det også utvikles nye arbeidsformer. Språk identifiseres altså som et vanskelig punkt i arbeidet med å gjøre senteret tilgjengelig for alle. Samtidig er det en stor andel familier med innvandrerbakgrunn som har god norskspråklig forståelse. Fraværet av denne gruppen kan derfor vanskelig utelukkende skyldes språk. Kanskje har dette også noe å gjøre med hvordan senteret markedsfører seg, i hvilke kanaler og ovenfor hvem. Det kan hende at barrieren for å søke om opphold oppleves høyere. Dette har vi imidlertid ikke data til å si noe om.

Det finnes en rekke instanser som bidrar med spesialisert støtte og behandling lokalt, mens Stine Sofie Senteret er et indikativt tiltak som ikke tilbyr behandling til sin målgruppe, men som likevel jobber med traumebasert omsorg. Senteret har, gjennom praksis og erfaringer, utviklet sin egen arbeidsmetodikk hvor barneperspektivet står sentralt i alt de gjør. Vår vurdering er at senteret bidrar til en helhetlig oppfølging av voldsutsatte barns sammensatte hjelpebehov.

Litteraturgjennomgangen viste samtidig at det er få studier – også fra andre land – som sier noe om virkningene av tilsvarende gruppetilbud for barn og unge i målgruppen. Det er behov for mer forskning om betydningen av fellesskap og gruppebaserte intervensjoner med vekt på å inkludere barnas stemmer.

11.2 Deltakernes erfaringer

Senterets ambisjoner med tilbudet kan oppsummeres slik: glede, ny kunnskap i et trygt miljø, mestring, styrkede relasjoner mellom barn og omsorgspersoner – og positive møter med barn som har liknende erfaringer. Senterets ambisjoner resonnerer godt med opplevelser og erfaringer hos de fleste barna og foresatte.

Det ble bygget nye og gode relasjoner de to ukene vi drev deltakende observasjon på senteret. De aller fleste deltakerne følte seg ivaretatt i møte med gøy, åpne og seriøse ansatte. Oppholdet tilrettela også for at familiene kunne bygge relasjoner til de andre kursdeltakerne. Noen av barna fikk nye venner – «nybegynnervenner», som ett av barna kalte det. Begrepet rommer at noen dager samvær ikke legger til rette for mer enn en begynnelse. Relasjonen kuttes etter noen dager, med mindre deltakere avtaler å holde kontakt, noe som ikke alltid er mulig, forhindret av både avstander og at enkelte bor på sperret adresse. Slik sett er relasjonene som opprettes på senteret langt fra stabile relasjoner, noe som kan medføre både savn og frustrasjon i etterkant. Likevel ligger det til rette for at barn og unge kan finne noen som deler erfaringer og som de resonnerer godt med. Dette ble vektlagt av enkelte omsorgspersoner; enkelte fortalte om barn som vanligvis holdt seg mye for seg selv eller hadde dårlige erfaringer med jevnaldrende vennskap, men som fant venner på senteret. Det er en erfaring som kan ha varig virkning.

Våre data viser at et opphold ved senteret kan bidra til at omsorgspersonene kan oppleve å bli en mer aktiv støtte for barna. Senteret har, basert på erfaringer og praksis, delt

inn separate uker for fosterfamilier og biologiske familier. Det virker fornuftig. Det kan imidlertid se ut til at undervisningsopplegget er best tilrettelagt for de biologiske foreldrene, siden fosterforeldrene allerede har gjennomgått mye kursing i andre sammenhenger. Senteret bør vurdere å jobbe videre med mer tilrettelagt undervisning for ulike familiekonstellasjoner. De foresatte hadde også litt ulike forutsetninger for å utvide sine nettverk. Mange av fosterforeldrene var allerede i godt etablerte nettverk, og de ønsket seg ikke primært mer fellesskap. Noen av dem var mer opptatt av å skape bedre relasjoner innad i familien (for eksempel mellom fosterbarn og biologiske barn). Slik vi vurderer det, var nettverksbyggingen viktigere for biologiske foreldre, ettersom flere av dem sto alene i vanskelige situasjoner. Da ble oppholdet en god mulighet til å utveksle erfaringer med andre som hadde opplevd lignende ting.

Det ligger godt til rette for glede og mestring i undervisnings- og aktivitetsopplegget for barna. Skillet mellom det organiserte og det uorganiserte var flytende, og det vekslet kjapt fra alvor til latter. Og mens enkelte aktiviteter bød på sjeldne opplevelser – som utflukten – var andre mer hverdagslige, som å sykle, spille spill eller ganske enkelt være med mamma på en annen måte enn hjemme. Vårt datamateriale viser at glede og mestring kan oppnås i mange sammenhenger. Å sykle kan være noe ekstra når det skjer på en helt trygg plass i konkurranse med en nybegynnervenn. Selv barn som ga uttrykk for at de ikke hadde villet dra til sentret, og som ikke nødvendigvis trivdes med organiserte aktiviteter, fortalte om uorganisert gøy og fellesskap med andre.

Utfordringer med oppfølging etter oppholdet

I årsrapporten til senteret fra 2022 står det tydelig formulert at oppfølgingsteamet skal *kartlegge* behov og *bistå* familiene slik at det lokale hjelpetilbudet får mulighet til å imøtekomme sine plikter (Stine Sofie Senteret, 2022). Samtidig viser våre data at noen av deltakerne opplevde manglende oppfølging fra senteret i etterkant av oppholdet. Senteret kan vurdere om oppfølgingsteamet bør være mer synlige i løpet av uka, særlig for de ungdommene de skal ha samtale med. Det bør også vurderes om familiekontaktene, som barna har opprettet et godt forhold til, kan delta i oppfølgingssamtalene.

Oppfølgingen senteret tilbyr fremstår som mer egnet for biologiske familier, men våre intervjuer med foreldre i etterkant av oppholdet synliggjør at det er stor variasjon i hva slags oppfølging disse opplever å få. Noen foreldre beskrev i etterkant veldig god oppfølging i tråd med hva de hadde blitt enige med oppfølgingsteamet om. Dette bidro til å forbedre støtten fra lokalt hjelpeapparat, noe som hadde stor betydning i familiens hverdagsliv. Andre foresatte fortalte da vi snakket med dem fire måneder senere at planer om oppfølging lagt med oppfølgingsteamet under oppholdet ikke hadde blitt fulgt opp av senteret.

Vår vurdering er at en styrking av tilbudet om oppfølging i etterkant kan bidra til å gi deltakerne et større langvarig utbytte av oppholdet og større mulighet for endring i deres livssituasjon på sikt. Som nevnt i innledningskapitlet, er ikke senteret underlagt plikt om journalføring etter helsepersonelloven og forskrift om pasientjournal. Følgeskrivet er også unntatt offentlighet. Dette innebærer at det senteret dokumenterer gjennom uka når det gjelder barna og familiene, ikke kan etterspørres av hjelpeinstanser i hjemkommunen til familiene. Dette kan kanskje gjøre det vanskeligere for lokalt hjelpeapparat å

følge opp deltakerne i etterkant. Slik vi vurderer det, bør senteret jobbe videre med hvordan det kan finnes gode løsninger for samarbeid med lokale tjenester.

Det fremstår som viktig å bygge mer kunnskap om hvordan det går med familiene etter oppholdet på senteret. Direkte tematisering av vold under oppholdet kan medføre reaksjoner hos barna både underveis og i etterkant. Det er viktig å utvikle tilbudet med tanke på dette og eventuelt sette i verk tiltak for å forberede familier på reaksjoner i etterkant.

11.3 Bidrar tilskuddsforvaltningen til måloppnåelse?

Driften av Stine Sofie Senteret er finansiert med tilskudd over statsbudsjettet. I perioden 2016–2024 har senteret totalt fått tildelt 285 millioner kroner i statlig driftstilskudd.

Statstilskudd bør forvaltes på en slik måte at midlene kommer til best mulig nytte. Egenskaper ved en god tilskuddsforvaltning, er at den er transparent, etterprøvable og effektiv (DFØ, 2022) (DFØ, 2023).

Vår tolkning av de tre prinsippene er:

- **Transparent:** Dette kan tolkes som at prosesser, beslutninger og kriterier for tilskudd er tydelige og tilgjengelige for offentligheten.
- **Etterprøvable:** Dette kan tolkes som at beslutninger og prosesser skal kunne dokumenteres og kontrolleres i etterkant. Stegene i saksbehandlingen, fra søknad til tildeling og oppfølging, skal kunne spores og evalueres.
- **Effektiv:** Forvaltningen skal administrere tilskuddene på en måte som sikrer at ressursene utnyttes best mulig. Dette innebærer at man bør etterstrebe og holde administrative kostnader nede, men også at midlene bidrar til best mulig måloppnåelse.

Under følger vår vurdering av om forvaltningen av statstilskuddet ivaretar overstående egenskaper.

Overordnet medfører tilskuddsformen (øremerket tilskudd) at midlene forvaltes på en *mindre* transparent, etterprøvable og effektiv måte enn om midlene hadde vært lyst ut gjennom en ordinær tilskuddsordning. Normalt skal offentlige tilskudd gis gjennom ordinære tilskuddsordninger, med åpen utlysning. I en tilskuddsordning er det som hovedregel flere aktører som søker om de samme midlene, og aktørene kan måles opp mot hverandre. Konkurransen bidrar, slik dette forstås i forvaltningen, til at tilskuddet gis til de «mest riktige mottakerne», de som best bidrar til å nå tilskuddsbevilgningens mål (DFØ, 2023). Hovedutfordringen med enkeltstående tilskudd, sett fra et forvaltningsperspektiv, er at det ikke blir gjort en vurdering av om det er andre aktører som kunne levert tilsvarende tilbud som Stine Sofie Senteret tilbyr, på en bedre måte og/eller til redusert kostnad.

Det har, etter vår forståelse, vært gjort vurderinger av Bufdir og BFD om dette og andre enkeltstående tilskudd burde inngått i bredere tilskuddsordninger, men vurderingen har

vært at det ikke er aktuelt å endre denne tilskuddsformen på grunn av størrelsen på tilskuddet, formålet og målsettingen med senteret.¹⁶

På evalueringstidspunktet har senteret eksistert i åtte år. Etter vår vurdering er det usikkert om myndighetene er tjent med å åpne opp for konkurranse med flere tilbydere av et mestringssenter, eller om det er mer effektivt å eventuelt utvide tilbudet ved Stine Sofie Senteret – *så fremst et utvidet tilbud er ønskelig*. Det følger en rekke oppstartskostnader ved å etablere et slikt senter.

En annen overordnet problemstilling knyttet til effektivitetsvurderingen, følger av at Stine Sofie Senteret er en tilskuddsmottaker – ikke en offentlig aktør. Det er færre muligheter for dialog mellom tilskuddsgiver- og mottaker enn det eksempelvis er mellom departement og en underliggende etat. Ledelsen ved senteret ønsker mer dialog med Bufdir om senterets faglige innhold og utvikling. Dette kan være et gode for senteret, men også for offentlige myndigheter, som gjennom en slik dialog kan få kunnskap om både målgrupper og arbeidsformer.

I intervju framgår det at departementet er innforstått med at enkeltstående tilskudd har noen ulemper, sammenliknet med tilskuddsordninger, når det gjelder transparens, insentiv til konkurranse mellom tilbydere og etterprøvbarehet. Departementet og Bufdir forsøker å motvirke ulempene gjennom et godt system for rapportering, i tillegg til at departementet tok initiativ til å få evaluert tilskuddet.

Det er videre vår vurdering at både Bufdir og Stine Sofie Senteret jobber godt med å sikre transparens, etterprøvbarehet og effektivitet gjennom sin forvaltningspraksis. I undersøkt periode, 2019–2023, er det vårt syn at søknader og rapporteringer fra senteret har en rimelig god detaljeringsgrad, som tydeliggjør hva tilskuddet brukes til og hvorfor. Over tid har det også blitt kommunisert stadig tydeligere i budsjettproposisjoner hva som er formålet til senteret, slik at Stortinget kan vurdere tilskuddet på et velinformert grunnlag.

Bruken av statstilskuddet framgår av driftsregnskapet for senteret, som også inngår i rapporteringen til Bufdir. Av driftsregnskapene framgår det hva og hvor mye statstilskuddet finansierer ved senteret. Det fremkommer i revisjonsberetninger at revisor mener «vi med stor grad av sikkerhet kan konkludere med at midlene er blitt brukt i tråd med søknad og krav/vilkår i tilsagnsbrev».

Senteret forsøker å hente ut gevinster og effektivisere driften ved å dele på fellesressurser og felleskostnader med øvrig virksomhet i Stine Sofie stiftelsen. Senteret og stiftelsen har også et system med fordelingsnøkler, som skal føre til en rimelig fordeling av felleskostnader som reflekterer bruken av ressursene. Senteret har med andre ord etablert rutiner for å sikre at de statlige tilskuddsmidlene brukes til å dekke driften av senteret, og ikke til øvrige deler av stiftelsens arbeid. Fordelingsnøklerne, som gjelder for senterets andel av felles ressurser, har vi gjort rede for i rapportens kapittel 6. Vi har imidlertid ikke gjort konkrete vurderinger av størrelsen på fordelingsnøklerne, men vår

¹⁶ Selv om Stortinget har fattet vedtak om enkeltstående tilskudd, så er det fortsatt departementet som er ansvarlig for å vurdere vedtaket. Departementet og direktoratet har anledning til å vurdere om tilskuddene bør være øremerket eller inngå i en tilskuddsordning.

forståelse er at fordelingsnøkklene gjennomgås regelmessig og skal reflektere senteret og øvrige deler av stiftelsens faktiske bruk av ressursene.

Stine Sofie Senteret bruker en del midler på å markedsføre tilbudet for målgruppen for tiltaket, som er voldsutsatte barn og unge fra hele landet. I intervju med ledelsen av senteret pekte de på at de gjerne skulle hatt mer bistand fra offentlige myndigheter til å gjøre tilbudet ved senteret kjent. Departementet og Bufdir har tatt noen grep her, men vi finner likevel at kommunene mangler kunnskap om tilbudet og er usikre på hva det består i. I lys av at Stortinget bevilger millioner i driftsmidler for å finansiere tilbudet ved senteret, er det etter vår vurdering god ressursbruk å bruke etablerte kanaler slik at tilbudet faktisk skal bli kjent ute i kommunene, både blant de som kan skrive følgeskriv og i målgruppen for tiltaket. Dette kan igjen bidra til at senteret kan bruke mindre av driftsmidlene på annonser og markedsføring og mer på selve driften av senteret.

Departementet opplyser at de mener statlige myndigheter bør bidra med informasjon om ulike hjelpetilbud for voldsutsatte, men at statlige myndigheter vanligvis ikke gir føringer til kommunene eller tjenestene om at spesifikke hjelpetilbud skal formidles eller nyttes til målgruppen. Dette er imidlertid en tilnærming som kan utvikles og endres, dersom viljen er til stede.

Vår vurdering er at tilskuddet til Stine Sofie Senteret forvaltes på en måte som gjør det mulig å oppnå senterets mål på en effektiv måte. Statstilskuddet har også en addisjonell effekt i at senteret også får midler fra private aktører. Det framstår som at driftstilskudd, sammen med innsamlede midler og stiftelsens ressurser, forvaltes på en god måte for å gi barn en opplevelse av glede og mestring. Det er likevel rom for forbedring: Stine Sofie Senteret kan forbedre inkluderingen av barn med ulike bakgrunner og barn fra flere steder i landet samt oppfølgingen av deltakerne. Men myndighetene kan også tilrettelegge for mer forutsigbar drift ved å gi tydeligere signaler om videre finansiering, noe som kan medvirke til en bedre dialog om faglig utvikling og kunnskapsbygging, med utgangspunkt i senterets drift.

11.4 Hvordan kan senteret videreutvikles for å ivareta målgruppens behov?

Analyse av våre data viser at majoriteten av barna som deltar på senteret opplever mestring og har gode møter med andre barn med liknende erfaringer. Det er vår vurdering at mange omsorgspersoner opplever at oppholdet på senteret bidrar med ny kunnskap som kan være nyttige i deres relasjoner til barna. Basert på analysene i denne evalueringen identifiserer vi enkelte utviklingsområder ledelsen og de ansatte ved senteret bør vie oppmerksomhet. Disse beskrives nedenfor.

Senteret bør jobbe med inkludering av, og tilrettelegging for, familier som har et annet morsmål enn norsk. De bør også tenke gjennom hvordan tilbudet kan markedsføres bedre for også å nå en minoritetsnorsk målgruppe. Språk bør ikke være eneste årsak til at de i liten grad er representert på senteret.

Senteret kan fortsette å videreutvikle arbeidet med å gjøre senterets tilbud kjent for potensielle deltakere og henvisende lokale aktører, spesielt for barn/familier fra grupper med særlig risiko for vold. I markedsføringen bør det både spesifiseres *hvem* tilbudet er

rettet mot samt *hva* innholdet i tilbudet er, ettersom våre data viser at det eksisterer noe usikkerhet i kommunene knyttet til dette. Stortinget bevilger millioner i driftsmidler for å finansiere tilbudet ved senteret, og det kan derfor være god ressursbruk at offentlige forvaltningsorganer også bidrar til at tilbudet blir bedre kjent ute i kommunene.

Videre kan senteret gjøre en vurdering av om det er hensiktsmessig å differensiere undervisningsopplegget slik at det passer best mulig til ulike typer familier (henholdsvis biologiske familier og fosterfamilier, i tillegg til familier med annet morsmål enn norsk).

Senteret bør jobbe med å finne enda bedre løsninger for oppfølging av familiene i etterkant av oppholdet i samarbeid med kommunale tjenester – i dette ligger også et arbeid med å øke bevisstheten om at kursoppholdet kan medføre reaksjoner hos barna i etterkant av oppholdet.

11.5 Et sted for lek og alvor

Stine Sofie Senteret er et sted for lek og moro. Austegards pionerentusiasme må forstås som en avgjørende drivkraft for opprettelsen av senteret. Den sterke og lidenskapelige troen på at det er mulig å gjøre en forskjell, kjennetegner også dagens virksomhet på senteret. Samtidig er det et alvor over senteret. Her samles barn og unge som har traumer fra opplevelser de har hatt. Senteret gir barna – og deres omsorgspersoner – en intensiv periode med gode opplevelser, med glede og mestring og relasjonsbygging. Det er en ambisjon og et oppdrag de tar svært alvorlig. Det er mye alvor i å søke å skape glede. Våre analyser av data viser at innretningen av tilbudet ser ut til å treffe voldsutsatte barns og deres omsorgspersoners behov, og dermed oppfylles selve formålet med tilskuddet om å tilby et trygt samlingssted der de kan oppleve glede og mestring.

Litteratur

- Admon Livny, K. & Katz, C. (2018). Schools, families, and the prevention of child maltreatment: Lessons that can be learned from a literature review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(2), 148–158.
- Arai, L., Shaw, A., Feder, G., Howarth, E., MacMillan, H., Moore, T. H. M., Stanley, N. & Gregory, A. (2021). Hope, Agency, and the Lived Experience of Violence: A Qualitative Systematic Review of Children's Perspectives on Domestic Violence and Abuse. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(3), 427–438.
- Austegard, A.S. & Tobiassen, S. (2014). Oppdrift – om sorg og vekst. Aschehoug.
- Baklien, B. (2018). Veileder i egevaluering. KS-rapport 2018. Oslo: Kommunesektorens organisasjon. Barne- og familiedepartementet. (1981). *Lov om barn og foreldre (barnelova)*. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>
- Barne- og familiedepartementet. (2005). *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005–2009)*.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2014). *En god barndom varer livet ut: Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)*.
- Bjørnebekk & Mørch. (2015). Nasjonalt kompetansesenter for voldsutsatte barn og unge. Rapport fra den interne evaluering av senterets pilotprosjekt «Mestring og livsglede for voldsutsatte barn og unge og deres nære omsorgspersoner». Stine Sofies Stiftelse, 2015.
- Broberg, A., Almqvist, L., Axberg, U., Grip, K., Almqvist, K., Sharifi, U. & Iversen, C. (2011). Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma: Resultat från en nationell utvärdering. Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet.
- Bråten, B. & Sønsterudbråten, S. (2016). Foreldreveiledning – virker det? En kunnskapsstatus. Fafo-rapport 2016:29. Oslo.
- Buckley, H., Holt, S. & Whelan, S. (2007). Listen to Me! Children's experiences of domestic violence. *Child Abuse Review*, 16(5), 296–310. <https://doi.org/10.1002/car.995>
- Bufdir. (2021). *Retningslinjer for tilskuddsforvaltning i Bufdir*. Avdeling for tilskudd.
- Butschi, C. & Hedderich, I. (2021). How to involve young children in a photovoice project. Experiences and results. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* (Vol. 22, No. 1).
- Callaghan, J. E. M., Fellin, L. C., Alexander, J. H., Mavrou, S. & Papatthasiou, M. (2017). Children and domestic violence: Emotional competencies in embodied and relational contexts. *Psychology of Violence*, 7(3), 333–342. <https://doi.org/10.1037/vio0000108/>
- Carroll-Lind, J., Chapman, J., & Raskauskas, J. (2011). Children's perceptions of violence: the nature, extent and impact of their experiences. *Social Policy Journal of New Zealand*, (37).
- Chan, K. L. (2011). Children exposed to child maltreatment and intimate partner violence: A study of co-occurrence among Hong Kong Chinese families. *Child abuse & neglect*, 35(7), 532–542.
- Cicchetti, D. & Toth, S. L. (2005). Child maltreatment. *Annu. Rev. Clin. Psychol.*, 1(1), 409–438.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. Routledge.
- Cossar, J., Belderson, P. & Brandon, M. (2019). Recognition, telling and getting help with abuse and neglect: Young people's perspectives. *Children and Youth Services Review*, 106, 104469. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104469>
- Crisma, M., Bascelli, E., Paci, D. & Romito, P. (2004). Adolescents who experienced sexual abuse: Fears, needs and impediments to disclosure. *Child abuse & neglect*, 28(10), 1035–1048.
- Dahler-Larsen, P. (2018). Theory-based evaluation meets ambiguity: The role of Janus variables. 39 (1):6–23.
- Dalkin, S. M., Greenhalgh, J., Jones, D., Cunningham, B., & Lhussier, M. (2015). What's in a mechanism? Development of a key concept in realist evaluation. *Implementation science*, 10, 1–7.

- DFØ. (2022). *DFØ-notat 2022:3. Spisset områdegjennomgang. Enkeltstående tilskudd*.
- DFØ. (2023, 5. mai). *Enkeltstående tilskudd – et unntak i tilskuddsforvaltningen*. Hentet fra dfo.no: [Enkeltstående tilskudd – et unntak i tilskuddsforvaltningen](#)
- DFØ (2024, 11. september). *Overgang fra enkeltstående tilskudd til tilskuddsordning*. Hentet fra DFØ.no: [Overgang fra enkeltstående tilskudd til tilskuddsordning](#)
- Dimopoulos, G., Horley, K., Anderson, T. & Liam. (2024). Children's voices for change: Co-researching with children and young people as family violence experts by experience. *Childhood*. <https://doi.org/10.1177/09075682241266786>
- Emanuelson, B. (2024) *Før de forsvinner. Et forsøk på å forstå hva barn er*. Cappelen Damm.
- Eriksson, M. & Näsman, E. (2012). Interviews with Children Exposed to Violence. *Children & Society*, 26(1), 63–73. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2010.00322.x>
- Evang, A. & Øverlien, C. (2015). 'If you look, you have to leave': Young children regulating research interviews about experiences of domestic violence. *Journal of Early Childhood Research*, 13(2), 113–125. <https://doi.org/10.1177/1476718X14538595>
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V. & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 14(4), 245–258.
- Finansdepartementet. (2022). *Hovedbudsjetttrunkriv for 2023. Retningslinjer for arbeidet med statsbudsjettforslag for budsjettåret 2023*.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K. & Turner, H. A. (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization. *Child abuse & neglect*, 31(1), 7–26.
- Fossestøl, K. 2023. *Programteori som redskap for evaluering av tiltak i skolesektoren*. 2023:04. Oslo: AFI.
- Fusar-Poli, P., Correll, C. U., Arango, C., Berk, M., Patel, V. & Ioannidis, J. P. (2021). Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people. *World Psychiatry*, 20(2), 200–221.
- Fusco, R. A. & Fantuzzo, J. W. (2009). Domestic violence crimes and children: A population-based investigation of direct sensory exposure and the nature of involvement. *Children and Youth Services Review*, 31(2), 249–256.
- Geeraert L., Van den Noortgate W., Grietens H. & Onghena P. (2004). The effects of early prevention programs for families with young children at risk for physical child abuse and neglect: A meta-analysis. *Child Maltreatment*, 9, 277–291.
- Gilligan, P. & Akhtar, S. (2006). Cultural barriers to the disclosure of child sexual abuse in Asian communities: Listening to what women say. *British Journal of Social Work*, 36(8), 1361–1377.
- Gordon Jr, R. S. (1983). An operational classification of disease prevention. *Public health reports*, 98(2), 107–109.
- Hafstad, G. S. & Augusti, E. M. (2019). Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten. En nasjonal undersøkelse av norsk ungdom i alderen, 12 til 16 år. (Rapport 4/2019). Nasjonalt kunnskaps-senter om vold og traumatisk stress.
- Haggerty, R. J. & Mrazek, P. J. (1994). Reducing risks for mental disorders: Frontiers for preventive intervention research. Institute of Medicine, Committee on Prevention of Mental Disorders.
- Hansen, E. M. & Lefèvre, V. (2017). *Praksisnær evaluering i skole og sosialt arbeid: Metodiske og teoretiske tilnærmingar*. Universitetsforlaget.
- Hawkins, J. D., Jenson, J. M., Catalano, R., Fraser, M. W., Botvin, G. J., Shapiro, V. & Stone, S. (2016). Unleashing the power of prevention. *American Journal of Medical Research*, 3(1), 39.
- Hébert, M., Tourigny, M., Cyr, M., McDuff, P. & Joly, J. (2009). Prevalence of childhood sexual abuse and timing of disclosure in a representative sample of adults from Quebec. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 54(9), 631–636.
- Hochschild, A. (1983). *The presentation of Emotion*. Sage Publications, 7.

- Holt, S. (2018). A voice or a choice? Children's views on participating in decisions about post-separation contact with domestically abusive fathers. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 40(4), 459–476. <https://doi.org/10.1080/09649069.2018.1519653>
- Houghton, C. (2015). Young people's perspectives on participatory ethics: Agency, power and impact in domestic abuse research and policy-making. *Child Abuse Review*, 24(4), 235–248.
- Hydén, M. (1994). *Woman battering as marital act: The construction of a violent marriage*. Scandinavian University Press.
- Innst. 14 S (2015–2016). (2015). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2016*. Familie- og kulturkomiteen.
- Janson, S., Jernbro, C. & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige. En nationell kartläggning 2011*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jonassen, W. (2013). Fra kvinnemishandling til vold i nære relasjoner: Regjeringens handlingsplaner mot vold. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(1), 46–62.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2021). *Frihet fra vold: Handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024*.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2014). *Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014–2017*.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2011). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2007). *Vendepunkt: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008–2011*.
- Justis- og politidepartementet. 2004. Handlingsplan. *Vold i nære relasjoner 2004–2007*.
- Karlsen, T. K. & N. Jentoft. 2013. «Programteori versus samfunnsvitenskapelig teori». S. 164–79 i *Evaluering: Tradisjoner, praksis, mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Koch, A. B. (2013). Børns perspektiver på trivsel: Aktivitet og underaktivitet i børnehaven. *Nordisk barnehageforskning*, 6, 1–23.
- Krisesenterloven. (2010). Lov om kommunale krisesentertilbud. LOV-2009_06_19_44. Barne- og familiedepartementet.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (2. utg.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Landreth, G. L. (2012). *Play therapy: The art of the relationship*. Routledge.
- Lansdown, G. (2020). Strengthening child agency to prevent and overcome maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104398.
- Lewey, J. H., Smith, C. L., Burcham, B., Saunders, N. L., Elfallal, D. & O'Toole, S. K. (2018). Comparing the effectiveness of EMDR and TF-CBT for children and adolescents: A meta-analysis. *Journal of child & adolescent trauma*, 11, 457–472.
- Lundgren, E. (1989). Samspel, maktkamp och seksualisering-om 42 präster i norska kyrkan. *Tidsskrift för genusvetenskap*, 10(2), 49–62.
- McGee, C. (2000). *Childhood experiences of domestic violence*. Jessica Kingsley Publishers.
- Meld. St. 1 (2023–2024). Nasjonalbudsjettet 2024. Finansdepartementet.
- Meld. St. 15 (2012–2013). (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner: Det handler om å leve*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Meld. St. 6 (2012–2013). (2012). *En helhetlig integreringspolitikk: Mangfold og fellesskap*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Moen, L. H., Bergman, S., & Øverlien, C. (2018). Forebyggende tiltak mot vold i nære relasjoner. Kartlegging av kunnskap for veien videre. (Rapport 2/2018). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

- Morris, A., Humphreys, C., & Hegarty, K. (2015). Children's views of safety and adversity when living with domestic violence. In N. Stanley & C. Humphreys (Eds.), *Domestic violence and child protection: New challenges and developments* (s. 18–33). Jessica Kingsley Publishers.
- Morrison, T. (2009). The role of the scholar-facilitator in generating practice knowledge to inform and enhance the quality of relationship-based social work practice with children and families. Doctoral dissertation, University of Huddersfield.
- Mullender, A., Hague, G., Imam, U., Kelly, L., Malos, E. & Regan, L. (2002). *Children's perspectives on domestic violence*. Sage.
- Myhre, A. K. (2016). Hvordan se det vi ikke ønsker å se – fysiske og psykososiale symptomer. I K. Mevik, O. G. Lillevik, & O. Edvardsen (Red.), *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 100–117). Gyldendal Norsk Forlag.
- Nakrošis, V. (2014). «Theory-based evaluation of capacity-building interventions». 20 (1):134–50.
- Nelson, G., Laurendeau M. C. & Chamberland C. (2001). A review of programs to promote family well-being and prevent the maltreatment of children. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 33, 1–13. doi:<https://doi.org/10.1037/h0087123>
- NESH, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2021). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. & Vos, T. (2012). The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS medicine*, 9(11), e1001349.
- NOU 2003: 31. (2003). *Retten til et liv uten vold: Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Justis- og politidepartementet.
- NOU 2017: 12. *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Nählinger, J. (2011). Føljeforskning i et innovationsprosjekt. Pp 183-194 i Svensson, L., Brulin, G., Jansson, S. & Sjöberg, K. (eds.). *Lärande utvärdering genom följeforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pawson, R. & S. Sridharan. (2009). «Theory-driven evaluation of public health programmes». S. 43–62 i *Evidence Based Public Health*. Oxford: Oxford University Press.
- Prop. 1 S (2016–2017). (2017). *Utgiftskapitler: 800–873, Inntektskapitler: 3842, 3847, 3855, 3856, 3858*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Prop. 12 S (2016–2017). (2017). *Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Prop. 36 S (2023–2024). *Opptappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner 2024-2028. Trygghet for alle*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Prop. 1 S (2023–2024). *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak). For budsjettåret 2024*. Barne- og familiedepartementet.
- Schønning, V., Dovran, A., Hysing, M., Hafstad, G. S., Stokke, K., Aarø, L. E. ...T & Sivertsen, B. (2021). Study protocol: the Norwegian Triple-S Cohort Study-establishing a longitudinal health survey of children and adolescents with experiences of maltreatment. *BMC public health*, 21(1), 1082.
- Schønning, V., Sivertsen, B., Hysing, M., Dovran, A. & Askeland, K. G. (2022). Childhood maltreatment and sleep in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Sleep medicine reviews*, 63, 101617.
- Schønning, V., Dovran, A., Hysing, M., Hafstad, G. S., Nilsen, S. A., Aarø, L. E. & Sivertsen, B. (2024). Mental health in Norwegian children and adolescents exposed to childhood maltreatment: a comparison to a general population sample. *Nordic Psychology*, 1-19.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: A Guide to the Principles of Qualitative Research*. Sage Publications Ltd.
- Skjørten, K. (2016). Når samvær ikke er til barnets beste. I C. Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.) *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner*. (s. 108–123). Universitetsforlaget.

- Stafford, L., Harkin, J., Rolfe, A., Burton, J. & Morley, C. (2021). Why having a voice is important to children who are involved in family support services. *Child Abuse & Neglect*, 115, 104987. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.104987>
- Stanley, N. (2011). *Children experiencing domestic violence: A research review*. Dartington: Research in practice.
- Stine Sofie Senteret. (2019). Årsrapport 2019.
- Stine Sofie Senteret. (2022). Årsrapport 2022.
- Stine Sofie Senteret. (2023). Årsrapport 2023.
- Stine Sofies Stiftelse. (2013). Rapport. En vurdering av behovet for Stine Sofie Senteret. Utarbeidet av en ekstern faggruppe på oppdrag for Stine Sofies Stiftelse
- Stine Sofies Stiftelse. (2016). *Rapport fra den interne evaluering av senterets pilotprosjekt «Mestring og livsglede for voldsutsatte barn og unge og deres omsorgspersoner*. Stine Sofies Stiftelse.
- Van Bijleveld, G. G., Dedding, C. W. & Bunders-Aelen, J. F. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129–138.
- Wadel, C. C. & O. L. Fuglestad. 2014. *Feltarbeid i egen kultur. Revidert utgave av Carl Cato Wadel og Otto Laurits Fuglestad*. Cappelen Damm AS.
- WHO. (2004). World Health Organization. *Prevention of mental disorders. Effective interventions and policy options*. Geneva: Department of Mental Health and Substance Abuse, 2004.
- Øverlien, C. (2010). Children Exposed to Domestic Violence: Conclusions from the Literature and Challenges Ahead. *Journal of Social Work*, 10(1), 80–97. <https://doi.org/10.1177/1468017309350663>
- Øverlien, C. (2011). Women's refuges as intervention arenas for children who experience domestic violence. *Child Care in Practice*, 17(4), 375–391.
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet: Barns strategier*. Universitetsforlaget.
- Øverlien, C., & Holt, S. (2021). Qualitative interviews with children and adolescents who have experienced domestic violence and abuse. In *The Routledge international handbook of domestic violence and abuse* (pp. 657-670). Routledge.

Fafo

Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

Borggata 2B, Oslo

Postboks 2947 Tøyen, 0608 Oslo

Sentralbord: 22 08 85 00

E-post: fafo@fafo.no

fafo.no

